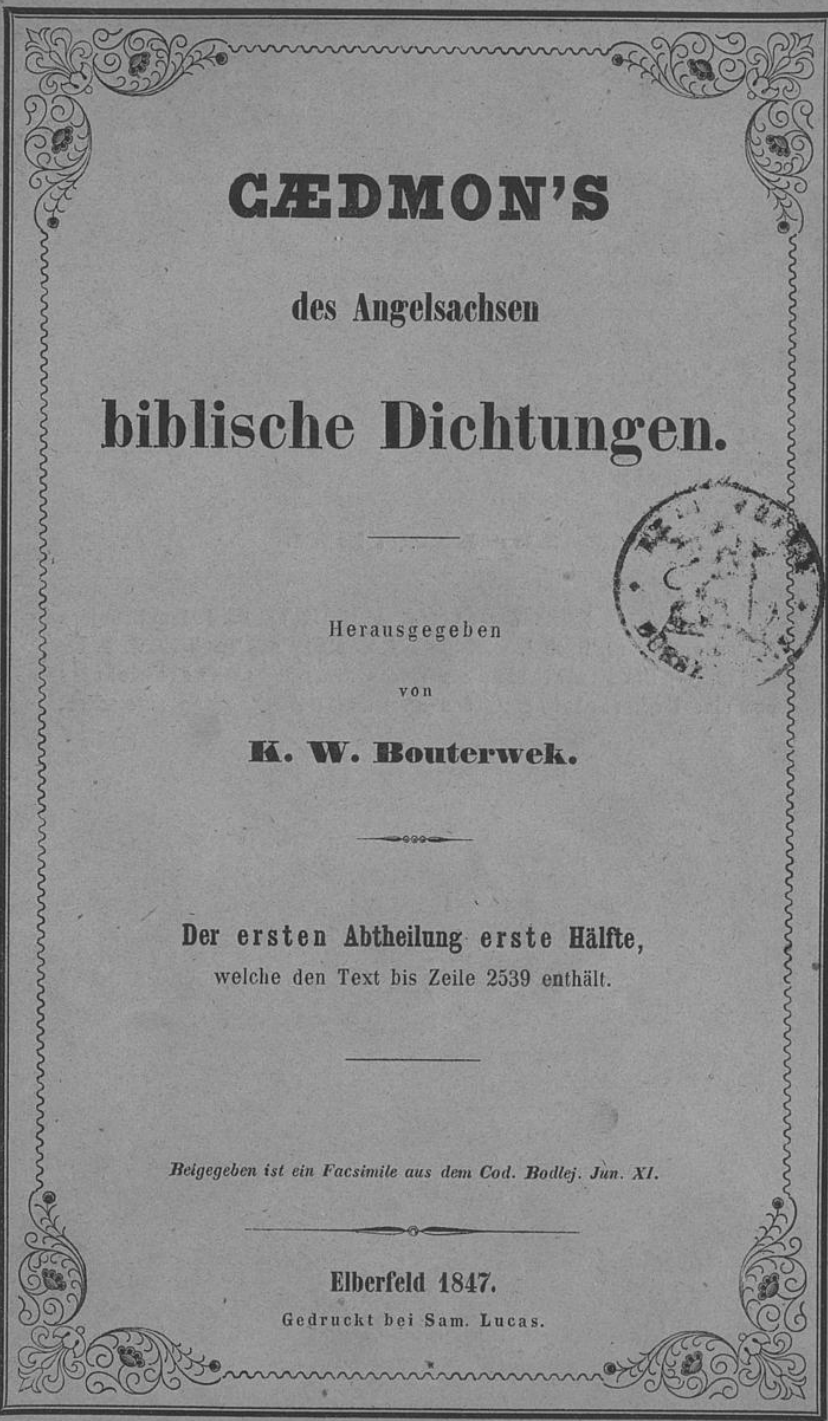

+ 63,7, 6.

CÆDMON'S

des Angelsachsen

biblische Dichtungen.

Herausgegeben

von

K. W. Bouterwek.

Der ersten Abtheilung erste Hälfte,
welche den Text bis Zeile 2539 enthält.

Beigegeben ist ein Facsimile aus dem Cod. Beollej. Jun. XI.

Elberfeld 1847.

Gedruckt bei Sam. Lucas.

96L
1 (1847)

Zur Nachricht.

Die zweite Hälfte der ersten Abtheilung wird den Rest des Textes enthalten: Buch I. Z. 2540 bis Z. 4281, und Buch II. Z. 1 bis Z. 732. — Die Einleitung, ein reichhaltiges Wörterverzeichnis und eine Uebersetzung werden die zweite Abtheilung ausmachen.

I.

[1.] **U**s is riht micel, þæt ve rodera veard,
vereda vuldorcining, vordum herigen,
môdum lufien. He is mægna spêd,
heáfod ealra heáhgesceafta,

5. freá ælmihtig. Næs him fruma æfre
ôr gevorden; ne nú ende cymð
êcean drihtnes; ac he bið á rice
ofer heofenstôlas. Heágum þrymmum,
sôðfæst and sviðfeorm sveglbôsmas heold,
10. þá væron gesette vide and side,
þurh geveald godes, vuldres bearnum,
gâsta veardum. (2.) Hæfdon gleám and dreám
and heora ordfruman engla þreátas,
beorhte blisse væs heora blâd micel.
15. þegnas þrymfæste þeóden heredon,
sægdon lustum lóf heora liffreán,
dêmdon drihtnes dugeðum, væron
sviðe gesælige. Synna ne cûðon,
firena fremman; ac hie friðe lifdon

1. ús is. Ms. us is Th. — 3. módom Ms. Jun. módom Th. — 5. æfre Ms. Jun. æfre Th. — 6. ór Ms. Jun. Th. Grimm schwankt zwischen or und ór. Gr. I, 338. — 7. ecean Ms. Jun. écean Th. bið á rice Ms. Jun. bið á rice Th. — 8. heofenstolas Ms. Jun. heofen-stôlas Th. sóðfæst Th. — 9. sviðferom Ms. Jun. Th.; aber Z. 1764. sviðfeorm. Vgl. Cod. Exon. S. 386. Z. 35: 'svift and sviðfeorm.' — Feorme st. m. (victus) kommt im Cædm. noch vor Z. 1725: 'fêran mid feorme.' Z. 2653: 'mid feo and mid feorme.' Z. 1645: '(lâdan) feoh and feorme.' Einmal fearme Z. 1389: 'fôr mid fearme.' Das Adjectiv orfeorm, exul, egenus findet sich Andr. Z. 416. 4617. Cod. Exon. 255, 20. Beov. 4765. Siehe Gr. zu Andr. S.105, und vergl. unten Z. 2427: '(and þám rincum beád) nihtfeormunge.' Z. 2680: 'gefeormedon.' Andr. Z. 1091. Beov. Z. 1482. Lye kennt ein Verbum sviðfeormian, crudescere. — 10. vide 7 side Th. — 16. lif frean Th. — 17. drihtnes. Ms. Jun. dêmdon drihtnes Th.

20. êce mid heora aldor. elles ne ongunnon
 râran on roderum, nymðe riht and sôð,
 ârþon engla veard for oferhygde
 dveal on gedvilde. noldan dreógan leng
 heora selfra ræd; ac hie of siblufan
 25. godes âhvurfon. Hæfdon gielp micel,
 þæt hie við drihtne dælan meahton
 vuldorfæstan vîc, verodes þrymme,
 sid and svegltorht. him þær sâr gelamp,
 (3.) âfst and oferhygd, and þæs engles môd,
 30. þe þone unræd ongan ârest fremman,
 vefan and veccean. Þa he vorde cvæð
 niðes ofþyrsted, þæt he on norðdæle
 [2.] hâm and heáhsetl heofena rices
 ágan volde. Þa veaerð yrre god
 35. and þâm verode vræð, þe he âr vurðode
 * vlite and vuldre; sceóp þâm vêrlogan
 vræclîcne hâm, veorce tô leâne
 helleheâfas, hearde niðas;
 hæht þæt vitehûs vræcna bîdan,
 40. deóp dreâma leás, drihten úre,
 gâsta veardas. Þa he hit geare viste,
 sinnihte beseald, súsle geinnod,

* Jun. p. 2.

20. éce Th. — 21. râran Th. — 23. dælon Ms. dæl on Jun. Th. Ich habe
 dveal zu schreiben gewagt, was sich durch Z. 1930: '(vâron) dædum
 gedvolene' empfiehlt. Es müsste ein verlornes starkes Verbum dve-
 lan, dveal (dvæl) dvolen angenommen werden, mit der Nebenform
 delan, deal (dæl), dolen. Die genaue Zusammengehörigkeit von
 (ge)dvola, dol (beides error, stultitia) dollîc und dvollic, jenes durch
 audax usque ad stultitiam, nach Kemble's Annahme, dieses stultus
 allein bedeutend, ist unverkennbar. Gedvola kommt in unserm Ge-
 dichte nur Z. 3540 vor: 'þa geseah ic þa gedrihtin gedvolan hveor-
 fan.' Vgl. El. Z. 1119: 'in gedvolan lange âcyrred fram Criste.' Andr.
 611: 'þurh deópne gedvolan.' Z. 1688: 'gedvolan fylde (se hâlga).'
 Dieselbe Verbindung: El. Z. 1041. — 'gedvolan lifdon,' El. Z. 312.
 'gedvolan fylgdon' Z. 372. — Auch dol, error, erscheint nur Z. 339:
 'ôð hie tô dole vurdon;' das Adv. dollîce Z. 295. Gedvild error,
 dagegen, ausser an unsrer Stelle, noch Z. 919: 'þinna dæda gedvild.'
 — 28. sid. sâr Th. — 29. môd. — 33. hâm Th. rices Th. — 34. ágan Th.
 — 35. âr Th. — 36. vlite . . sceóp. vêrlogan Th. — 37. hâm . . leâne Th.
 — 39. vite-hûs. bîdan Th. — 40. deóp. úre Th. — 42. synnihte Jun.

- geondfolen fyre and færcyle,
 réce and reáde lêge, héht þá geond þæt rādleáse hof
 45. veáxan vítebrógan. Hæfdon hie vróhtigeteme
 grimme við god gesomnod; him þæs grim leán becom.
 (4.) cvádon, þæt heó rice réðe móde
 ágan voldan and svá eáðe meahstan.
 [4.] Him seó vên geleáh. siððan valdend his,
 50. heofona heáhcing, honda árærde,
 héhste við þám herge, ne mihton hygeleáse
 mæne við metode mægyn bryttigan;
 ac him se mára mód getváfde.
 bælc forbigde, þá he gebolgen veard,
 55. beslóh synsceaðan sigore and gevealde,
 dóme and dugeðe, and dreáme benam
 his feónd, friðo, and gefeán calle,
 torhte tíre; and his torn gevræc
 on gesacum sviðe selves mihtum,
 60. strengum stiepe. Hæfde styrne mód;
 gegremed grymme gráp on vráðe
 fáum folmum, and him on fæðm gebræc,
 yr on móde. æðele bescyrede
 his viðerbrecan, vuldorgestealdum.
 65. (5.) sceóp þá and scyrede scyppend úre
 oferhidig cyn engla of heofnum.
 várleás verod valdend sende,
 láðvendne here, on langne sið,
 geómre gástas. væs him gylp forod,
 70. beót forborsten and forbiged þrym,
 vlíte gevemmed. Heó on vrace
 syððan seomodon svearte siðe.
 ne þorfston hlúde hlihhan; ac heó helltregum
 vérige vunodon and veán cúðon.

43. fyre Th. — 44. réce J reáde ... hóf Th. — 45. víte-brogan. — 46. leán.
 47. rice. móde Th. — 49. vên. his. — 50. heofona Jun. heofena Th.
 árærde Th. — 52. mæne Jun. Th. — 53. ác. mára mód. — 56. dóme.
 benám. — 57. his. gefeán. — 58. his. — 60. mód. — 61. gegremed.
 gráp. — 62. fáum. — 63. móde Th. eðele Jun. — 64. his. — 65. sceóp.
 úre. — 67. várleas. — 68. láðvendne. — 71. vlíte. — 73. hlúde. —
 74. veán.

75. sár and sorge, súsl þróvedon
þýstrum þeþeahte, þearl æfterleán,
þæs þe heó ongunnon við gode vinnan.

þá væs sóð svá ár, sibb on heofnum,
fægre freoðopeávas; freá eallum leóf,

80. þeóden, his þegnum; þrymmas veóxon
duguða mid drihtne dreámhæbbendra :

[5.] (6.) Væron þá gesóme, þá þe svegl búan,
vuldres éðel. vróht væs ásprungen,

* Jun. p. 3.

* óht mid englum and orlegnið,
85. siððan herevósan heofon ofgeafon

leóhte belorene. Him on láste setl
vuldorspêdum velig vide stódon,

gifum gróvende, on godes rice,
beorht and geblædfæst, búendra leás,

90. siððan vræcstove vêrige gâstas
under hearmlocan heáne gefóran.

þá þeah tode þeóden úre
móðgeþonce, hú he þá máran gesceaft,

éðelstaðolas, eft gesette,

95. svegeltorhtan seld, sêlran verode,
þá hie gielpsceaðan ofgifen hæfdon,

heáh on heofenum; forþám hálig god
under roderas feng ricum mihtum

voíde, þæt him eorðe (7.) and uprodor
100. and sid væter geseted vurde

voruldgesceafte, on vrâðra giêld,
þára þe forhealdene of hleó sende.

Ne væs hêr þá giet, nymðe heólstersceado,
viht gevorden; ac þæs víða grund

105. stóð deóp and dim, drihtne fremde,
ídel and unnyt. on þone eágum vlát

75. sár Jun. Th. — 76. æfterleán. — 78. sóð. ár. Th. — 80. his. —
81. dreám-hæbbendra. — 83. asprungen. — 84. órleg Jun. Th. —
85. here-vósan. ofgæfon Jun. Th. — 87. stodan Jun. víde stóðan Th.
— 88. rice. — 91. gefóran. — 92. þeah t o d e deliberavit, von þeah tian,
nicht zu verwechseln mit þohte, cogitavit. Vgl. Z. 1269. úre. — 93.
móð-geþonce. hú. máran. — 95. svegl-torhtan Jun. — 98. ricum Th.
99. úp roder Jun. Th. — 100. síd. — 103. hêr. — 104. gevórden. ác.
víða. — 105. stóð deóp. — 106. ídel J unnyt. vlát.

- stíðferhð cining, and þá stove beheold
 dreáma leáse, geseah deorc gesveorc
 semian sinnihte, sveart únder roderum,
 110. vonn and véste, óð þæt þeós voruldgesceaft
 þurh vord gevearð vuldorcyninges.
 Hér árest gesceóp éce drihten,
 helm eallvihta, heofon and eorðan;
 rodor árárde [6.] and þis rúme land
 115. gestaðelode strangum mihtum
 freá ælmihtig. folde væs þá gyt
 græs ungréne, (8.) gársecg þeahte,
 sveart synnihte, side and víde
 vonne vâgas. Þá væs vuldortorht
 120. heofonveardes gást ofer holm boren
 miclum spêdum. metod engla héht,
 lífes brytta, leóht forðcuman
 ofer rúmne grund. raðe væs gefylled
 heáhcinges há:s him væs hálig leóht
 125. ofer véstenne, svâ se vyrhta bebeád.
 Þá gesundrode sigora valdend
 ofer lagoflóde leóht við þeóstrum,
 sceade við scíman. sceóp þá bâm naman
 lífes brytta; leóht væs árest
 130. þurh drihtnes vord dæg genemned,
 *vlítebeorhte gesceaft. vel lícode

*Jun. p. 4.

107. stíðfrihð Jun. Th.; allein 'stíðferhð cining' Z. 241. 1401. 1677.
 — 108. dreáma. — gesveorc nebula, nubes; nochmals Z. 804. — Beov.
 Z. 3576. und Gr. El. Z. 855. findet sich das Verbum: 'rodor eal ge-
 svearc.' S. auch sveorc caligo und sveorc an, sveorcian caligari,
 obscurari. C. Z. 3390: 'lyft upgesvearc.' — Beov. Z. 3471: '(ne him
 invitors) on sefan sveorceð.' Beov. Z. 3531: 'forsiteð and for-
 svorceð.' — 109. únder. véste. — 111. vórd. — 112. hér árest ge-
 sceóp éce. — 114. árárde. rúme. — 116. þa gyt Jun. (s. Z. 155.);
 sonst ist giet, gietra (Z. 990. Z. 1629. 2460.) git, gyt (Z. 1721. Z.
 3164.) bräuchlich; auch get, geot. — 117. ungréne. gársecg Th. — 118.
 side J vide. — 119. vonne vâgas Jun. vâgas Th. obschon er vâgas
 übersetzt. vâgas scheint allein richtig. 'vonnann vâge' Z. 1374. 'vonne
 vâlstreámas' Z. 1295. vonne ýða Z. 1425. — 120. hólum bóren Th. —
 121. lífes. — 123. rúmne grúnd. — 124. há:s. — 125. véstenne. — 126.
 gesúndrode. — 127. lago-flóde. — 128. sceade við scíman, sceóp þá
 bâm naman. — 129. lífes. árest. — 130. vórd. genemned. — 131.
 vlíte. lícode.

freán æt frymðe forðbæro tíð.
 ðæg æresta geseah deorc sceado
 sveart sviðrian geond síðne grund :

135. [8.] (9.) Þá scó tíð gevát ofer tiber sceacan
 middangeardes. metod æfter sceáf
 scírum scíman, scippend úre,
 æfen ærest. him arn onlást,
 þrang þýstre genip, þám þe se þeóden self
 140. sceóp nihte naman. nergend úre
 hie gesundrode. siððan áfre
 drugon and dydon drihtnes villan
 éce ofer eorðan. Þá com ôðer ðæg,
 leóht æfter þeóstrum. hêht þá lifes veard
 145. on mereflóde middum veorðan
 hyhtlic heofontimber. holmas ðælde
 valdend úre and gevorhte þá
 roderas fæsten. þæt se ríca áhóf
 up from eorðan þurh his ágen vord,
 150. (10.) freá ælmihtig. fold væs áðæled
 under heáhrodore hálgum mihtum,
 væter of vætrum, þám þe yuniað gyt
 under fæstenne folca hrôfes.
 Þá com ofer foldan fús síðian
 155. mære mergen þridða. næron metode þá gyt

132. freán. tíð. — 134. síðne. — 135. tíð gevát Th. tiber sceacan Jun.
 tiber-sceacan Th. irrig, wie früher schon Hiekes und Lye. Das Rich-
 tige sah zuerst Grimm (D. M. p. 25. Nota), der den inf. sceacan von
 gevát abhängen lässt und nun übersetzt: 'Da die Zeit fortschritt über
 die (von Gott verliehene) Gabe der Erde.' Als Beweisstelle für diese
 Verbindung zieht Grimm heran Anall. A. S. 140, 5: 'geviton on fleám
 sceacan.' Ausserdem s. man: Andr. Z. 1594: 'geviton sceacan.' Cod.
 Exon. 280, 17: 'ongon þá on fleám sceacan.' Die Construction von ge-
 vítan erläutert Grimm Gr. 4, 38. 97. Dass tiber nicht nur Opfer-
 gabe bedeute, sondern, nach Grimm's Annahme, überhaupt Gabe,
 bleibt noch zu belegen. — 137. scírum scíman. úre. — 138. æfen ærest.
 árn. — 140. sceóp. naman. úre. — 141. áfre. — 143. éce. —
 144. lifes. — 145. mere flóde. — 146. ðælde. úre. — 148. ríca. áhóf.
 149. up. his ágen vord. — 150. áðæled. — 151. únder. — 152. óf. —
 153. únder. hrôfes. — 154. þá. fús. — 155. mære. — mergen, merien,
 merigen = morgen. Bv. 1124: 'on mergenne.' S. Gloss. zu Bv. s. v. Gr. Gr. I,
 335. — ða gytá Jun. metode ða gýt Th.

- vid lond, ne vegas nytte; ac stôd bevrigen faste
 folde mid flôde. Freá engla hêht,
 þurh his vord vesan væter gemâne,
 þá nú under roderum heora ryne healdað,
 160. stove gestefnde. Þá stôd hraðe
 holm under heofonum, svá se hálga bebeád,
 síð ætsomme, þá gesundrod væs
 lago við lande. Geseah þá lifes veard
 drige stove, dugoða hyrde,
 165. vide æteovde, þá se vuldorcýning
 eorðan nêmdede. gesette ýðum heora
 onrihtne ryne, rûmum flôde,
 (11.) and gefetero[de]
 [9.] Ne þuhte þá gerysne rodora vearde,
 170. þæt Adam leng ána väre
 neorxnaviges nivre gesceafte
 hyrde and healdend. forþon him heáhcyning,
 freá ælmihtig, fultum tíode,
 víf áveahte, and þá vráðe sealde
 175. lifes leóhtfruma leófum rince.
 He þæt andveore of Adames
 lice áleoðode and him listum áteah
 rib of sídan. (12.) he væs restefast
 and sôfte svæf; sár ne viste,
 180. earfoða dæl. ne þær ánig com
 blôd of benne; ac * him bregó engla
 of lice áteah liodende bân,
 ver unvundod, of þám vorhte god
 freólicu fæmnan; feorh ingedyde,
 185. éce sáule. heo væron englum gellice.
 [10.] Þá væs Adames brýd

* Jun. p. 5.

156. vid. vegas. ac. stôd. — 157. flôde. — 158. vord vésan. gemâne. — 259.
 rýne. — 160. stove. stôd. — 161. bebeád. — 162. síð. gesundrod. —
 163. lifes. — 165. vide æteovde. þá. — 166. nêmdede. — 167. [de]
 ergänzt. Z. 2896: 'gefeterode fæt and honda.' — rûmum flôde Th. —
 170. ána. — 172. healdend Jun. haldend Th. — 173. tíode. — 174. víf
 áveahte. — 175. lifes. — 176. adames. — 177. lice áleoðode. áteah. —
 178. rib of sídan. — 179. sár Jun. Th. — 180. earfoða dæl. né þær
 ánig com Th. — 181. blôd of benne. — 182. lice áteah. bân. —
 183. vér unvundod. of. gód. — 185. éce. gellice. — 186. þá. brýd.

- gáste gegearvod. hie on geógoðe bú
 vliþeþeorht vāron on voruld cenned
 metodes mihtum. mán ne cūðon
190. dōn, ne dreógan; ac him drihtnes vās
 bām on breóstum byrnende lufu.
 Þá gebletsode bliðheort cyning,
 metod alvihta, monna cynnes
 þá forman tvā, fæder and môder,
195. víf and væpned. he þá vorde cvæð:
 (13.) 'Tēmað nú and vexað, tudre fyllað
 eorðan ælgrēne, incre cynne,
 sunum and dōhtrum. inc sceal sealtvæter
 vunian on gevealde and eall vorulde gesceaft.
200. brūcað blæddaga and brimhlæste
 and heofonfugla. inc is hālig feoh
 and vilde deór on geveald geseald,
 and lifigende, þá þe land tredað;
 feorheáceno cynn, þá þe flōd vecceð
205. geond hrōnrāde, inc hýrað eall.
 [11.] Þá sceávode scyppend ure
 his veorca vliþe and his væstma blæd,
 nivra gesceafta. neorxnawang stōd
 gōd and gāstlic, gifena gefylled,
210. [12.] fremum forðveardum. fægere leohte
 þæt liðe land lago yrnende,
 (14.) vylleburne. nalles volcnu þá giet

87. bú Jun. ón. bú Th. — 188. vliþe. — 189. metodes Jun. meotodes Th.
 — mán Jun. Th. — 190. don ꝛ dreogan Jun. dōn. ac. vās Th. —
 191. bām. — 194. tvā. — 195. víf. vōrde. — 196. temað nú. Th. S.
 Z. 1507: 'týmað nú and tiedrað, tires brūcað.' Z. 1237: 'þeóda tým-
 don.' Tēman, teámian procreare liberos, ist wohl zu unterschei-
 den von temian domare. Zu jenem gehört teám soboles, Zucht,
 was erzogen wird. So Z. 1530: 'teámun and tudre.' Gr. Gr. I, 368.
 2, 146 Ob mit teóhan verwandt? — 197. ælgrēne. — 201. is. — 203.
 lifigende. — Vgl. Z. 904: '(þú scealt) bearm tredan brāde eorðan.'
 Z. 3089: 'þeódmare tredan.' — 204. flōd. — 205. hrōn-rāde. — 206.
 ure. — 207. hís. vliþe ꝛ hís væstma blæd. — 208. stōd. — 209. gōd.
 — 210. leohte und Z. 1917: leoht zu leccian rigare, irrigare.
 prt. lehte, leohte. part. prt. leht, leoht. 'leccan, fihthen' humec-
 tare. Gloss. M. 344. — 211. liðe.

- ofer rúmne grund regnas bæron
vann mid vinde; hvæðre væstmum stód
215. folde gefrætvod. Heóldon forðryne
eástreámas heora æðele feóver
of þám nivan neorxnavonge.
þá væron áðælede drihtnes mihtum
ealle of ánum, þá he þás eorðan gesceóp,
220. vætre vlitebeorhtum, and on voruld sende.
þære hâtað ylde eorðbúende.
Fison, folcveras. sáfoldan dæl
bráde bebúgeð; beorhtum streánum
he beleác útan. on þære êðyltyrf
225. niððas findað neán and feorran
gold and gymcynn, (15.) gumþeóða bearn,
þá sélestan, þæs þe ús secgað béc.
Þonne seó æftre Ethiopialand
and leódgæard beligeð úton,
230. ginne rice, þære is Geon noma.
Þridda* is Tigris, seó við þeódscipe,
eá in fléde, Assiriæ belíð.
Svilce is seó feorðe, þá nú geond folc monig
veras Eufraten vide nemnað.

* Jun. p. 6.

235. [13.] 'ac niótað inc þæs óðres ealles, forlætað þone ænne beám;
variað inc við þone væstm. ne vyrð inc vilna gád.'
(16.) Hnigon þá mid heáfðum heofoncyninge

213. rúmne grund regnas. — 214. stód. — 216. ea-streámas. — 218. þá.
adælede. — 219. ánum, gesceóp. — 220. vlite. ón. — 221. eorðbúende
Jun. Th. — 222. fison, sáfoldan dæl. — 223. bráde, streánum. —
224. beleác útan. êðyltyrf. — 225. niððas, neán. — 226. gumþeóða
Jun. gumþeóða Th. — 227. þa sélestan. ús. béc. S. Z. 1117. —
229. beligeð úton. — 230. Ginne rice Jun. ginne rice þære is géon
noma Th. — 231. is tigris. þeódscipe. — 232. eá in fléde Th. As-
siriæ Jun. assiriæ belíð. Th. — 233. is. — 234. eufraten vide nemnað. —
Nach dieser Zeile folgt eine beträchtliche Lücke; ein Blatt scheint
ausgeschnitten. — 235. ac. ænne beám. — 236. gád Jun. gád Th.
'nis him vilna gád' Cod. Ex. 475, 6. 'þæt þám gengum þrym gád ne
være viste ne vade' Z. 3620. 'ne væs me in healla gád' Cod. Ex.
353, 20. Man hat also Cædm. l. c. nicht zu ändern. Weiteres über
gád engl. go ad findet sich in Grimm's Erläuterungen zu *Elene* S. 160.

- georne tōgeānes and sædon ealles þanc,
 lista and þara lāra. he lēt heó þæt land búan.
240. hværf him þá tō heofenum hālig drihten,
 stiðferhð cyning. Stōd his handgeveorc
 somod on sande. nyston sorga viht
 tō begornianne, butan heó godes villan
 lengest læsten. heó væron leof gode
245. þenden heó his hālige vord healdan voldon:.
- [14.] Hæfde se ealvalda engelcynna
 þurh handmægen, hālig drihten,
 týne getrymede, þæm he getrúvode vel,
 þæt hie his gióngorscipe fyligan volden,
250. vyrcean his villan. forþon he him gevit forgeaf
 and mid his handum gesceóp, hālig drihten.
 Gesett hæfde he hie svá gesæliglice; ðanne hæfde he svá
 sviðne gevorhtne,
 (17.) svá mihtigne on his mōdgeþohte, he lēt hine svá
 micles vealdan
 hēhstne tō him on heofona rice. hæfde he hine svá hvítne
 gevorhtne,
255. svá vynlic væs his væstm on heofonum, þæt him com from
 veroda drihtne.
 gelic væs he þám leóhtum steorrum. lōf sceolde he drihtnes
 vyrcean,
 dýran sceolde he his dreāmas on heofonum, and sceolde
 his drihtne þancian
 þæs leānes, þe he him on þám leóhte gescerede: þonne lēte
 he his hine lange vealdan;
 ac he ávende hit him tō vyrsan þinge; ongan him vinn
 upáhebban

238. tōgeānes. — 239. lista. lāra Th. — búan Jun. Th. — 241. stōd his. —
 243. tō. — 245. his. — 246. ælvalda Jun. — 248. tene Jun. týne
 Thorpe. Dieser verweist für seine Verbesserung des unverständlichen
 tene auf Aelfric's Worte: 'se ælmihtiga scippend, þá þá englas gesceóp,
 þá gevorhte he þurh his vísdom týn engla verod.' Rask A. S. Gr.
 S. 194. — 249. his. — 250. his. gevit. — 251. his. gesceóp. — 252.
 gesétt. hie. gesæliglice. ðanne. — 253. svá. his mōdgeþohte. lét. —
 254. heofona rice Jun. heofona rice. hvítne Th. — 255. his. — 256.
 gelic. lōf. — 257. his. — 258. leānes Th. læte Jun. — 259. ac. ávende.
 ongan him vinn up-ahëbban Th. uphebban Jun.

260. við þone hēhstan heofnes vealdend, þe siteð on þām hál-
gan stóle.
deore væs he drihtne úrum. ne mihte him bedyrned vyrðan,
þæt his engyl ongan ofermód vesan.
áhóf hine við his hearran, sôhte hetespræce,
gylpvord ongean, nolde god þeóvian;
265. cvæð, þæt his lic vāre leóht and scēne,
hvít and * hioveorht. (18.) ne meahte he æt his hige * Jun. p. 7.
findan,
þæt he gode volde geóngerðome
þeódne þeóvian. þuhte him sylfum,
þæt he mægyn and cræft máran hæfde,
270. þonne se hálga god habban mihte
[15] folcgestealna. Feala vorda gespræc
se engel ofermódes; þohte þurh his ánes cræft,
hú he him strenglicran stól gevorhte,
heáhran on heofonum. cvæð, þæt hine his hige speóne,
275. þæt he vest and norð vyrcean ongunne,
trymede getimbro. cvæð, him tveóþuhte,
þæt he gode volde geóngra veorðan.
'hvæt sceal ic vinnan?' cvæð he. 'nis me vihte þearf
hearran tó habbanne; ic mæg mid handum svá fela
vundra gevyrcean. ic hæbbe geveald micel
tó gyrvanne góðlecran stól,
heárran on heofne. hvý sceal ic æfter his hyldo þeóvian,
búgan him svilces geóngordómes? ic mæg vesan god svá he.
bigstandað me; strange geneátas, (19.) þá ne villað me
æt þām stríðe gesvican.
285. hæleðas heardmóde, hie habbað me tó hearran gecorene,
rófe rincas, mid svilecum mæg man ræd gefencean;

260. valdend Jun. siteð. stóle Th. — 261. hé. úrum Th. veorðan Jun. —
262. his. ófermód vésan. — 263. áhóf. hís. — 264. óngean. — 265. hís
lic. — 266. hvít. né. hé. hís. — 267. geóngerðome. þeódne. — 269.
máran. — 270. sé Th. — 271. folc-gestelna Jun. Th. S. Z. 287. —
272. ofermódes. ánes. — 273. hú hé him. stól gevóhrte. — 274. he-
aneran Jun. hís hige Th. speonne Jun. — 276. trymede. — 277.
góde. — 278. ic. — 279. vihtæ Jun. Th. — 280. vundra. — 281. stól.
282. hvý. ic. — 283. hím. geongordómes. ic. vésan. hé. — 284. big-
standað Jun. Th. gesvican Th. — 286. rófe. ræd.

- fôn mid svilecum folgesteallan; frynd synd hie mine georne,
 holde on hyra hygesceaftum. ic mæg hyra hearra vesan,
 rædan on þis rice. svá me þæt riht ne þinceð,
290. þæt ic ðleccan áviht þurfe
 gode æfter góde ænegum. ne ville ic leng his geóngra vurðan.
 Þá hit se allvalda eall gehýrde,
 þæt his engyl ongan ofermede micel
 áhebban við his hearran and spræc heálic vord
295. dollíce við drihten sinne, sceolde he þá dæd ongyldan,
 veorc þæs gevinnes gedælan, and sceolde his vîte habban
 [16.] ealra morðra mæst. Svá dæð monna gehvile,
 þe við his valdend vinnan ongyrneð
 mid máne, við þone mæran drihten. Þá veard se mihtiga
 gebolgen,
300. hêhsta heofones valdend; vearp hine of þân heán stóle.
 hete hæfde he æt his hearran gevunnen, (20.) hýld hæfde
 his ferlorene.
- * Jun. p. 8. gram veard him se góda on* his móde. forþon he sce-
 olde grund gesécan
 heardes hellevites, þæs þe he vann við heofnes valdend.
 ácvæð hine þá fram his hýlde and hine on helle vearp,
305. on þá deópan dalas, þær he tó deófle veard.
 se feónd mid his gefêrum eallum feóllon þá ufon of heofnum,
 þurh longe svá þreó niht and dagas, þá englas of heof-
 num on helle,
 and heó alle forseóp drihten tó deóflum, [17.] forþon heó
 his dæd and vord
 noldon veorðian; forþon þe heó on vyrse leóht,
310. under eorðan neoðan, ællmihtig god
 sette sigeleáse, on þá sveartan helle.
 þær hæbbað heó on áfyn, ungemet lange,

287. fón. Jun. Th. mine Th. — 288. ic. — 289. rædan. rice. — 290. ic.
 áviht. — 291. góde. ic. — 292. sé. gehýrde. — 294. his Th. heálic
 Jun. heálic Th. vórd Th. — 295. sinne. dæd. — 296. veorc Jun. Th.
 gedælan his vîte Th. — 297. dæð. — 298. his. — 299. máne. mæran.
 300. heán stóle. — 301. hete. his. hýlde Jun. hýld Th. — 302. grám.
 góda. his móde. grund Th. gesecean Jun. gesécan Th. — 303. helle-
 vites. — 304. ácvæð. his. — 305. dala Ms. Jun. dalas Th. — 306.
 his gefêrum. þá. — 308. forseóp. his dæd] vórd. — 312. áfyn.
 ungemet.

- ealra feonda gehvile fýredneove.
þonne cymð on uhtan easterne vind,
315. forst fyrnum cald, symble fýr ðððe gár.
sum heard gesvinc (21.) habban sceoldon.
vorhte man hit him tó vite; hyra voruld væs gehvyrfd.
forman siðe fylde helle
mid þám andsacum. Heóldon englas forð
320. heofonrices héhðe, þe ár godes hyldo gelæston.
lágon þá ððre fynd on þám fýre, þe ár svá feala hæfdon
gevinnes við heora valdend; vite þoliað,
hátne heaðovelm, helle tómidde,
[18.] brand and bráde lígas, svilce eác þá biteran récas
325. þròsm and þýstro; forþon hie þegnscipe
godes forgýmdon. hie hyra gál besvác
engles oferhygd; noldon alvealdan
vord veorðian. hæfdon vite micel.
væron þá befeallene fýre tó botme
330. on þá hátan hell, þurh hygeleáste
and þurh ofermétto. sóhton ððer land,
þæt væs leóhtes leás and væs líges full,
(22.) fýres fær micel. Fynd ongeaton,
þæt hie hæfdon gevrixled víta unrím
335. þurh heora miclan mód and þurh miht godes,
and þurh ofermétto ealra sviðóst.
Þá spræc se ofer móda cyning, þe ár væs engla scýnóst,
hvitóst on heofue, and his hearran leóf,
drihtne dýre, ðð hie tó dole vurdon,
340. þæt him for gálscipe god sylfa veaerð,
mihtig, on móde yrre. vearp hine on þæt morðer *innan, * Jun p. 9.

313. fýr-édneove. — 315. fýr Th. gár Jun. Th. — 316. gevriñc Jun. ge-
svinc Th. — 317. him to vite. — 318. forman siðe Jun. for mán-siðe
Thorpe im Text; er stellt aber 'forman siðe' in den Corrigendis
richtig wieder her. — 320. heofon-rices. þe ár hýldo. — 321. þá
þe ár. — 322. vite. — 323. hátne. — 324. bráde Jun. bráde lígas Th.
— eác . . . récas Th. récas Jun. — 325. þegnscipe. — 326. gál Jun.
gál besvác Th. — 327. oferhýgd Th. alvaldan Jun. — 328. vord. vite.
329. þá. fýre. — 330. hátan Jun. hátan héll Th. — 332. líges fúll. —
333. fýres fær. ongeáton. — 334. víta unrím. — 335. herra Jun.
mód Th. — 337. ofer móda. ár. scýnost. — 338. hvítost on heofnen
Th. hvítost Jun. his hearran leóf Th. — 339. dýre Th. to dóle Jun.
Th. — 340. gálscipe Jun. Th. — 341. móde yrre. morðer-innan.

- niðer on þæt nió bedd, and sceóp him naman siððan.
 cvæð, þæt se hēhsta hātan sceolde
 Satan siððan. hēt hine þære sveartan
345. helle grundes gýman, nalles við god vinnan.
 Satan maðelode, sorgiende spræc,
 seðe helle forð healdan sceolde,
 gýman þæs grundes. væs ár godes engel,
 hvít on heofne, óð hine his hyge forspeón,
350. and his ofermetto ealra sviððost,
 (23.) þæt he ne volde vereda drihtnes
 vord vurðian. veóll him on innan
 hyge ymb his heortan; hāt væs him útan,
 vráðlic vite. He þá vorde cvæð:
355. 'is þæs ænga stede ungelic sviððe
 þám óðrum, þe ve ár cūðon
 heán [19.] on heofonrice, þe me mīn hearra onlāg,
 þeah ve hine for þám alvealdan ágan ne mōston,
 rómigan úres rices. næfð he þeah riht gedón,
360. þæt he ús hæfð befyllend fyre tó botme
 helle þære hātan, heofonrice benumen.
 hafað hit gemearcod mid moncynne
 tó gesettanne. þæt me is sorga mæst,
 þæt Adam sceal, þe væs of eorðan gevorht,
365. mīnne stronglican stól behealdan,
 vesan him on vynne, and ve þis vite þolien,
 hearm on þisse helle. Vá lá, áhte ic mīnra handa geveald,
 and móste áne tíð úte veorðan,
 vesan áne vīnsterstunde, þonne ic mid þis verode —

342. nióbed? Gr. Gr. 2, 484. nió bedd Jun. Th. sceóp. naman. Th. — 343.
 Junius læst þ aus. hātan Th. — 344. hēt. sveartan. — 446. sátan
 máðelode. — 348. grúndes. ár. — 349. forspeón Jun. hvít. his . .
 forspeón Th. — 350. his ofermetto ealra. — 352. vórd. him on innan.
 353. his heórtan. hāt væs him útan Th. — 354. vite. — 355. styde
 Jun. stéde ungelic Th. — 356. ár. — 357. heán Jun. heán on
 heofon-ric. mīn Th. — 358. alvaldan Jun. ágan Th. — 359. rómī-
 gan úres rices. gedón. — 360. befyllend Jun. fyre tó bótmē Th. —
 361. hēlle þære hātan heofon-ricē benūmen. — 362. háfað gemearcod.
 363. mé. — 365. mīnne. stól. — 366. vesan. vynne. vé vite. — 367.
 vá lá. mīnra. geveald. — 368. tíð Jun. . . áne tíð úte. Th. — 369. vé-
 san áne . . . þys Th. þis Jun.

370. (24.) ac licgað me ymbe irenbendas;
rideð racentan sâl: ic eom rices leás;
habbað me svâ hearde helle clommas
fæste befangen. hêr is fȳr micel
ufan and neoðone. ic á ne geseah

375. láðran landscipe. lig ne ásvamað,
hát ofer helle; me habbað hringa gespong,
slíðhearda sâl, síðes ámyrred,
áfyrred me mín fêðe. fêt synt gebundene,
handa gehæfte. synt þissa heldora

380. vegas forvorhte; svâ ic mid vihte ne mæg
of þissum lióðobendum. licgað me ymbutan
heardes irenes háte geslægene
grindlas greáte, mid þy me god hafað
gehæfted be þám healse. svâ ic vát he mínne hige cûðe,

385. and þæt viste eác veroda drihten,
(25.) þæt * sceolde unc A d a m e yfele gevrðan * Jun. p. 10.
ymb þæt heofonrice. þær ic áhte mínra handa geveald:

[21.] Ac þoliað ve nú þreá on helle, þæt syndon þýstro
and háto,

grimme grundleáse. hafað ús god sylfa

390. forsvápen on þás sveartan mistas, svâ he ús ne mæg
ánige synne gestælan,
þæt ve him on þám lande láð gefremedon. he hæfð ús
þeáh þæs leóhtes bescyrede
bevorpen on ealra víta mæste. ne magon ve þæs vrace
gefremman,
geleánian him mid láðes vihte, þæt he ús hafað þæs leóhtes
bescyrede.

He hæfð nú gemearcod áne middangeard, þær he hæfð
mon gevorhtne

370. iren benda Jun. ác. . . iren-bendas Th. — 371. rideð. sâl. ic. rices.
373. hêr. fȳr. — 374. á Jun. Th. — 375. láðran. lig. — 376. hát Jun.
Th. — 377. sâl. — 378. mín Jun. mín feðe. fêt synt gebúndene Th.
379. hánda gehæfte. hél-dora. — 380. forvórhte. — 381. lióðobendum
Jun. Th. ymbe Jun. ymbutan Th. — 382. heardes irenes. háte. —
384. vát minne. — 386. adáme. — 387. heofon-ric. ic. mínra. —
388. vé nú. — 390. gestælan. — 391. láð. — 392. bevrðpen. víta. vráce.
— 393. geleánian. láðes. — 394. gemearcod áne.

395. æfter his onlicnesse, mid þám he vile eft gesettan
heofona rice, mid hluttrum sáulum. ve þæs sculon hyc-
gan georne,
þæt ve on Adame, gif ve æfre mægen, and on his eafrum
svá some andan gebétan,
(26.) onvendan him þær villan sínes, gif ve hit mægen
vihte áþencan.
Ne gelyfe ic me nú þæs leóhtes furðor, þæs þe him þen-
ceð lange niótan,
400. þæs eádes mid his engla cræfte. Ne magon ve þæt on
aldre gevinnan,
þæt ve mihtiges godes môd onvácen. uton ôðvendan hit
nú monna bearnum,
þæt heofonrice, nú ve hit habban ne môton; gedón, þæt
hie his hildo forlâten,
þæt hie þæt onvendon, þæt he mid his vorde bebeád. þonne
veorð he him vrâð on môde,
áhvet hie from his hylde. þonne sculon hie þæs helle sêcan
and þæs grimman grundas. þonne môton ve hie ús tó
gióngrum habban,
firabearn, on þissum fæstum clomme. Onginnað nú ymb
þá fyrde þencean.
- [22.] Gif ic ænigum þegne þeódenmádmás
geara forgeafe, þenden ve on þán góðan rice
(27.) gesælige sáton and hæfdon úre setla geveald,
410. þonne he me ná on leófran tíð leánum ne mealte
míne gife gyldan, gif his gien volde
míura þegna hvile geþafa vurðan,
þæt he up heonon úte mihte
cuman þurh þás elustro, and hæfde cræft mid* him,

* Jun. p. 11.

395. his onlicnesse. — 396. rice. vé. — 397. ádáme. æfre. his ándan ge-
bétan. — 398. sínes. — 399. íc. niótan. — 400. eádes. hís. — 401.
mód onvácen. nú. — 402. heofon-ricc. gedón. forlâten. — 403. be-
beád Jun. hís vorde bebeád. vrâð on móde Th. — 404. áhvet. hís.
sêcan. Vgl. Andr. Z. 286: 'usic lust hve te ð.' Cod. Exon. 354, 48: 'fla
mon hvite ð' the spear smiteth them, nach Conybeare's Uebersetzung.
Illustr. XXIII. — 405. grúndas. ús. — 406. beárn. — 407. ænigum
Jun. íc. ænegum þegne Th. — 408. geara. vé. góðan rice. — 409. úre.
geveáld. — 410. tíð leánum. — 411. míne gife. hís. — 412. míura. —
413. úr... úte Th. úp zu lesen statt úr.

415. þæt he mid feðerhoman fleógan meahte,
vindan on volcne, þær gevorht stondað
Adam and Eue on eorðrice,
mid velan bevunden. and ve synd ávorpene hider
on þás deópan dalo. Nú hie drihtne synt
420. vurðran micle, and móton him þone velan ágan,
þe ve on heofonrice habban sceoldon,
rice mid rihte. is se ræd gescyred
monna cynne. þæt me is on mínum móde svá sár,
on mínum hyge hreóveð, þæt hie heofonrice
425. ágan tó aldre. Gif hit eóver ánig mæge
gevendan mid vihte, þæt hie vord godes
(28.) láre forláten, sóna hie him þe láðran beóð.
gif hie brecað his gebodscipe, þonne he him ábolgen vurðeð.
siððan bið him se vela onvended and vyrð him víte
gegearvod,
430. sum heard harmscearu. Hycgað his calle,
hú ge hi besvícen, siððan ic me sêfte mæg
restan on þyssum racentum, gif him þæt rice losað.
seþe þæt gelásteð, him bið leán gearo
æfter tó aldre, þæs ve hér inne magon,
435. on þyssum fyre forð, fremena gevinnan.
sittan láte ic hine við me sylfne, svá hvá svá þæt sec-
gan cymeð
on þás hátan helle, þæt hie heofoncyniges
unvurðlice vordum and dædum
láre
* * *
440. [23.] Angan hine þá gyrvan godes andsaca,
fús on frætvm. (29.) hæfde fæcne hyge.

415. fæðer-hóman Jun. feðer-hóman Th. S. Z. 666. — 417. ádam 7 éue
on eorð-rice. — 418. velan — 420. móton. velan ágan. — 421. vé.
heofon-rice. — 422. rice. ræd. — 423. is on mínum móde sva sár.
424. mínum. heofon-rice. — 426. vord. — 427. láre. sóna hie him þe
láðran beóð. — 428. he Ms. Jun. hie Th. hís gebodscipe Th. — 429.
bið him se vela. vite. — 430. súm. hís. — 431. sefte Jun. ic me feste
Th. — 432. him 7 rice. — 433. bið leán. — 434. hér. — 435. fyre.
436. láte ic. — 437. hátan. — 438. vordum 7 dædum. — 439. Lücke
nach láre. — 440. ándsaca. — 441. fús Jun. fús. . frætvm. fæcne Th.

- Hæleðhelm on heáfod ásette, and þone full hearde geband,
 spënn mid spangum. viste him spræca fela
 veorra vorda. vand him úp þanon,
 445. hvearf him þurh þá heldóra, hæfde hyge strangne,
 leólc on lyfte, láðvende mód,
 svang þæt fýr on tvá feóndes cræfte,
 volde dearnunga drihtnes geógran
 mid mándædum menn besvican,
 450. forlædan and forlæran, þæt hie vurdon láð gode.
 He þá geférde þurh feóndes cræft, óððæt he A d a m
 on eorðrice, godes handgesceaft,
 gearone funde, vislice gevorht, and his víf somed,
 freó fægróste. svá hie fela cúðon
 * Jun p. 12. 455. gódes gegearvigean, þá him tó gin* gran self

442. hæleð-helm Jun. hæleð helm Thorpe, der diese unrichtige Trennung in den Anmerkungen zum Cod. Ex. p. 525. verbessert. 'heolðhelme bipeaft' Cod. Ex. 362, 31.; ebenfalls vom Teufel gesagt. Dunkel ist das entsprechende alts. 'helithhelm' Heliand p. 164, 20: 'an helith-helme bihelid.' Die fränkischen Glossen gewähren 'helant-helm, helot-helm, latibulum,' was Schmeller im Gloss. zum Heliand durch 'larva, persona' wiedergeben möchte. Kemble im Gloss. zu Beovulf übersetzt hæleð-helm durch galea larvata; Tarnhut? S. Gr. Gr. 2, 260. 458. 499. D. M. II. Ausg. S. 432. Vgl. noch grim-helm Z. 3103. — þone füll hearde gebánd Th. — 443. spångum. spræca fela. — 444. veorra vorda, nach Grimm's Vorschlag. Andr. p. 137. vora vorda Jun. Th. Randlesart 'vráðra vorda,' vielleicht um das schwierige vor zu beseitigen. Das Wort erscheint noch Andr. Z. 1659: 'þæs væs þám veorode veor tó gepoligenne.' — úp Th. — 445. heldora J. Th. — 446. leólc Jun. Th. Leólc ist prt. zu lácán; also 'er sprang' zu übersetzen, nicht 'löwenartig' wie Thorpe an unserer Stelle thut. Cod. Ex. 438, 15. kehrt unsere Wendung wieder: 'leólc on lyfte' mounted in air Th.; p. 283, 2: 'leólc ofer laguflóð' bounded o'er the water-flood Th.; p. 471, 26: 'lagu-fæðme beleólc' in (its) watery bosom shut Th. Thorpe scheint seinen frühern Irrthum durch Grimm's Erläuterung von forleólc (Andr. Z. 614. p. 112) berichtigt zu haben. S. Z. 643. — mód Th. — 447. sváng' þ fýr on tvá feóndes cræfte. — 448. deárnunga. — 449. mán-dædum Jun. mán-dædum menn besvican Th. — 450. forlædan J forlæran. láð. — 451. geferede Jun. geférde. ádám Th. — 452. eorð-rice. hánd-ge-sceáft. — 453. gearone fúnde. vislice gevorht. — 454. his víf sómed. freó. — 455. gódes Jun. cúðon gódes gegearvigean. þá gingran Th.

- metod mancynnes mearcode selfa;
 (30.) and him bi tvêgen beámas stódon,
 þá vâron útan ofâtes gehlædene,
 gevêred mid væstme, svâ hie valdend god,
 460. heáh heofoncýning, handum gesette,
 þæt þær yldebearn môste onceósan
 gódes and yfeles, gumena ághvilc
 velan and vávan. nâs se væstm gelic.
 ôðer vâs svâ vynlic, vlitig and scêne,
 465. lifð and lofsum: þæt vâs lifes beám.
 môste on êcnisse æfter lybban,
 vesan on vorulde, se þæs væstmes onbât,
 svâ him æfter þy ylde ne derede,
 ne súht svâre; ac môste symle vesan
 470. lungre on lustum, and his lif ágan,
 hylde heofoncýninges hér on vorulde habban.
 him tô vâron vitode,
 .geþingþo on þone heán [24.] heofon, þonne heó heonon
 vende.
 Þonne vâs se ôðer eallenga sveart,
 475. dim and þýstre: (31.) þæt vâs deáðes beám,
 se bær bitres fela. sceolde bú vitan
 ylde ághvilc, yfles and gódes,
 gevanod on þisse vorulde, sceolde on vite á,
 mid svâte and mid sorgum, siððan libban,
 480. svâ hvâ svâ gebyrgde þæs on þâm beáme geveóx.
 sceolde hine ylde beniman ellendæda
 dreámas and drihtscipes, and him beón deáð scyred.
 lytle hvile sceolde he his lifes niótan,
 sécan þonne landa sveartôst on fyre.

456. metod Jun. métot Th. — 457. tvëgin Jun. tvêgen beámas stódon Th.
 — 458. útan. ofâtes. — 459. gevêred. vâldend. — 461. ylde bearn.
 ónceósan. — 462. gódes J yfeles. — 463. velan J vávan. nâs se
 væstm gelic. — 464. scêne. — 465. lifð. lifes beám. — 466. êcnisse.
 467. vésan. onbât. — 469. súht Jun. súht svâre . . . vésan Th. — 470.
 agon Jun. his lif ágan Th. — 471. hér. — 472 473. vitod geþing Jun.
 vâron vitode geþingþo. heán Th. — 475. dim. deáðes beám. — 476.
 bær bitres Th. bú Jun. bú vitan Th. — 477. yfles J gódes. — 478.
 gevand on Jun. gevanod on . . . vite á Th. á Jun. — 479. svâte. —
 480. beáme — 481. beníman ellen-dæda. — 482. dreámas. beón deáð.
 — 483. hvile. his lifes. — 484. sécan fyre.

485. sceolde feóndum þeóvian, þær is ealra frécna mæste
leóðum tó langre hvíle. þæt viste se láða georne,
dýrne deófles boda, þe við drihten vann.
[25.] Vearp hine þá on vyrmes lic, and vand him þá ymbútan
þone deaðes beám, þurh deófles cræft.
490. genam þær þæs ofætes, and vende hine eft þanon,
þær he viste handgeveorc heofoncýninges.
Ongon hine þá frinan forman vorde
se láða mid ligenum: (32.) 'langað þe ávuht
A ðam úp tó gode? ic eom on his árende hider
495. feorran gefêred. ne þæt nú fyrn ne væs,
þæt ic við hine sylfne sæt. þá hêt he me on þysne sið
faran,
hêt, þæt þú pisses ofætes áte; cvæð, þæt þin abal and cræft
and þin módsefa mára vurde,
and þin lícho* ma leóhtra micle,
- * Jun. p. 13.
500. þin gesceapu scénran. cvæð, þæt þe ániges sceates þearf
ne vurde on vorulde. nú þú villan hæfst
hylðo gevorhte heofoncýninges,
tó þance geþénod þinum hearran,
hæfst þe við drihten dýrne gevorhtne. Ic gehýrde hine
þine dáð and vord
505. lóðian on his leóhte, and ymb þin lif sprečan.
Svá þú læstan scealt þæt on þis land hider
his bodan bringað. Bráde synd on vorulde
gréne gearðas, and god siteð
on þám hêhstan heofna rice
510. úfan. alvalða (33.) nele þá earfeðu
sylfa habban, þæt he on þysne sið fáre,
gumena drihten; ac he his gingran sent
tó þinre spræce. Nú he þe mid spellum hêt
listas lāran. læste þú georne
515. his ambyhto. nim þe þis ofæt on hand,

485. is. — 486. hvíle. láða. — 487. bóða. — 488. ón. lic. — 489. beám.
— 490. genám. — 492. frinan Jun. frinan. . vorde Th. — 493. láða.
494. áðám úp tó. his. — 495. gefêred. né. — 496. þá. . fāran. —
497. áte. þin ábal. — 498. ðín mód-sefa mára. — 499. þín. — 500.
scénran. — 503. geþénod. þinum. — 504. ic. þine dáð 7 vord. —
505. his. þin lif sprēcan. — 507. his. bráde. — 509. rice. — 510. úfan.
511. fáre. — 512. ác. — 513. þinre spræce. — 514. lāran. — 515. his.

bit hit and byrge. þe veorð on þinum breóstum rúm,
 væstm þy vlitegra. þe sende valdend god,
 þin hearra, [26] þás helpe of heofonrice.

- Adam maðelode, þær he on eorðan stód,
 520. selfscafte guma: þonne ic sigedrihten,
 mihtigne god, mæðlan gehýrde
 strangre stemme, and me hér standan hêt
 his bebodu healdan, and me þás brýd forgeaf,
 vlitesciéne víf, and me varnian hêt,
 525. þæt ic on þone deáðes beám þedroren ne vurde,
 besvícen tó sviðe: he cvæð, þæt þá sveartan helle
 healdan sceolde seðe bi his heortan vuht
 (34.) láðes geláde. Nát, þeah þú mid ligenum fáre
 þurh dyrne geþanc, þe þú drihtnes eart
 530. boda of heofnum. hvæt! ic þinra bysna ne mæg,
 vorda ne visna, vuht oncnávan,
 síðes ne sagona. ic vát hvæt he me self bebeád,
 nergend úser, þá ic hine nêhst geseah.
 he hêt me his vord veorðian and vel healdan,
 535. læstan his láre. þú gelic ne bist
 ánegum his engla, þe ic ár geseah,
 ne þú me ôðiévest ánig tácen,
 þe he me þurh treóve tóonsende,
 mín hearra, þurh hyldo. þy ic þe hýran ne cann;
 540. ac þú meah t þe forðfaran. ic hæbbe me fæstne geleáfan
 *úp tó þám ælmihtegan gode, þe me mid his earmum vorhte, * Jun. p. 14.
 hér mid handum sínum. he mæg me of his heán rice
 geofian mid góða gevhilcum, þeah he his gingran ne sende: .

Vende hine vráðmód, þær he þæt víf geseah
 545. (35.) on eorðrice, Eúan, standan,

516. bit his J byrige Jun. þinum. rúm Th. S. Z. 877. — 518. þin.
 heofon-ricc. — 519. stód. — 520. ic. — 521. gehýrde. — 522.
 strangre stemne Jun. hér Th. — 523. brýd. — 524. víf. — 525. ic.
 deáðes beám. — 527. his. — 528. láðes geláde. nát. fáre. — 530.
 þinra bysna Jun. bóða. þinra Th. — 531. vórða ne visna. — 532.
 vát. bebeád. — 533. ic. — 534. his vórd. — 535. his láre. gelic ne
 bist. — 536. his. ár. — 537. tácen. — 539. mín. hýran. — 540. forð-
 faran. geleáfan. — 541. úp. his. — 542. hér mid. sínum. his heán
 rice. — 543. góða. his. — 544. vráðmód. víf. — 545. eorð-ricc.

- sceone gesceapene. cvað, þæt sceaðena mæst
eallum heora eaforum æfter siððan
wurde on vorulde. 'Ic vát, inc valdend god
ábolgen vyrð, [27.] svá ic him þisne bodscipe
550. selfa secge, þonne ic of þys síðe cume
ofer langne veg, þæt git ne læstan vel
hvilc árende, svá he easten hider
on þysne síð sendeð. nú sceal he sylf faran
tô incre andsvare; ne mæg his árende
555. his boda beóðan. þy ic vát, þæt he inc ábolgen vyrð,
mihtig on móde. gif þú þeah mínum vilt,
víf villende, vordum hýran,
þú meht his þonne rúme ráð gefencan.
gehyge on þínum breóstum, þæt þú inc bâm tvám meht
560. víte bevarigan, svá ic þe vísie.
æt þisses ofetes; þonne vurðað þín[e] eágan svá leoht[e],
(36.) þæt þú meht svá víde ofer voruld ealle
geseón siððan, and selfes stól
herran þínes, and habban his hylde forð.
565. Meht þú A d a m e eftgestýran,
gif þú his villan hæfst, and he þínum vordum getrývð,
gif þú him tô sóðe sægst, hvylce þú selfa hæfst
bisne on breóstum, þæs þú gebod godes
láre læstes. he þone láðan stríð
570. yfel andvyrde ánforlæted
on breóstcófan. svá vit him bútu
án spéd sprecað. span þú hine georne,
þæt he þíne láre læste, þy læs gyt láð gode
incrú valdende veorðan þyrfen.
575. gif þú þæt angin fremest, idesa seó betste,

548. ic vát. — 549. ic. bódscipe. — 550. ic. síðe. — 551. vég. — 553.
nú. fāran. — 554. né mæg his. — 555. his. ic vát. — 556. móde. mí-
num. — 557. víf. vórdum hýran. — 558. his. rúme ráð. — 559. þínum.
inc bām. — 560. víte. ic. — 561. þín. — 562. víde. — 563. geseón.
stól. — 564. þínes. his. — 565. eft-gestýran. — 566. his. þínum
vórdum. — 567. sóðe. — 568. gebód. — 569. láre láðan. — 570. án-
forlæted Jun. Th. — 571. bútu. — 572. án spéd. — 573. þíne láre.
láð.

- forhele ic incrum herran, þæt me hearmes svá fela
 Ad a m gespræc eargra vorda.
- tyhð me untrýovða, cvyð, þæt ic seó teónum georn,
 gramum ambyhtsecg, nales godes engel.
580. (37.) ac ic cann ealle svá geare engla gebyrdo,
 heáhheofona gehlidu. væs seó hvil þæs lang,
 þæt ic [28.] geornlice* gode þegnode * Jun. p. 15.
 þurh holdne hyge, herran mínum,
 drihtne selfum. ne eom ic deófle gelíc: .
585. Lædde hie svá mid ligenum, and mid listum speón
 idese on þæt unriht, óð þæt hire on innan ongan
 veallan vyrmes geþeahrt (hæfde hire vácran hige
 metod gemearcod), þæt heó hire móð
 ongan lætan æfter þám lárum; forþon heó æt þám láðan onfêng,
590. ofer drihtnes vord, deáðes beámes
 veorcsumne væstm. Ne veardð vyrse dæd
 monnum gemearcod. þæt is micel vundor,
 þæt hit éce god æfre volde,
 þeóden, þolian, þæt vurde þegn svá monig
595. forlædd be þám lygenum, þe for þám lárum com.
 [29.] Heó þá þæs ofætes æt, alvaldan bræc
 (38.) vord and villan. þá meahthe heó vide geseón
 þurh þæs láðan læn, þe hie mid ligenum besvác,
 dearnenga bedróg, þe hire for his dædum com,
600. þæt hire þuhte hvítre heofon and eorðe
 and eall þeós voruld vlitigre, and geveorc godes
 micel and mihtig, þeah heó hit þurh monnes geþeahrt
 ne sceávode, ac se sceaða
 georne svícode ymb þá sávle, þe hire ár þá siene onláh,
605. þæt heó svá vide vlitan meahthe
 ofer heofonrice. Þá se forhatena spræc
 þurh feóndscipe, nalles he hie fremre lærde:

576 ic incrum. — 577. vórda. — 580. ac ic. — 581. hvil. Ygl. Cod. Exon. 32, 25: 'ofer heofona gehlidu.' — 583. mínum. — 584. né. gelíc. 585. speón. — 588. móð. — 589. lárum. láðan. — 590. vórd. deáðes beámes. — 591. dæd. — 593. éce Jun. Th. — 595. lárum. — 597. vórd. vide geseón. — 598. láðan læn Th. læn Jun. besvác Th. — 599. bedróg. his dædum com. — 600. hvítre. — 603. ac. — 604. ár. onláh. — 605. vide. — 606. heofon-rice. — 607. lærde.

- 'þú meht nú þe self geseón, svá ic hit þe secgan ne þearf,
Eue seó góde, þæt þe is ungelic
610. vlitte and væstmas, siððan þú mínum vordum getrúvodest,
læstes míne láre. nú scíneð þe leóht fore
glædlic ongean, þæt ic from gode brohte,
hvít of heofonum. nú þú his hrinan meht.
sæge Adame, hvilce þú gesihðe hæfst
615. (39.) þurh míne cime, cræfta; gif giet þurh cuscne siodo
læst mína lára, þonne gife ic him þæs leóhtes genôg,
þæs ic þe, svá gódes, gegired hæbbe.
ne vité ic him þá vomcvidas, þeah he his vyrðe ne sie
tô álátanne þæs fela he me láðes spræc. svá his eaforan
sculon æfter lybban:
620. þonne hie láð gedóð, hie sculon lufe vyrcean,
* Jun. p. 16. bétan heora hear*ran hearmevyde ond habban his hylde
forð:.'

- þá gien tô Adame idesa scénôst,
vifa vlittegôst, þe on voruld côme —
forþon heó væs handgeveorc heo [30.] foncyninges,
625. þeah heó þá dearnenga fordôn vurde,
forlæd mid ligenum, þæt hie láð gode,
þurh þæs vráðan gefanc, veorðan sceoldon,
þurh þæs deóflles searo (40.) dóm forlétan,
hierran hylde, heofonrices þolian.
630. Monige hvíle bið þám men full vá,
þe hine ne varnað, þonne he his geveald hafað. —
Sum heó hire on handum bær, sum hire æt heortan læg
æppel unsælga, þone hire ær forbeád
drihtna drihten, deaðbeames ofet;
635. and þæt vord ácvæð vuldres aldor,
þæt þæt micle morð menn ne þorfton,
þegnas, þolian. ac he þeóða gehvám

608. geseón. — 609. éue seo góde. ungelic. — 610. — mínum vórdum. —
611. míne láre. scíneð. — 613. hvít. his hrinan. — 615. míne cime.
— 616. mína lára. ic — 617. hebbe Jun. gódes. hæbbe Th. — 618.
his. — 619. láðes Th. hire Jun. Th. — 620. láð gedóð. — 621. his.
623. vifa. côme. — 625. þá. fordôn. — 626. forlæd. láð. — 628. dóm.
629. heofon rices Jun. hefon-rices Th. — 630. hvíle. vá Th. vá
Jun. — 632. bær. læg. — 633. únsælga. ær forbeád. — 634. deað-
beames. — 635. vórd ácvæð.

- hefonrice forgeaf, hálig drihten,
vidbrádne velan, gif hie þone væstm
640. ánlætan volden, þe þæt láð treóv
on his bógum bær bitre gefylled:
þæt væs deáðes beám, þe him drihten forbeád.
Forléc hie þá mid ligenum, se væs láð gode,
on hete heofoncyniges and hyge Euan,
645. vifes vác geþoht, þæt heó ongan his vordum trúvian,
(41.) læstan his láre, and geleáfan nom,
þæt he þá bysene from gode brungen hæfde,
þe he hire svá vârlíce vordum sægde.
iévde hire tácen and treóva gehêt,
650. his holdne hyge. Þá heó tó hire hearran spræc:
'Adam, freá mîn, þis ofet is svá svête,
blifð on breóstum, and þes boda sciène
godes engel gôd. ic on his gearvan geseó,
þæt he is árendsecg unces hearran
655. heofoncyniges. his hylde is unc
betere tó gevinnanne, þonne his viðermédo.
gif þú him heódæg vuht hearmses gespræce,
he forgifð hit þeáh, gif vit him geóngordóm
læstan villað. [32.] hvæt scal þe svá láðlic strifð
660. við þines hearran bodan? unc is his hylde þearf.
he mæg unc árendian tó þám alvaldan
heofoncynige. ic mæg heonon geseón,
hvær he sylf siteð, (42.) þæt is súð* east,
velan bevunden, se þás voruld gesceóp.

* Jun. p. 17.

638. hefonrice. — 639. vid-brádne. — 640. ánlætan Jun. anlætan. láð Th.
641. his bógum bær. — 642. deáðes beám. forbeád. — 643. forléc Jun.
forléc Th. Es ist léc eine Nebenform des obenerwähnten reduplicir-
ten leólc, prät. zu læcan ludere, saltare = læcan. S. Gr. Gr. I, 372.
373. 1, 895., besonders aber die lehrreiche Anmerkung zu Andr. Z. 614.
forléc = forleólc 'delusit, seduxit.' Vgl. 'lácende lig' Z. 3992. E. 1111.
'lyft-lácende' Z. 3906. 'faroðlácende' Cod. Ex. 361, 15. 364, 32: 'farað-
lácende.' — láð Th. — 644. hete. — 645. vifes vác. his vordum. —
646. nóm Jun. his láre. . nóm Th. — 648. vordum. — 649. iévde. tácen.
— 650. his. — 651. mîn. is. — 653. gôd Jun. Th. his Th. — 654. is. —
655. his. is. — 657. gespræce. — 658. geóngordum Jun. geóngordóm
Th. — 659. láðlic. — 660. þines. his. — 662. geseón. — 663. is Th.
suð J Jun. — 664. bevunden. gesceóp.

665. Geseó ic him his englas ymbe hveorfan
mid feðerhaman ealra folca mæst,
vereda vynsumást.
Hvá meahite me svelc gevit gifan,
gif hit gegnunga god ne onsende,
670. heofones valdend? gehýran mæg ic rúme
and svá vide geseón on voruld ealle,
ofer þás sídan gesceaft. ic mæg svegles gamen
gehýran on heofnum. veard me on hige leóhte,
útan and innan, siððan ic þæs ofætes onbát.
675. nú hæbbe ic his hêr on handa,
herra se gôða; gife ic hit þe georne.
ic gelýfe, þæt hit from gode côme,
broht from his bysene, þæs me þés boda sægde
vårum vordum. hit nis vuhte gelic
680. elles on eorðan; buton svá þés ár sægeð,
þæt hit gegnunga from gode côme :'

(43.) Hió spræc him þicce tō and speón hine ealne dæg
on þá dimman dæd, þæt hie drihtnes heora
villan bræcon. Stód se vráða boda,

685. legde him lustas on and mid listum speón,
fylgde him frécne. væs se feónd full neáh,
þe on þá frecnan fyrd gefaren hæfde
ofer langne veg. leóde hogode,
on þæt micle morð men forveorpan,
690. forláran and forlædan, þæt hie læn godes,
ælmihtiges gife, áforlêten,
heofonrices ge [33] veald. hvæt! se hellsceaða
gearve viste, þæt hie godes yrre
habban sceoldon and hellgeþvin,
695. þone nearvan nið niede onfón,
siððan hie gebod godes forbrocen hæfdon,

665. ic. — 667. vynsumast Jun. Th. — 668. hvá. gevit. — 670. gehýran. ic
rúme. — 671. vide geseón. — 672. sídan. ic. — 673. gehýran. —
674. ic. onbát. — 675. hís. — 676. gôða. — 678. hís. — 679. vårum
vórdum. gelic. — 680. ár Jun. Th. — 683. dæd. — 684. bræcon Jun.
bræcon Th. stód se vráða Th. — 690. forláran ʒ forlædan Th. (S.
Gr. zu Andr. l. c.) læn Th. — 691. áforlêten. — 692. heofon-rices.
— 694. Vor hellgeþvin læsst Jun. ʒ aus. — 695. onfón Jun. Th.
— 696. gebod.

- þá he forlárde mid ligenvordum
 tó þám unræde idese sciéne,
 vífa vlitegóst, (44.) þæt heó on his villan spræc,
 700. væs him on helpe handveorc godes tó forláranne.
 Heó spræc þá tó Adame idesa sceónôst
 ful þiclice, ôð þám þegne ongan
 his hige hveorfan, þæt he þám gehâte getrúvode,
 þe him þæt víf vordum sægde.
 705. heó dyde hit þeah þurh holdne hyge; nyste, þæt þær hearma
 svá fela,
 fyrenearfeða fylgean sceolde
 monna cynne, þæs heó on móð genam,
 þæt heó þæs láðan bodan lárum* hýrde;
 ac vénde, þæt heó hyldo heofoncýninges
 710. vorhte mid þám vordum, þe heó þám vere,
 svelce tácen, ôðiévrde and treóve gehêt,
 ôð þæt Adame innan breóstum
 his hyge hvyrfde and his heorte ongann
 vendan tó hire villan. he æt þám vífe onféng
 715. helle and hinnsið, þeah hit nære hátén svá,
 ac hit ofetes noman ágan sceolde,
 (45.) hit væs þeah deáðes svefn and deóflés gespon,
 hell and hinnsið, and hæleða forlor,
 menniscra morð, þæt hie tó mete dádon
 720. ofet unfæle. svá hit him on innan com,
 hrán æt heortan. Hlôh þá and plegode
 boda bitre gehugod, sægde begra þanc
 hearran sínum: 'Nú hæbbe ic þine hyldo me
 vitode gevorhte and þinne villan gelæst;

* Jun. p. 18.

697. forlárde. — 698. unræde. — 699. vífa. — 700. hire Jun. Th. him Th. N. —
 forláranne. — 704. víf. vórdum. — 707. móð genám. — 708. láðan.
 lárur hýrde. — 709. vénde. — 710. vórdum. — 711. tácen. — 712.
 adame. — 713. his. his. — 714. vífe. hinnsið, nochmals Z. 718; aber
 II, Z. 457. die gewöhnliche Schreibart: hinnsið. — 716. ágan. — 717.
 gespon, suasio, illecebra, von spanian allicere, nicht zu verwech-
 seln mit gespon nexus, von spannan nectere. Z. 759: 'mid bringa
 gesponne;' wozu zu halten gesponng Z. 376: 'me habbað bringa
 gesponng.' — 718. forlór. — 719. méte dádon. — 720. unfæle. com.
 — 721. hrán. — 723. sínum. — 724. þinne.

725. tō ful monegum dæge men synt forlædde,
 Adam and Eue. him is unhyldo
 valdendes vitod, [34.] nū hie vordcvyde his
 lāre forlêton; [35.] forþon hie leng ne magon
 healdan heofonrice, ac hie tō helle sculon
730. on þone sveartan sið. svā þū his sorge ne þearft
 beran on þinum breóstum, þær þū gebunden ligst,
 murnan on môde, þæt hēr men bûn
 þone heán heofon, þeah vit hearmas nū,
 þreáveorc þoliað (46.) and þýstre land;
735. and þurh þin micle mōd monig forlêton
 on heofonrice heáh getimbro,
 gōdlice geardas. Unc veařð god yrre,
 forþon vit him noldon on heofonrice
 hnigan mid heáfum hālgum drihtne,
740. þurh geóngordóm. ac unc gegenge ne vās,
 þæt vit him on þegnscipe þeovian volden,
 forþon unc valdend veařð vřað on môde,
 on hyge hearde, and ús on helle bedrāf,
 on þæt fýr fylde folca mæste,
745. and mid handum his eft on heofonrice
 rihte rodorstólas and þæt rice forgeaf
 monna cynne. Mæg þin mōd vesan
 blifðe on breóstum, forþon hēr synt bütú gedón,
 ge þæt hæleða bearn heofonrices sculon

725. mén. — 726. éue. is unhyldo. — 727. nū. vórd-cvyde his. — 728. lāre. — 729. heofon-rice. ac. — 730. his. — 731. þinum. — 732. môde. bûn. — 733. nū. — 735. þin mōd. forlêton. — 736. on heofon-rice. — 737. gōdlice. — 738. heofon-rice. — 739. hnigan Th. Die Construction von hnigan erläutern Z. 237: 'hnigon þā mid heáfum heofoncynige,' wo das reflexive him (inclinaverunt se) fehlt, welches an unserer Stelle und II, Z. 241: '(and tō þām æðelan) hnigan him sanctas' anzutreffen ist. Mit dem blossen Ortsobject, in etwas veränderter Bedeutung, steht es: II, Z. 377: 'þā he tō helle hnigan sceolde' und II, Z. 535: 'feollon on foldan and tō fótum hnigon.' — 740. geóngordóm. ac. unc gegenge ne vās, nobis non placuit; nur hier. Genge bietet der Cod. Exon. in der Stelle: 'þæt his sōð fore ús, on his giefena gyld, genge veorðe.' S. 147, 33—35. — 742. môde. — 743. bedrāf. — 744. fýr. — 745. his heofon-rice. rodor-stólas. rice. — 747. þin mōd. gedón. — 749. heofon-rices.

750. leóde forlætan, and on þæt lig tō þe
(47.) hāte hveorfan. Eac is hearm gode,
mōd* sorg gemacod. svā hvæt svā vit hēr morðres þoliað, * Jun. p. 19.
hit is nū Adame eall forgolden
mid hearran hete and mid hæleða forlore,
755. monnum mid morðes cvealme. forþon is mīn mōd ge-
hæled,
hyge ymb heortan gerūme, ealle synt uncre hearmas
gevrece,ne,
lāðes, þæt vit lange þoledon. Nū ville ic eft þām lige
near;
Satan ic þær sēcan ville. he is on þære sveartan helle
hæft mid hringa gesponne. Hvearf him eft niðer
760. boda bitresta; [36.] sceolde he þā brādan ligas sēcan,
helle gehliðo, þær his hearra læg
[37.] simon gesæled. Sorgedon bātvā.
Adam and Eue, and him oft betuh
gnornvord gengdon. godes him ondrēdon,
765. heora herran, hete, heofoncyniges nið,

550. forlætan. lig. — 752. mōd-sorg. Vgl. El. 61: 'mōdsorge væg' animi curam pependit, und Grimm's Anm. S. 142. — svā hvæt svā. Vgl. 'svā hvā svā' Z. 436. 480. — 753. is. — 754. forlōre. — 755. is mīn mōd gehæled. — 756. gerūme. — 757. lāðes. nū. ic. — 758. ic. sēcan. — 760. brādan ligas sēcan. — 761. his. — 762. simon. . bātvā Th. bātvā Jun. Vgl. Z. 4037: 'and gesæledne in sūsl dōn.' Dieses sælan, gesælan 'fune, loro ligare' ist zu unterscheiden von sælan, gesælan 'contingere, feliciter evenire'; z. B. Cod. Exon. 123, 6: 'þær he gesælan mæg.' Beov. Z. 1142. 1773. 2500. Andr. 438 und 661: 'svā gesæalde iu.' Zu dem ersten sælan ist noch zu vergleichen Z. 2189: 'sorgum æsæled' (vinctus). Z. 3399: 'searvum æsæled.' El. Z. 1244: 'synnum æsæled.' C. Z. 3512: 'hæft væs onsæled.' — 763. adam ʒ eue. — 764. gengdon ist schwaches Präteritum zu gān, gangan ire, præt. eóde, aber auch geóng, gang. Beov. Z. 2801. 2824: gengde. Unten Z. 838. tōgengdon. Ein Inf. gengan scheint auch vorhanden, wenn Andr. Z. 1096: gengan mit cōmon zu verbinden und nicht nom. plur. von genge, turma, ist. Häufig steht com, cōmon mit dem Infinitiv von Verben der Bewegung. So Z. 4252: 'com gangan.' 3628: 'com hīurfan.' 1838: 'com siðian.' Z. 154; 1571: 'com instiðian.' 1473: 'com fleógan.' 849. 2753: 'þā com fēran.' 1767: 'com lādan.' — ondrēdon Th. —

- (48.) sviðe onsætton. selfe forstôdon
his vord onvended. Þæt víf gnornode,
hóf hreóvigmôd, hæfde hyldo godes
lære forlâten, þá heó þæt leóht geseah
770. ellor scriðan, þæt hire þurh untreóva
tâcen iéude se him þone teónan gerâd,
þæt hie hellenîð habban sceoldon,
hýnða unrim. forþám him higesorga
burnon on breóstum. Hvilum tó gebede feóllon
775. sinhívan somed, and sigedrihten
gôdne grêtton, and god nêmdon,
heofones valdend, and hine bædon,
þæt hie his hearmsceare habban môsten
georne fulgangan, þá hie godes hæfdon
780. bodscipe âbrocen. bare hie gesávon
heora lichaman. næfdon on þám lande þá giet
sælða gesetena, (49.) ne hie sorge viht
veorces viston; ac hie vel meah-ton
libban on þám lande, gif hie volden lære godes
785. forveard fremman. þá hie fela spræcon
sorhvorda somed, sinhívan tvá.
Adam gemælde and tó Euan spræc:
'hvæt! þú Eue hæfst yfele gemearcod
uncer sylfra sið. gesyhst þú nú þá sveartan helle,
790. grædige and gifre? nú þú hie grimman meah-ton
heonane gehýran. nis heofonrice
gelic þám lige; ac þis is landa betst,

766. sviðe onsætton, nicht 'valde incubuerunt' wie Lye übersetzt; sondern 'valde affligebantur.' In derselben Bedeutung Z. 2151: '(þú þe láðra ne þearft) hælæða hildþræce hvíle onsittan (norðmanna víg).' Ebensó Cod. Ex. 166, 15: '(ne ic me here hlóðe helle þegna) sviðe onsitte.' 397, 22: '(ic me siððan ne þearf vælhvelpes víg) viht onsittan.' Anders S. 474, 9: 'onsite sánacan' dirige navem. — forstódon. — 767. vord. víf. — 768. hóf. — 769. lære. — 770. untreova. 771. tâcen. — 773. hýnða unrim. — 774. hvilum. — 775. sin-hívan. 776. gôdne. nêmdon. — 778. his. — 780. bodscipe. bare. — 783. ac. — 784. lære. — 787. éuan. — 788. éue. — 790. grædig und gifre kommen gern verbunden vor. So II, Z. 32: 'grædige and gifre.' II, Z. 193: 'gifre and grædige.' Aehnlich 'grim and grædig' Beov. Z. 241. — 791. gehýran. heofon-ric. — 792. gelic. ac.

- þæt vit þurh unces hear*ran þanc habban mōston, * Jun. p. 20.
 þær þú þām ne hierde, þe unc þisne hearm geræd,
 795. þæt vit valdendes vord forbræcon
 heofoncyniges. nū vit hreóvige magon
 [38.] sorgian for his siðe, forþon he unc self bebeád,
 þæt vit unc vīte varian sceolden,
 (50.) hearma mæstne. nū slit me hunger and þurst
 800. bitre on breóstum, þæs vit begra ár
 væron orsorge on ealle tid.
 Hú sculon vit nū libban, óððe on þys lande vesan,
 gif hér vind cymð vestan óððe eastan,
 súðan óððe norðan gesveorc upfæreð,
 805. cymeð hægles scúr heofone getenge,
 færeð forst ongemang, se býð fyrnum ceald;
 hvilum of heofnum háte scíneð,
 blicð þeós beorhte sunne, and vit hér baru standað
 unvered vædo? nys unc vuht beforan
 810. tō scúrsceade, ne sceattes viht
 tō mete gemearcod; ac unc is mihtig god,
 valdend, vráðmôd. tō hvon sculon vit veorðan nū?
 Nū me mæg hreóvan, þæt ic bæd heofnes god,
 valdend þone góðan, þæt he þe hér vorhte tō me
 815. of líðum mínum. nū þú me forlæred hæfst
 on mínes herran hete. svá me nū hreóvan mæg
 (51.) áfre tō aldre, þæt ic þe mínum eágum geseah: .'

Þá spræc Eue eft, idesa sciénôst,
 vífa vlitégôst, hie væs geveorc godes,

794. geræd. — 795. vord. — 797. his. bebeád. — 798. vīte Jun. Th.
 — 799. hunger and þurst slit me, lacerant me. Vgl. Z. 2082. —
 800. ár. — 801. orsorge. tid. — 802. nū. — 804. upfæreð Th.
 Aehnlich von der Flut Z. 3211: 'ýð upfæreð' adscendit. — 805.
 scúr Jun. Th. — heofone Jun. hefone Th. getenge, propinquus, in-
 cumbens, gravis. Z. 1808: 'cynne getenge.' 3077 und 4145: 'heor-
 tan getenge.' II, 713: 'vracu getenge.' Man sehe noch die von
 Grimm Andr. S. 100. beigebrachten und erläuterten Beispiele. —
 807. hvilum. háte scíneð. — 808. hér. — 810. scúr-sceade Jun. Th.
 — 811. tō mete Z. 1332. Andr. Z. 27: 'dydon him tō móse mete
 pearfendum.' — ac. is. — 812. hvón. nū. — 813. nū. — 814. góðan. hér.
 — 815. mínum Th. hæft Jun. hæfst Th. — 816. mínes. — 817. mínum.
 — 819. vífa.

820. þeah heo þa on deofles craft bedroren vurde:
 'þu meahht hit me vitan, vine min A dam,
 vordum þinum; hit þe þeah vyrs ne mæg
 on þinum hyge hreóvan, þonne hit me æt heortan dēð.'
 Hire þa A dam andsvarode:
 825. 'gif ic valdendes villan cūðe,
 hvæt ic his tō hearmsceare habban sceolde,
 ne gesawe [39.] þu nō sniomor, þeah me on sã vadan
 hête heofones god, heonone nū þa
 on flōd faran. nære he firnum þæs deóp
 830. merestreám, þæs micel, þæt his on min mód getveôde;
 ac ic tō þám grunde genge, gif ic godes meahhte
 villan gevyrcean. Nis me on vorulde môd
 æniges þegnscipes, nū ic mines þeódnes
 * Jun. p. 21. (52.) * hafa hylde forvorhte, þæt ic hie habban ne mæg.
 835. Ac vit þus baru ne magon bütu ætsomne
 vesân tō vuhte. uton gân on þysne veald,
 innan on þisses holttes hleó.' Hwurfon hie bätvá,
 tōgengdon gnorngende on þone grênan veald.
 [40.] sæton onsundran bïdan selfes gesceapu
 840. heofoncýniges, þa hie þa habban ne môston,
 þe him ær forgeaf ælmihtig god.
 þa hie heora lichoman leáfum beþeah-ton,
 veredon mid þy vealde; vada ne hæfdon.
 ac hie on gebed feollon bütu ætsomne;
 845. morgena gehvilce bädton mihtigne,
 þæt hie ne forgeate god ælmihtig
 and him gevisade valdend se gōða,

821. vitan. min. — 822. vordum þinum. — 823. þinum. — 826. his. —
 827. nō sniomór Jun. Th. sã Th. — Sniomor, snemmr, ocius, ist
 Comparativ zu sneóme cito. Gr. Gr. I, 370. 3, 593. — 829. flōd.
 deóp. — þæs deóp. Vgl. Z. 830: 'þæs micel.' 581: 'þæs lang.' —
 830. ó Jun. (für on). ó min mód Th. Cod. Exon. 202, 20: 'þar
 nō vâniað ó.' 436, 31: 'strong ær þon hie ó.' — getveôde von
 getveógan dubitare. Gr. Andr. Z. 771. 'tveógende môd.' Vgl.
 tveón, tveónung, tvyn 'dubium,' und oben Z. 276: 'him tveópuhte.'
 831. ác. — 832. mód. — 833. mines. — 834. mæg. — 835. ác. bütu.
 836. gân. þysne. — 837. bá tvá Jun. bätvá Th. — 839. bïdan. — 841.
 ær. — 842. leáfum. — 843. vada. — 844. bütu. — 845. bädton. —
 847. gōða.

hū hie on þām leóhte forð libban sceolden.

Þá com fêran freá ælmihtig,

850. ofer midne dæg, mære þeóden,
on neorxnavang. (53.) neóde síne
vólde neósián nergend ússet,
bilvit fæder, hvæt his bearn dýde,
viste forvorhte, þá he ær vlite sealde.

855. Gevitan him þá gangan geómermóde
under beámsceade, bláde bereáfod,
hýddon hie on heólstre, þá hie hálig vord
drihtnes gehýrdon and ondrêdon him.

Þá sóna ongann svegles aldor

860. veard áhsian voruldgesceafta,
hêt him recene tó, rice þeóden,
his sunu gangan. Him þá sylfa oncvæð,
heán hleoðrade: 'hrægles þearfa
ic vreó me hér vâda leásne,

865. líffreá mín, leáfum þeccc
scyldfull, míne sceaðen is me sáre,
frécne on ferhðe. (54.) ne dear nú forðgán
for þe andveardne; ic eom eall nacod :.'

[42.] Him þá ædre god andsvarede:

870. 'saga me þæt, sunu mín, for hvon sêcest þú
sceade sceomiende, þú sceonde æt me
furðum ánfênge, ac gefeán eallum
for hvon vást þú veán and vriht sceome,
gesyhst sorge and þín sylf þecest

875. líc mid leáfum, sagast lífceare
heánhyge geómor, þæt þe sie hrægles þearf,
nymðe þú æppel áne byrgdest

849. cóm fêran. — 851. síne. — 854. ær. — 855. geomer-móde. — 856. beám-sceade. — 857. hálig vórd. — 858. gehýrdon. — 859. þá sóna. 861. rice. his. — 863. Jun. in den Erratis: 'hear hleoðrade.' — 864. hér Th. — 865. líf-freá mín. — 866. scýldfull míne. sáre. — 867. forðgán. — 870. mín Th. forhvón Jun. — 871. sceonde. Vgl. Z. 1575. und 2463. — 873. veán Jun. vást þu veán. — 874. þín. — 875. lífceare. — 877. byrgde Jun. — byrgdest. S. Gr. Gr. I, 343. 4, 612. C. Z. 516. Dieses byrgean 'gustare' ist zu unterscheiden von byrgean 'sepelire' (Beov. Z. 891.), wovon byrgean sepultura, sepulcrum. Gr. E. 186: 'of byr-genne beorna vuldor (árás).' 484: 'in byr-genne bídende vâs.'

* Jun p. 22.

of þám vudubeáme, þe ic þe vordum forbeád?’

Him þá A d a m eft and* svarode:

880. ‘me þá bláda on hand brýd gesealde,
freólicu fæmne, freá drihten mīn,
þe ic, þe on teónan, gefah; nú ic þæs tácen vege
sveótol on me selfum. vát ic sorga þý má.’

Þá þæs Euan gefrægn (55.) ælmihtig god:

885. ‘hvæt drúge þú dóhtor dугеða genóhra,
nivra gesceafta neorxnanges,
gróvendra gifa, þá þú gitsiende
on beám gripe, bláda náme
on treóves telgum, and me on teónan

890. áte þá unfreme; A d a m e sealdest væstme,
þá inc vāron vordum mīnum
fæste forbodene.’ Him þá freólecu mæg,

878. vudu beame Jun. vudu-beám. þé vórdum forbeád Th. vudubeám
arbor silvae. Vgl. Z. 4015. 4021. 4032. Gr. Gr. 2, 428. 482. 484.
547. — 879. á d a m. — 880. mé. bláda on hánd brýd. — 881. freolicu
Jun. freolucu Th. mīn. — 882. þé. teónan. tácen Th. þe on teónan. Z.
889: ‘me on teónan.’ Teóna, accusatio, injuria, damnum. Z. 771.
1375. 1890. 1896. 2268, II, 498. — 883. vát. má. — 884. frægn
Jun. — hvæt drúge þú dóhtor. Dreógan prt. dreáh hat folgende
Bedeutungen: 1) facere, perficere, agere; Z. 23: ‘heora ráð.’
1930: ‘heora selfra (écne unráð). 2276: ‘dreógan æfter dугеšum.’
142: ‘drihtnes villan.’ 2343: ‘villan þinne.’ 190: ‘mán.’ 2701: ‘ic þæt
ilce dreáh’ ego idem feci. 2) vitam agere, vivere; Z. 2732: ‘for-
þon he sibbe gesælig dreáh.’ 3) sustinere, tolerare, pati; Z.
3756: ‘hie þæt aglác drugon.’ II, 186: ‘veán and vītu dreógan.’ II, 233:
‘dreógan gevinn.’ II, 256: ‘(gylp) þæt ve ár drugon.’ 2264: siðas
dreógan; ebenso von gefahrvoller Reise gesagt Z. 1423: ‘þære rúme
dreáh.’ — 888. beám. — 889. teónan. — 890. áte þa unfreme. ádame.
— unfreme, subst. neutr. oder fem.? ‘incommodum, detrimentum,
pernicies’ kommt nur an dieser Stelle vor; das subst. neutr. (?) freme,
‘commodum, bonum’ dagegen Z. 607: ‘nalles he hie freme lærde;’ Z. 210:
‘fremum foršveardum.’ Z. 2324. — Z. 1837. erscheint der Plur. fremu,
commoda. Der Gen. Plur. fremena (Z. 434. 960. 1837. 2683. und 2813.)
weist auf ein starkes fem. fremu (Gr. Gr. 1, 641.) oder ein schwaches
freme. Das fem. adj. fremu ‘bona’ zeigt Beov. Z. 3860: ‘fremu folces
cven.’ Schwierig ist das freme in Z. 1309, was Thorpe durch ‘zealously’
übersetzt. Ob aus fremede verkürzt? — 891. vórdum mīnum. — 892. Z.
1049. und 2220. ‘freolecu mæg.’ So noch Z. 995: ‘freolecu fæmne,
statt des üblichern ‘freolicu fæmne.’ Z. 184. 881. 965. ‘freolicu meovle’
Cod. Exon. 479, 2: ‘a goodly damsel’ Thorpe.

- ides æviscmod, andsvarode:
 'me nædre besvác and me neódlíce
895. tō forsceape scyhte and tō scyldfrece
 fāh vȳrm þurh fægir vord, óð þæt ic fracodlice
 feóndræs gefremede, fahðe gevorhte;
 and þā reáfode, svá hit riht ne væs,
 beám on bearve, and þā bláda át.'
900. Þā nædran sceóp nergend ússer,
 freá ælmihtig, fágum vȳrme
 vide síðas (56.) and þā vorde cvæð:
 'þū scealt vídan ferhð, verg, þinum breóstum,
 bearm, [43.] tredan bráde eorðan,
905. faran fêðeleás, þenden þe feorh vunað,
 gást on innan. þū scealt greót etan
 þine lifdagas; svá þū láðlice
 vróhte onstealdest. Þe þæt víf feóð,
 hatað under heofnum, and þin heáfod tredeð
910. fāh mid fótum sínum. Þū scealt fiersna
 sætan, tohtan, nivre tuddor.

893. ides æviscmod. — 894. mé besvác. — 895. scyhte von scyan, suggerere, suadere. Cod. Exon. 109, 30: 'óper hine scyhte.' — 896. vórd Th. — Fāh, fāhes, 'inimicus' ist genau zu scheiden von fāh, fāges versicolor. S. die Erläuterung zu Z. 2478: 'fāum folmum;' vgl. Z. 62. — fracodlice probrose; das Adj. fracodlice viliis Z. 3822. Beov. Z. 3150: 'næs seó eeg fracod.' — 897. feond-ræs. — 899. át. — 900. sceóp. — 901. vȳrme. — 902. vide. vórde. — 903. videferhð. þinum. Da videferhð 'magnanimus' in den Zusammenhang nicht passt, so habe ich das El. Z. 800 von Grimm (Andr. S. 99.) nachgewiesene vídan ferhð, d. i. hier lebenslang, statt jenes in den Text aufgenommen. — 904. bráde. — 906. greót arena, pulvis. Andr. Z. 238: 'gangon on greóte.' 254: 'on greóte stód.' 1624: '(árfsan) of greóte.' — 907. lif dagas Jun. lif-dagas. þine láðlice. — 908. víf Th. feóð von feón odisse. El. 357: 'feódon (þe) þurh feónscipe.' — 909. hatað. þin. — 910. fāh Jun. fāh mid fótum sínum Th. — fiersna, calcem, calcaneum? nach Lye s. v., der es mit dem goth. fairzna zusammenstellt. S. auch Gr. Gr. I, 352. Thorpe übersetzt snares 'insidias,' nach Somner's Vorgang. — 911. sætan tohtan. Man könnte versucht sein, Thorpe's Uebersetzung von fiersna beizubehalten und unsere Stelle so zu geben: „Du wirst Hinterlist setzen, Kampf gegen die neue Nachkommenschaft.“ Es wird ein femin. tohte anzunehmen sein, das sich

bið gemæne incrum orlegnið, á þenden standeð
voruld under volcnum. Nú þú vást and canst,
láð leódsceaða, hú þú lifian scealt:·'

915. Þá tó Euan god yrringa spræc:
'vend þe from vynne. þú scealt væpnedmen
vesan on gevealde. mid veres egsan
hearde genearyad, (57.) heán þróvian
þinra dæda gedvild, deáðes biðan,
920. and þurh vóp and heáf on voruld cennan,
þurh sár micel, sunu and dóhtor.'
Abeád eác Adame éce drihten,
lifes leóhtfruma, láð ærende:
'þú scealt óðerne éðel sécean,
925. vynleásran vic, and on vræc hveorfan,
nacod niedvædla, neorxnavanges
duge *ðum bedæled. þe is gedál vitod
lices and sávle, hvæt þú láðlice
vróhte onstealdest. forþon þú vinnan scealt
930. and on eorðan þe þine andlifne
selfa geræcan, vegan svátig hleór,
þinne hláf etan, þenden þú hér leofast,
óð þæt þe tó heortan hearde gripeð
ádl unliðe, þe þú on æple ær
935. selfa forsvulge. forþon þú sveltan scealt.'
[45.] Hvæt! ve nú gehýrað, (58.) hvær ús hearmstafas
vráðe onvócan and voruldyrmðo.

* Jun. p. 23.

El. Z. 1180: 'tohtan sécan' und in dem Gedichte Judith (Anall. A. Sax. 137, 18): 'tfr æt tohtan' wiederfindet. Nahe steht das fem. getohte; Anall. 124, 14: 'tíre æt getohte' Obiges fem. tohte ist nicht zu verwechseln mit dem Z. 956. vorkommenden teohh (m. oder n.?) progenies, dem ein fem. teóhhhe zur Seite geht. Beov. Z. 5871: '(veán oft gehèt) earmre teóhhhe.' — 912. á Jun Th. — 913. vást. — 914. láð. — 918. heán. — 919. þinra dæda. deáðes biðan. 920. vóp. — 921. sár. — 922. abeád. éce. — 923. lifes. láð ærende. 927. bedæled. gedál. — 928. lices. láðlice. — 930. þine. andlifne, von andlifnen victus, alimentum. Cod. Exon. 214, 22: 'tó andleofne.' 931. geræcan. In eigentlicher Bedeutung steht geræcan II, Z. 170; hier bedeutet es: 'labore assequi, sibi parare.' Vgl. das schwierige earmgerêc II, Z. 433. — 932. þinne hláf etan. — 933. gripeð. — 934. ádl. ær. — 936. nú gehýrað ús — 937. onvócan.

- Hie þá vuldres veard vǫdum gyrede,
 scyppend ússet. hēt heora sceome þeccan
 940. freá frumhrægle. hēt hie from hveorfan
 neorxnavege on nearore lif.
 him on lāste beleác liðsa and vynna
 hihtfulne hām hālig engel,
 be freán hāse, fýrene sveorde.
945. Ne mæg þær invitfull ænig geféran,
 -vomscyldig mon; ac se veard hafað
 miht and strengðo, se þæt mære lif
 dugeðum deóre drihtne healdeð.
 [46.] No hvæðre ælmihtig ealra volde
950. Adam and Euan árna ofteón,
 fæder, æt frymðe, þeah þe he him fromsvíce;
 ac he him tó frófre lét hvæðere forðvesan
 hyrstedne hróf hālgum tunglum,
 (59.) and him grundvelan ginne sealde.
955. hēt þám sinhívum sās and eorðan
 tuddorteóndra teóhha gehvilcre
 tó voruldnytte væstmas fēdan.
 Gesæton þá æfter synne sorgfulre land,
 eard and eðyl unspēdigran

938. vǫdum. — 941. lif. — 942. beleác. — 943. hām. — 944. hāse. fýrene.
 — 946. ác. — 947. lif. — 950. Adame Jun. — 951. him. — 952. lét. —
 953. hróf. — hyrstedne hróf. Vgl. Z. 2149: 'hyrsted gold.' Z. 2183:
 'hyrste gerim,' wo hyrst 'ornatus' ebenfalls auf die Sterne geht
 (rodoros tungel). El. Z. 264: 'hilde rincas hyrstum geverede.' —
 954. ginne adv. ample. Das adj. gin kommt vor Z. 230, wo in
 'ginne rice' amplum imperium, offenbar auf das Gebiet des Flusses
 Gihon angespielt wird. Auch erscheint das subst. gin amplitudo,
 capedo, intercapedo Z. 3359: 'gārsecges gin;' vielleicht gín zu schrei-
 ben, von gínan hiare, hiscere. Vgl. noch Beov. Z. 3101: 'under
 gynne grund.' Anall. AS. S. 131, 2: 'in þys ginnan grunde.' In der
 Zusammensetzung verstärkt gin den Begriff des Wortes; Z. 3453:
 'ginfæsten god' terræ dominus, nach Grimm, D. M. S. 297. II.
 Ausg.; dagegen Thorpe: 'the widely powerful god.' Z. 2913: 'ginfæ-
 stum gifum,' von ginfæst firmissimus. Gr. Gr. 2, 552. 2, 559. Vgl.
 Beov. Z. 2542: 'ginfæste gife.' Z. 4359: 'ginfæstan gife.' — 955.
 sās. — 957. fēdan. — 959. eðyl. Vgl. Z. 4128. 4154. Die seltner
 Form eðyl nóchmals Z. 1487. und in der Zusammensetzung: eðylstæf Z.
 2217. eðyltyrf Z. 224. 2701. 2727. neben eðelturf Z. 1768. 2671. und
 eðelturf Z. 1729.

960. fremena gehvilcre, þonne se frumstól væs,
þe hie æfter dæde ofádrifen vurdon.
Ongunnon hie þá, be godes háse,
bearn ástrienan, svá him metod bebeád.
Adames and Euan aforan væron
965. freólicu tvá frumbearn cenned
Cain und Abel. ús cýðað béc,
hú þá dædfruman dugeða strýndon,
velan and viste, villgebrôðor.
[47.] ôðer his tó eorðan elnes tilode,
970. se væs ærboren. ôðer æhte heold
fæder on fultum, ôð þæt forðgevát
(60.) dægriðes vorn. Hie þá drihtne lác
begen brohton. brego engla beseah
on Abeles gield * eágum sinum.
- * Jun. p. 24.
975. cyning eallvihta Caines ne volde
tiber sceávia. þæt væs torn vere
hefig æt heortan, hygevelm ofteáh
beorne on breóstum, blatende nið,
yrre for æfstum. he þá unráden
980. folmum gefremede, freómæg ofslôh,
brôðor sinne, and his blóð ageát,
Cain Abeles. Cvealmdreóre svealh
þæs middangeard, monnes sváte.
æfter vælsvenge veá væs áræred;
985. tregena tuddor of þám tvíge siððan

960. frum-stól. — 961. of-adrifen. — 963. ástrienan. bebeád. — 965. tvá.
— 966. béc. — 969. his. tó eorðan elnes tilode. Dieselbe Con-
struction Z. 1551: 'tó eorðan him ætes tilian.' — 971. forð gevát Th.
fæder on fultum. Fultum subst. m. auxiliium. Vgl. Z. 173: '(him
fultum tíode.' Z. 2020: 'bæd him fultumes.' Z. 1959. 2066: 'him
on fultum.' Z. 2787: 'on fultum.' — 973. dæg-riðes. — 974.
sinum. — 976. Die Handschrift und Jun. lesen þ. — 977. hygevælm
osteah Mscr. Jun. hyge vælm osteah Th. hygevelm ardor, fervor
animi, gebildet wie hygesorh Z. 2030. hygeteóna Z. 2725. Velm
nur noch II, Z. 39: 'flór is on velme;' häufig dagegen vylm. Z. 1919.
3731. 3759. 3980. Gr. Andr. Z. 367. 863. El. Z. 39. 764. vylmhát
Z. 2578. S. noch vælm II, Z. 30. — 979. unráden. — 981. sinne
] his blóð ageát. — 983. þæs Mscr. Jun. þes Th. — 984. áræred.

- ludon lâðvende, leng svá sviðor,
 rêðe væstme. (61.) ráhton víde
 geond verþeóda vróhtes telgan.
 hrinon hearmtánas hearde and sáre
 990. drihta bearnum. dôð gieta svá.
 [48.] of þám brád blado bealva gehvilces
 sprytan ongunnon. Ve þæt spell magon,
 vælgrimne vurd, vópe cviðan
 nales holunge. ac ús hearde sceód
 995. freólec fæmne þurh forman gylt,
 þe yið metod áfre men gefremeden
 eorðbüende, siððan A dam veařð
 of godes mûðe gáste eácen :

986. ludon germinaverunt, creverunt. Z. 1547: '(from þám gumrincum) folc geludon.' Vgl. goth. liudan crescere, *μυζίνεσθαι*, Mc. 4, 27. alts. liodan: Heliand 73, 12. ahd. liotan, hliotan. Gr. Gr. 2, 21. Graff Spr. I, 860. 1026. — 987. vide. — 989. hearm-tánas. hearmtán virga miseriae, germen calamitatis. Zu vergleichen ist átortán virga veneni, Beov. Z. 2918: 'átortánum fáh.' Das Simplex tán ramus, virga, sors; goth. táins surculus, *αλήμα*. Joh. 15, 2. veinatáins Joh. 15, 4. 5. 6. ahd. zein, begegnet noch II, Z. 483. Gr. Andr. 1100. 1104. Cod. Exon. 355, 17. 458, 23; Psalm 134, 3: 'nâfre forlâteð lfes drihten firenfulra tán (virgam peccatorum) furðon gangan; als Adjectiv C. Z. 2354: 'tánum tudre' with a spreading progeny. Thorpe. — sáre. — 991. brád. — 993. vópe. vælgrim 'schlachtgierig.' ahd. walukîri. Gr. Gr. 2, 561. D. M. 378. Unten Z. 1379. 2572. — 994. ac Th. ús hearde sceód 'nos duriter oppressit.' Z. 1591: 'frécne scódon.' Z. 3980: 'svá him viht ne sceód;' zu sceádan, seiungere, separare; obruere, opprimere, nicht nocere. Z. 1617: 'þá him cvealm gesceód.' Z. 3417: 'ac he manegum gesceód (gyllende grýre).' Beov. Z. 3771: 'se þe oft manegum scóð.' C. Z. 3435. 3533. 4006. 4109. 4136. 4184. 4194. — Cod. Exon. 154, 14: '(byrelade brýð geóng), þæt him bâm gescóð.' Uebrigens sehe man Grimm's treffliche Erläuterung zu Andr. Z. 18. — 998. mûðe. eácen hat zwei Hauptbedeutungen: 1) auctus, magnus, validus; præditus. Z. 1512: 'eácen feoh.' Z. 2152: 'eácne fuglas.' Z. 4001: 'ælmhtig eácenne gást.' Cod. Exon. 13, 20: 'hearn eácen godes;' mit dem Gen. der Sache Z. 2654: 'nâron svá eácne ofer ealle men (môðgeþances).' — 2) prægnans Z. 2600: 'fidesa vurdon eácne;' mit dem dat. rei: Z. 2230: 'þá heó væs mago-timbre' be Abraham eácen vorden.' Z. 2760: '(magotudre) eácen be eorle.' Das Verbum eácnian concipere ist mir im Cædmon nicht aufgestossen, wohl aber ýcan. S. zu Z. 1061. Dagegen El. Z. 342:

- þá vorde frægn vuldres aldor
 1000. Cain, hvær Abel eorðan være.
 him þá se cystleása cvealmes vyrhta
 ædre æfter þon andsvarode:
 'ne can ic Abeles ór ne fôre,
 hleómages sið, (62.) ne ic hyrde væs
 1005. brôðer mínes.' Him þá brego engla
 gôdspêdig gâst, geánþingade:
 'hvæt befealdest þú folmum þínum
 vráðum on vælbedd vârfæstne rinc,
 brôðor þínne, and his blôd tó me
 1010. cleopað and eigeð? þú þæs cvealmes scealt
 vite vinnan and on vræc hveorfan
 âvyrged tó vidan aldre. ne seleð þe væstmas eorðe
 vltige tó voruldnytte, ac heó vældreóre svealh
 hâlge of handum þínum. forþon heó þe hrôðra oftihð,
 1015. glâmes grêne folde. þú scealt geómor hveorfan
 árleás of earde þínum, svá þú Abele vurde
 tó feorhbanan. forþon þú flêma scealt
 vídlást vrecan, vinemagum láð.

'(svá þæs móðor ne bíð) væstmum geácnod þurh veres frige.' Vgl. noch 'feorhe eáceno cynn 'genus anima præditum,' Z. 204, und das alts. ócan, okian augere; part. prt. ócan gravida. Hel. 9, 10: '(sagða þém síu uuelda, þæt) sie hadde giocana þes alouualdon craft.' Schmall. Hel. Gloss. s. v. — 999. vórde. — 1003. ór Jun. ic . . ór ne fôre Th. — 1005. mines. — 1006. geán-þingade. — 1007. þínum. — 1008. rinc. — 1009. þínne. his blôd. — 1011. vite. — 1012. vidan. — 1014. þínum. hrôðra. hrôðor, hrôðer, commodum, beneficium, bonum, solatium, ist zu unterscheiden von hrýðer armentum. Cod. Exon. 265, 33: 'hrôðra bidæled.' Andr. Z. 1367: 'hrôðra leás.' Beov. Z. 4338: 'hrôðra gemyndig.' Cod. Exon. 39, 16: 'feóndum tó hrôðor.' Gr. El. Z. 16: 'mannum tó hrôðre.' Cod. Exon. 267, 17: 'vyrme tó hrôðor (in prædam?).' Beov. Z. 4891: 'hrefne tó hrôðre.' Andr. Z. 111: 'tó hleó and tó hrôðre in þás hæðenan burg.' Cædm. nur an unsrer Stelle. — 1015. glâm ist nicht verschieden von gleám, jubar, splendor; die willkürliche Annahme Lye's, es bedeute fructus, wird durch folgende Stellen aus dem Cod. Exon. beseitigt: 215, 15: 'sunnan glâm.' 252, 23: 'hvæt þú glâm hafast.' alts. glimo. Aehnlich verhalten sich leán und læn. — 1016. árleas. þínum. — 1018. víd-last. vine-magum láð. vídlást eigentlich vestigium remotum, (s. die Bemerkung zu 'vræclást' II, Z. 122.); in terram remotam exul ibis. Andr. Z. 677: 'vadað vídlástas.' Vgl. Z. 1022. u. ff.

- Him þá Cain andsvarode: 'ne þearf ic ænigre áre.
1020. véran on voruldrice; ac ic forvorht* hæbbe, * Jun. p. 25.
 heofona heáhcyning, (63.) hylde þine,
 lufan and freode. forþon ic [49.] lástas sceal,
 veán on vénum, vide lecgan,
 hvonne me gemitte, mánscyldigne,
1025. se me, feor ôððe neáh, fæhðe gemonige,
 brôðorcvealmes. ic his blôd ágeát,
 dreór on eorðan. þú tò dæge þissum
 áðemest me fram duguðe and ádrifest from
 earde mínum. me tò aldorbanan
1030. veorðeð vráðra sum. ic ávyrged sceal,
 þeoden, of gesyhðe þínre hveorfan.
 [50.] Him þá selfa oncvæð sigora drihten:
 'ne þearft þú þe ondráðan deáðes brógan,
 feorhvealm, nú giet. þeah þú from scyle
1035. freomagum feor fáh gevitan.
 gif monna hvele mundum sínum
 aldre beneóteð, hine on cymeð,
 æfter þære synne, seofonfeald vracu,
 vite æfter veorce.' (64) Hine valdend on;
1040. tírfæst metod, tácen sette,
 freoðobeácen, freá, þý læs hine feónða hvile
 mid gúðþræce grétan dorste,
 feorran ôððe neán. héht þá from hveorfan
 mêder and magum mánscyldigne,
1045. cnôсле sínum. Him þá Cain gevát
 gongan, geómormód, gode of gesyhðe,

1019. ænigre áre. — 1020. véran on voruld-rice; ac ic. — 1021. þine.
 — 1022. freode pax, amicitia. Andr. 389. u. f.: 'svá þú hylde
 við me ofer firigenstreám freode gecýðdest.' — 1023. veán on
 vénum. vide. — 1024. mán-scyldigne. — 1026. his blôd. — 1027.
 áðemest. ádrifest. — 1029. mínum. — 1031. þínre. — 1033. ondráðan.
 brógan. Die Construction von ondráðan 'timere' erläutern folgende
 Beispiele: Z. 764. 2162. 2663. Gr. El. Z. 81. Beov. Z. 3347: 'þæt þú him
 ondráðan ne þearft'. Vgl. hiezu Gr. Gr. 4, 38. — 1034. nú. — 1035.
 fáh Jun. fáh gevitan Th. — 1036. sínum. — 1038. synne. — 1039. ón.
 — 1040. tírfæst. tácen. — 1041. freoðobeácen signum pacis s. foe-
 deris. Gr. Gr. 2, 454. — 1044. mán-scyldigne Jun. Th. — 1045. sí-
 num. gevát. — 1046. geomor-mód.

- vineleás vrececa, and him þá vic geceás
eastlandum, on êðelstove
fædergeardum feor, þær him freolecu mæg,
1050. ides, æfter æðelum eaforan fêdde.
Se âresta vâs Enos hâten,
sunu Caines. siððan ongon
mid þâm eneomagum ceastre timbrian,
þæt vâs under volcnm veallfæstenna
1055. ârest ealra þâra (65.) þe æðelingas
sveordberende settan hêton.
þanon his eaforan ârest vâcan
bearn from brýde on þâm burhstede.
[52.] Se yldesta vâs Jared hâten,
1060. sunu Enoses. Siððan vâcan
þâ þâs cynnes eneovrim icton,
mægburh Caines. Malalehel vâs
æfter Jared e yrfes hyrde,
fæder on lâste, ôð þæt he forðgevat.
1065. Siððan Mathusal magum dælde,
bearn æfter bearne, brôðrum sínum
æðelinga gestreón, ôð þæt aldorgedâl
frôd fyrr* dagum fremman sceolde,
lif oflêtan. Lameh onfêng
1070. æfter fæder dæge fletgestealdum,

* Jun. p. 26.

1047. vic. — 1051. énos. — 1052. frumbearn Msc. Jun. Th. — Nach An-
leitung von Zeile 1060. habe ich die Alliteration herzustellen versucht.
— 1053. timbran Th. — 1055. ârest. — 1056. sveord-bérende. hé-
ton. — 1057. his. ârest vâcan. — 1058. brýde. — 1060. vâcan. —
1061. cneov-rim. — icton increverunt, von ican (ýcan Z. 3836),
écan angere, addere; prt. icte Z. 1185. iécte (für eácte Gr. Gr. I,
373) Z. 1118. 2370. S. geican, geícean Z. 1127, 1157. 1509. eácnian.
— 1064. forð gevát. forðgevat, discessit; de vitâ decessit, mortuus
est, von forðgevitán. Häufig die Redensart: 'þâ he forðgevat'
Z. 1173. 1187. 1595. 1736. Z. 1616: 'siððan forðgevat (Cham
of lîce),' wofür bisweilen das einfache gevát, z. B. Z. 1231:
'siððan Lamech gevát.' Z. 1138. — 1065. Matusal Jun. Mathusal Th.
— 1066. sínum. — 1067. gestreón. alder-gedâl. — 1068. frôd. —
1069. lif. — 1070. onfêng accepit, hat meist den Dativ bei sich; Z.
2368. 2730. 4099. Elene Z. 192: '(se leóðfruma) fulvihte onfêng.'
Z. 336: 'lâre onfêngon.' Z. 1630: 'onfêngon fulvihte and freo-

- botlgestreónum. him brýða tvá
 idesa on êðle eaforan féddon
 Ada and Sella. (66.) þára ánum væs
 Jabal noma, se þurh gleávne gefanc
1075. hêrbúendra hearpan árest
 handum sínum hlýn ávehte,
 svinsigende svêg, sunu Lamehes:
1080. Svylice on þære mægðe maga væs hâten,
 on þâ ilcan tíð, Tubal Cain,
 se þurh snytro spêð smið cræftega væs
 and þurh môdes gemynd monna árest,
 sunu Lamehes, sulhgeveorces
 fruma væs ofer foldan. Siððan folca bearn
 áres cūðon and ísernes
1085. burgsittende brúcan vide.
 Þá his vífum tvám vordum sægde
 Lameh seolfa, leófum gebeddum,
 Adan and Sellan, unárlíc spel:
 'ic on morðor ofslôh mínra suna
1090. (67.) hyldemaga, honda gevemde
 on Caines cvealme míne;
 fylde mid folmum fæder Enoses,
 ordbanan Abeles, eorðan sealde
 veldreór veres. vát gearve,
1095. þæt þám lichryre on lást cymeð
 sôðcyniges seofonfeald vracu
 [55.] micel æfter máne. mín sceal sviðor
 mid grimme grýre golden vurðan
 fyll and feorhvealm, þonne ic forðesciô.
1100. Þá veaerð Adame, on Abeles gyld,
 eafora on êðle ôðer féded,

ðuvære.' Beov. Z. 104: 'hvá þám hlæste onfêng.' Z. 2338: 'on-
 fôh þissum fulle (freóðrihten min).' Sonst auch mit dem Accu-
 sativ. Z. 1207. II, 568. Beov. Z. 1370. — 1071. brýða. — 1073. ádá
 ánum væs. — 1074. nóma. — 1075. árest. — 1076. sínum. — 1079. tíð.
 tubál. — 1081. gemind Jun. môdes gemynd árest Th. — 1084. ares
 Th. árest Ms. Jun. — 1085. burh sittende Jun. vide. — 1086. his
 vífum. vórdum. — 1088. unárlíc. — 1089. mínra. suna Th. suna Ms.
 Jun. — 1091. míne. — 1093. órd banan Jun. órd-banan Th. — 1094.
 vát. — 1096. sóð-cyniges. — 1097. máne. mín Th. máne Jun.

- sôðfæst sunu, þám væs Seth noma,
 se væs eadig and his ylðrum þáh
 freolic tó frófre, fæder and mæder;
1105. A dames and Euan væs Abeles gield
 on voruldrice. (68.) Þá vord ácvæð
 ord monocynnes: 'me éce sealde
 sunu, selfa sigora valdend,
 lifes aldor, on leófes stæl,
1110. þæs þe Cain ofslôh and me cearsorge
 mid þys magotimbre of móde ásceaf
 þeóden ússer. him þæs þanc sie.
 A dam hæfde, þá he eft ongan
 him tó edulfstæfe ôðres strienan
1115. bearnes be brýðe, beorn ellenróf
 XXX. and C. þisses lifes
 vintra on vorulde. ús gevritu secgað,
 þæt hêr eahta hund iécte siððan
 mægðum and mæcgum mægburg sine.
- * Jun. p. 27. 1120. A dam on eor*ðan ealra hæfde
 nigen hund vintra and XXX. eac,
 þá he þæs voruld þurh gástgedál

1102. sóðfæst. nóma. — 1103. sáh Th. — þáh profecit, von þeón prt. þeáh,
 þeág (þáh, þág) goth. þeihan, ahd. dhan. Z. 2293: 'sunu veóx and
 þáh.' 2765: 'cniht veóx and þág.' — 1106. voruld-ric. vord. —
 1107. ord monocynnes 'auctor generis humani, princeps, patriarcha,'
 wie ordfruma; z. B. 'engla ordfruma' II, Z. 21. 240. 'yfeles ord-
 fruma' auctor II, Z. 376. u. s. f. In derselben Bedeutung Z. 1273 und
 El. Z. 394: 'æðselinga ord.' Eigentlich ist ord (wie ór) acies, acumen,
 initium, alts. ord, ahd. ort. Gr. El. Z. 140: 'fram dages orde' inde
 ab initio. C. Z. 2870: '(dages) ord.' II, 115: 'þes oferhydes ord.' El.
 Z. 1155. und Andr. 1483: 'eall æfter orde.' C. Z. 3680: 'ord and
 ende.' El. Z. 589: 'æriht from orde ôð ende forð.' C. Z. 1999:
 'Elamitarna ordes (aciei) visa.' Z. 1517: 'mid gâres orde' (mu-
 crone). — éce Jun. Th. — 1109. ealdor Jun. lifes aldor Th. — 1111
 móde ásceaf. — 1114. strienan. — 1115. brýðe. ellenróf. — 1116.
 XXX. v. C. Jun. lifes Th. — 1117. ús gevritu secgað. Vgl. El. Z.
 673: 'svá gevritu secgað.' C. Z. 2557. Z. 1624: 'svá ús gevritu sec-
 geað.' Z. 227. 1717: 'þæs þe ús secgeað béc.' 2605. f. 'ús gevritu
 secgeað, godcunde béc.' Ferner Gr. El. Z. 669. 365: 'hvæt ve
 þæt gehýrðon þurh hálige béc;' dazu noch C. Z. 3448. 3459. —
 1119. sine. — 1122. ofgýfan.

- ofgyfan sceolde. [56.] Him on lâste Seth leóf veardode.
 (69.) eafora æfter ylðrum êðelstól heold
 1125. and víf begeát. vintra hæfde
 fif and hund teontig, þá heó furðum ongan
 his mægburge, men, geícean
 sunum and dōhtrum. Sethes eafora
 se ylðesta væs Enos hāten,
 1130. se nēmdē god niðða bearna
 ārest ealra, siððan Adam stōp
 on grēne grās, gāste geveorðad.
 Seth væs gesālig. siððan strýnde
 seofon vinter hēr suna and dōhtra,
 1135. ond eahta hund. ealra hæfde
 XII. and nīgon hund, þá seó tíð gevearð,
 þá he friðgedāl fremman sceolde.
 [57.] Him æfter heold, þá he of vorulde gevát,
 Enos yrfe, siððan eorðe svealh
 1140. sādberendes Sethes líce.
 he væs leóf gode (70.) and lífde hēr
 vintra hund nīgontig, ār he be vífe hēr
 þurh gebedscipe bearn āstrýnde.
 him þá cenned vearð Cainan ārest,
 1145. eafora on êðle. siððan eahta hund
 and fiftýno, on friðo drihtnes,

1124. epel-stól. — 1125. víf. — 1126. fif. — 1127. geícean. — 1128. Sedes Jun. — 1129. énos. — 1130. nēmdē. — 1131. ārest. stōp. — 1132. grēne grās. — 1134. hēr. — 1136. tíð. — 1137. frið-gedāl Th. ? = feorhgedāl? — 1138. hím. gevát. — 1139. énos. — svealh hausit, deglutivit, hat sein Object im Dat. bei sich; 'sādberendes Sethes líce.' — Z. 1296: 'verodum svelgað.' — Z. 982: cvealmdreóre svealh (þes middangeard, monnes svāte). — Cod. Exon. 345, 23. 24: 'siððan furðum svealg eorðe Abeles blóde.' In einzelnen der obigen Beispiele könnte die Bedeutung 'tumere' angenommen werden, wo sich denn der Dat. rechtfertigte. Man vergl. z. B. Andr. Z. 1276 u. ff.: 'svát ýðum veóll þurh bāncofan, blóð lifrum svealg hātan heolfre.' Im übrigen sind svelan, svæl, svælon, svolen adurere, svellan, sveall, svullon, svollen, tumere, und svelgan, svealh, svulgon, svolgen, glutire, auseinander zu halten. — 1140. sād-berendes. líce. — 1141. lífde hēr. — 1142. ár. vífe hēr. — 1143. þurh gebedscipe, consortio tori. Z. 2210. 2461. — 1144. ārest. — 1146. fiftýno.

- gleávferhð hæleð geógoðe strýnde
suna and dōhtra. svealt, þá he hæfde
fród fyrn vintrum V. and nigon hund.
1150. Þære cneórisse væs Cainan siððan
æfter Enose aldordéma,
veard and vísa: vintra hæfde
efne hund seofontig, ár him sunu vóce.
[58.] Þá veard on êðle eafora fêded,
1155. mago Cain[an]es, Malalehel væs hátæn.
siððan eahta hund æðelinga rím
and feóvertigum eác feorum geíte.
Enoses sunu ealra nigon hund
(71.) vintra hæfde, þá he voruld ofgeaf,
and týne eác, þá his tíddæge,
under rodera rím, rím væs gefylled:
- Him on láste heold land and yrfe
Malalehel siððan missera vorn.
Se frumgára fif and sixtig
1165. vintra hæfde, þá he be vífe ongann
bearna strýnan. Him brýd sunu
meóvle tō monnum brōhte. se maga væs
on his mægðe, míne gefræge,
guma on geógoðe, Jared hátæn.
1170. lífde siððan and lissa breác

1149. fród. — Statt des unverständlichen vitet, welches die Handschrift bietet, habe ich, nach Thorpe's Vorschlag, vintrum in den Text genommen. — 1151. énose. alдор-ðéma. — 1152. vísa. — 1153. ár. vóce. — 1155. Caines. Malalehel Jun. malalahél Th. — 1156. rím. — 1157. geíte. — 1160. eác. tíð-dæge. — 1161. rím. rím. — 1163. malalahél. — missera vorn, annorum numerum. misser, missar, eigentlich semestre. isl. missiri. Z. 1737: 'missarum fród.' Z. 2339: 'missarum fród.' Z. 2978: 'fela missera.' — 1164. frum-gára fif. — 1165. vífe. — 1166. brýd. — 1167. væs. — 1168. his. míne. — míne gefræge, ut fando accepi, quantum rescivi. Z. 3297. Andr. Z. 1626: 'míne gefrege.' Gefrægn fando accepi, alts. gifragn, sehr häufig; auch das adi. gefræge 'notus, celebr' kommt Z. 3822 vor. Andr. Z. 668. 961. 1120. El. 967. gefrege oder gefrege? alts. gifrági Schm. Heliand 86, 6: 'þo so gifrági uuard.' 91, 15. S. auch Gr. Andr. S. 114. 136. — 1169. iáred. — 1170. bræc Jun. lífde. breac. Th. — malalahél. hér.

- Malalehel lange, [59.] *mondreáma hêr, * Jun. p. 28.
 voruldgestreóna. vintra hæfde
 fif and hund nigontig, þá he forðgevát,
 and eahta hund. eaforan læfde,
 1175. (72.) land and leódveard. Longe siððan
 Geared gumum gold brittade.
 se eorl væs æðele, æfæst hæleð,
 and se frumgár his freomagum leóf.
 fif and hund teontig on fyore lifde
 1180. vintra gebídenra on voruldríce,
 and syxtig eác. þá seó sál gevearð,
 þæt his víf sunu on voruld bróhte.
 se eafora væs Enoç hátæn,
 freólic frumbearn. Fæder hêr þá gyt
 1185. his cynnes forð cneórim ícte,
 eaforan. eahta hund ealra hæfde
 V. and syxtig, þá he forðgevát,
 and nigon hund eác nihtgerimes,
 vine fród vintres, þá he þás voruld ofgeaf;
 1190. ond Geared þá gleávum læfde
 land [60.] and leódveard leófum rince.

1173. fif. gevát. — 1177. æfæst. — 1178. frum-gár. freo-mágum. — 1179. fif. lifde. — on fyore statt 'on feore;' nur hier. — 1180. gebídenra Th. gebídenra, part. prt. zu gebídan = ábídan, bídan, expectare, manere. S. Z. 3167: 'ne him bealu benne gebíden hæfdon.' Z. 2353; '(þæt feorhdaga) on voruldríce vorn gebíde.' II, Z. 109. Andr. Z. 399: '(læt) þonne gebídan beornas þíne.' Cod. Exon, 5, 17: 'hú se earma sceal áre gebídan.' — voruld-ríce. — 1181. seó sál tempus, occasio, eventus. Z. 2003; Z. 2431 und 2517: 'sáles bídan.' Andr. Z. 1166: 'nú is sál cumen.' Beov. Z. 1238: 'óð þæt sál álamp.' Z. 2010: 'þá væs sál and mál.' Z. 3221: 'sála and mála.' Davon gesálan evenire. gesáled, gesáld, accidit. Andr. Z. 438. und Z. 661: 'svá gesáld, iu.' Andr. Z. 511. 515. Beov. Z. 1142. 1773. 2500. Kemble's Gloss. s. v. sál. Neu ist die Bedeutung 'incidere in aliquem,' Jemand wo antreffen, in welcher gesálan Cod. Exon. 123, 6. steht: '(þám þe eahtan vile sávla gehvilðre,) þær he gesálan mæg,' wo er (sie) antreffen kann oder mag. Das unten Z. 3245. vorkommende gesáld, steht für gesealde. — eác. — 1182. víf. — 1183. væs. énoc. — 1184. hêr þá gýt. — 1185. his. cneo-rim. — 1187. gevát. — 1188. niht-gerimes. — 1189. fród. — 1191.

- Enoch siððan (73.) ealdordóm áhóf,
 freoðospéd folces visa. nalles feallan lét
 dóm and drihtscipe ,
1195. þenden he hyrde væs heáfodmaga.
 Breác bláddaga, bearna strýnde.
 þreó hund vintra him væs þeóden hold,
 rodera valdend. Se rinc heónon,
 on lichoman, lisse sôhte
1200. drihtnes duguðe. nales deáðe svealt
 middangeardes, svá hêr men dôð,
 geóonge and ealde, þonne him god heora
 áhta and ætvist, eorðan gestreóna,
 ongenimeð, and heora aldor somed.
1205. ac he evis gevát mid cyning engla
 of þyssum lænan life freán
 on þám gearvum, þe his gást onfêng,
 ær hine tó monnum môdor brôhte.
 He þám yldestan eaforan læfde
1210. [62.] folc, frumbearne. (74.) V. and sixtig
 vintra hæfde, þá he voruld ofgeaf,
 and eac III. hund. Þrage siððan
 Mathusal heold maga yrfe,
 se on lichaman lengest þisse
1215. vorulddreáma breác. vorn gestrýnde,
 ær his svylddæge, suna and dôhtra.
 Hæfde fród hæle, þá he from sceolde
 niððum hveorfan, nîgon hund vintra
 and hund seofontig tó. Sunu æfter heold,
1220. Lamech, leódgeard; lange siððan
 voruld bryttade. vintra hæfde

1192. ahóf. — 1193. visa. — 1194. dóm Th. Der zweite Halbvers fehlt, wie die unvollständige Alliteration zeigt. — 1201. dôð. — 1203. æt-
 vist — 1205. ac. gevát. — 1206. life. — 1208. ær. — 1212. þrage,
 acc. von þrag, per tempus, diu. þrag auch þrah (seó þrah Z. 4104.)
 tempus, opportunitas. Der blosser Accusativ noch einmal adverbial
 Z. 2768. Sehr häufig 'lange þrage' per longum tempus: Z. 1421.
 2538. 2829. 4089. Der dat. pl. þragum aliquamdiu. II, Z. 113. El.
 Z. 1239. — 1214. lichoman Jun. sé ón lichaman Th. — 1216. ær —
 1217. fród. — 1219. tó Jun. Th.

- tvá and hund* teontig, þá seó tíð gevearð, * Jun. p. 29.
 þæt se eorl ongan æðele cennan
 sunu and dōhtor. siððan lifde
1225. fif and hund nigontig. freá moniges breác
 vintra under volcnum, verodes aldor;
 V. hund eac heold þæt folc teala,
 bearna strýnde: (75.) him byras vócan,
 eafora and idesa. he þone yldestan
1230. Noe nēmdē, se niððum ár
 land bryttade, siððan Lamech gevát.
 [63.] Hæfde æðelinga aldorvísá
 V. hund vintra, þá he furðum ongan
 bearna strýnan, þæs þe béc eveðað.
1235. Sem vās hāten sunu Noes
 se yldesta, óðer Cham,
 þridda Jafeth. Þeóða týmdon
 rúmē under roderum; rím miçlade
 monna mægðe geond middangeard
 sunum and dōhtrum.
1240. þá giet vās Sethes cynn,
 leófes leóðfruman, on lufan sviðe
 drihtne dýre and dōmeádig,
- Oð þæt bearn godes brýða ongunnon
 on Caines cynne sēcan,
1245. vergum folce, (76.) and him þær víf curon
 ofer metodes ést monna eaforan,

1222. tíð. — 1223. óngán. — 1224. lifde. — 1225. fif. — 1228. býras
 vócan. býras þilii; nur hier im Cædm. Gr. Gr. 1, 641. weist den
 sing. byre nach. — 1230. Noe Jun. Noe nēmdē. ár. — 1231. gevát.
 — 1232. aldor-vísá. — 1234. strýnan. béc. 1235. sém hāten. nóes.
 — 1236. sé. chám. — 1237. týmdon. — 1238. rúmē. rím. — 1241.
 leóðfruma princeps Z. 2326. 3283. El. Z. 191. Beov. Z. 4255.
 Vergl. oben ordfruma, princeps. hildfruma, bellator. El. Z. 10.
 101. — Beov. Z. 3354: 'hárum hildfruman.' vígfruma dasselbe.
 Beov. Z. 1321. landfruma princeps teðræ. — 1242. dýre. dóm-
 eadig. — 1244. sēcan. — 1245. þær víf. — 1246. ést. — ofer
 meotodes ést contra creatoris voluntatem; so nochmals Z. 3692.
 — Andr. Z. 1216. und 1374: 'ofer míne ést.' El. Z. 985: 'purh meo-
 todes ést.' ést s. m. goth. ansts. ahd. anst, amor, gratia. Z. 1504.
 2437. éstum (dat. pl.) libenter, Z. 1946. 2350. Beov. Z. 2388: '(vun-

- scyldfulra mægð, scýne and fægere.
 Þá reordade rodora valdend,
 vráð moncýnne, and þá vorde cvæð:
 1250. 'ne syndon me on ferhðe freó from gevitene
 encéorin Caines; ac me þæt cynn hafað
 [64.] sære ábolgen. nú me Sethes bearn
 torn niviað, and him tó nimað
 mægeð tó gemæccum mínra feónða,
 1255. þær vífa vélite onvód grome,
 idesa ansien and éce feónd,
 folcdriht vera, þá ær on friðe véron.
 Siððan hund tvelftig, geteled ríme,
 vintra on vorulde vræce bisgodon
 1260. fæge þeóða, hvonne freá volde
 on vārlogan vîte settan
 and on deað. sleán dædum scyldige
 gigantmæcgas, (77.) gode unleófe,

den gold) éstum geeáved.' — 1247. scýne (f. sceóne) pulcher. Z. 337. der Superlat. scýnóst. Andr. Z. 766: 'þæt se scýna stán (mælde formannum).' — 1249. vórde. — 1251. ác. cýnn. — 1252. sære ábolgen. — 1253. him tó. — 1254. mínra. — gemæcca = gemaca, coniux, consors; nur hier. — 1255. þær vífa. onvód Th. onvód grome furiose invasit. Andr. Z. 140: 'oft hira móð onvód,' exarsit. C. Z. 2573: 'hie þæs vlenco onvód and vingedrync.' Beov. Z. 1824: 'hine fyren onvód;' von onvadan. Das adv. grome steht noch C. Z. 3751. und 4211; das adj. gróm iratus Z. 2091. 2479. 3569. — 1256. ece Jun. Th. 1257. ær. — 1258. ríme. geteled ríme computati numero; auch rimes steht häufig bei Zahlen, besonders grösseren. 'geteled ríme, Z. 1735. 3301. Andr. Z. 1035. — 'geteled rimes' C. Z. 1331. 2338. El. Z. 2. Auch steht geteled allein: C. Z. 3161: 'X. hund geteled tfréadigra,' und Andr. Z. 665: '(ellefne orettmæcgas) geteled tfréadigre, he vas tvelfta sylf.' — 1260. fæge þeóða populus morti devotus; fæge, moribundus, dem Tode verfallen, bestimmt; sodann invalidus, timidus. Z. 1377: 'on fæge folc.' El. Z. 117: 'on þæt fæge folc.' C. Z. 3098: 'fleáh fæge gást.' Z. 3196: 'fæge ferhðlocan.' Z. 3391: (lyft upgesvearc) fægum stæfnum.' Z. 3410: 'fæge crungon.' Jud. XI. (Anall. A. S. 137, 14): 'fæge frumgáras.' Andr. Z. 1530: 'fæge svulton (geónge on geofene).' Beov. Z. 3053: 'fægés fyrdhrægl.' unfæge non moribundus. Beov. Z. 1140: '(vyrd oft nereð) unfægne eorl (þonne his ellen deáh).' Fæge ist nicht zu verwechseln mit fægen alls. fagan, fagin, lætus. Z. 2176. II, Z. 436. Andr. Z. 1042. — 1261. vîte. — 1262. dædum. — 1263. unleófe. gigantmæcgas, gigantes; sonst

- micle mánsecaðan, metode láðe;
1265. þá geseah selfa sigora valdend,
hvæt væs monna mánes on eorðan,
and þæt hie væron vomma þriste,
inwitfulle. he þæt unfægere
vera eneórissum gevrecan þohte,
1270. forgrípan gumcynne grimme and sære
heardum mihtum. Hreav hine sviðe,
þæt he folcmægða fruman áveahte,
æðelinga* ord, þá he Adam sceóp. * Jun. p. 30.
cvæð, þæt he volde, for vera synnum,
1275. eall á æðan, þæt on eorðan væs,
forleósan lica gehvilc, þára þe lifes gást
fæðmum þeahte; eall þæt freá volde
on þære tóveardan tíde ácvellan,
þe þá neáláhte niðða bearnum.
1280. Noe væs god nergende leóf,
sviðe gesálig (78.) sunu Lameches,
dómfæst and gedéfe. drihten viste,

nicht nachgewiesen. gigant mehrmals im Beov. S. Kemble's Gl. s. v. und besonders Grimm's D. M. II. Ausg. S. 491. 492, N. Die Zurückführung der Giganten auf Cain's Geschlecht ist morgenländischen Ursprungs, wie ich in der Einleitung zeigen werde. An heidnische Vorstellungen scheint dabei nicht zu denken. — 1264. mán-secaðan Jun. Th. láðe. — 1266. mánes Jun. Th. — 1268. unfægere. — 1270. sære. — 1273. sceóp. — 1275. á Jun. Th. æðan, ein dunkles Wort, inundare diluvio perdere? oder ist ádrencan zu schreiben? Das á steht etwas verwaist da. — 1276. lica. lifes. — 1277. (þára þe lifes gást) fæðmum þeahte, 'eorum qui vitæ spiritum pectore, animo gerebant' eigentlich 'tegebant.' So noch Z. 3455.: 'hafað vislicu vord on fæðme.' — on fæðm: Z. 62. 1966. 2625. of fæðme: Z. 3223. in fæðm: Z. 3752; Gr. El. 765: 'in dracon fæðme.' — under fæðme: C. Z. 3779. fæðmum: Z. 3004. 3235. 3409. 3433. 3757; Gr. El. Z. 728: 'sæs síðne fæðm.' Beov. Z. 1556: 'liges fæðm.' fæðm sinus, gremium, cubitus, amplexus. — 1278. tóveardan tíde. — 1279. neáláhte. — 1280. noe væs gód. — 1281. lameches. — 1282. dómfæst ꝛ gedéfe Th. dómfæst and gedéfe iustus et quietus, probus. dómfæst: Z. 1505. 1780. 2370. — gedéfe kommt im Cædm. nicht wieder vor. Es entspricht dem goth. gadófs, gadóbs, *πρόπιον*, schicklich, und ist auf ein Verbum ge-deáfian, convenire, zurückzuführen Beov. Z. 1117: 'svá hit gedéfe væs' uti conveniebat, decebat. Andr. Z. 317: 'ne gefafenað þe.' El.

- þæt þæs æðelinges ellen dōhte
breóstgehygdum; forðon him brego sægde,
1285. hâlig, æt hleoðre, helm allvihta,
hvæt he fâhverum fremman volde.
Geseah unrihte eorðan fulle,
sîde sælvongas synnum gehladene,
vidlum gevemde. þâ valdend spræc,
1290. nergend ússer, and tō Noe cwæð:
'ic ville mid flōde fole ácvellan
and cynna gehvile [65.] cucra vuhta,
þâra þe lyft and flōd lædað and fēdað,
feoh and fuglas. þû scealt frið habban
1295. mid sunum þinum, þonne sveart væter,
yonne væstreámas verodum svelgað,
sceaðum scyldfullum. ongyn þe scip vyrcan,
merehús micel, on þâm þû monegum scealt
reste gerýman (79.) and rihte sell
1300. ælcum, æfter ágenum, eorðan tudre.
Gescype scylfan on scipes bósme.
þû þæt fâr gevyrc fiftiges vid,
þrittiges heáh, þreó hund lang

Z. 1168: 'þæt is gedafenlic.' — gedeáf mersit II, Z. 671. gehört zu gedúfan, II, 30. — 1283. ðohte Jun. — 1285. æt hleoðre revelatione, oraculo; vollständiger Andr. Z. 93: '(þá veað gehýred) vord hleoðres.' Sonst bedeutet hleoðor, ahd. liodar, strepitus, sonus, vox. Andr. Z. 1551: 'hleóðor gryrelíc.' S. ferner: C. Z. 1687. 3346. 3696. — Der eigentliche Ausdruck für 'oraculum' ist hleoðorcvide: Z. 2332. 2376. 3673. 3834. — 1288. sîde sælvongas Th. sælvong, sælvang ager foecundus, amoenus. Andr. Z. 1493: 'under sælvange.' — 1289. vidlum illuvie, dat. pl. von vidl. Jud. X. (Anall. A. S. 133, 1.): 'mid vidle and mid vomme besmítan.' — 1290. tō noe. — 1291. ic. flōde. — 1293. flōd. — 1295. þinum. — 1297. scíp. — 1298. mere-hús. þû. — 1299. reste gerýman, assignare cubile. gerýman (wie árýman Beov. Z. 979. 2166.) heisst zunächst dilatate: Z. 3408. Vgl. Andr. Z. 1580: 'þurh streámræce stræt væs gerýmed,' via munita erat. El. Z. 1249: 'úðum gerýmde,' interdum dilatavi. Sodann 'räumen, einräumen, anweisen;' ausser an unsrer Stelle noch Z. 1480: 'þe is èðelstól eft gerýmed.' Z. 3213: 'holm gerýmed ealde staðolas.' S. auch rýman C. Z. 1339. — 1300. ágenum. — 1301. gescipe Jun. scylfan tabulata, von scylfe, scammum; altn. skialf. S. Gr. D. M. 124. Dies Wort scheint sonst nicht mehr vorzukommen. — bósme Th. — 1302. þar fâr. vid. — 1302 und 1303: fiftiges vid, þrittiges

1305. elngemeta, and við ýða gevyrc
gefegfæste. Þær sceal fæsl vesan
cviçlifigendra cynna gehvilces,
on þæt vudufæsten vócor gelæded
eorðan tudres. eare sceal þý máre.

[66.] Noe frem[e], svá hine nergend héht,

1310. hýrde þám hálgan heofoncýninge.
ongan ófostlice þæt hof vycan,
micle merecieste. magum sægde,
þæt væs þreálic þing þeódum tóveard,
rêðe vite. hie ne róhton þæs.

1315. Geseah þá, ymb vintra vorn, vârfæst metod
geofonhûsa mæst gearo hlifigean,
(80.) innan and útan eorðan líme
gefæstnod við flóde, fâr Noes,
þý sêlestan. þæt is syndrig cynn:

1320. symle bið þý heardra, þe hit hreóh vâter,
svearte sâstreámas, sviðor beátað :

[67.] Þá* tó Noe cvæð nergend ússet:

* Jun. p. 31.

'ic þe þæs míne, monna leófôst,
vâre gesylle, þæt þú veg nimest,

1325. and feora fæsl, þe þú ferian scealt
geond deóp vâter, dâgrímes vorn,
on lides bósme. læd, svá ic þe háte,
under earcebord eaforan þíne,
frumgáran þry, and eóver feóver víf.

heáh, Genitivus des Mâsses. Gr. Gr. 4, 730. — 1305. fæsl victus
oder ?proles, soboles. Z. 1325. 1354. Gr. Gr. 2, 52. 2, 99. — 1306.
cviç-lifigendra. — 1308. máre. — 1309. nóe. — 1310. hýrde. —
1311. ófostlice celeriter, von ófost, ófest, êfest, âfest
(‘ófost is sêlost’ Andr. Z. 1565.) festinatio, celeritas, gebildet. —
ófestlice: Z. 2843. ófstlice: Z. 2481. Andr. Z. 299. 792. — hóf. —
1313. þreálic þing ‘res afflictionis plena.’ El. Z. 427: ‘þæt væs þreá-
lic gefoht.’ — 1314. vite. þæs. — 1315. vârfæst. — 1317. líme. —
1320. hreóh trux, sævus. Z. 1382. Andr. Z. 467: ‘hreóh holmþracu.’
Z. 1542 f: ‘hreóh væs þær inne (beátende brim).’ hreóhmód Z. 3760.
1321. sâ-streamas. — 1322. nóe. — 1323. míne. — 1324. vâre. . . vég. —
1326. dâg-rímes. — 1327. bósme. S. Z. 1405. Lid, navigium, verschie-
den von líd potus. Gr. Gr. I, 336. 363. — 1328. earce-bórd. þíne.
— 1329. frum-gáran. víf. ond = and, und. Diese seltner, ausge-

- 1330 ond þú seofone genim on þæt sundreced
 tudra gehwilces, geteled rimes,
 þára þe tō mete mannum lifige;
 and þára oðera (81.) ælces tvā,
 swilce þū of eallum eorðan væstmum
1335. viste, under vægbord verodum gelæde,
 þām þe mid sceolon mereflōd nēsan.
 F ēd freōlice feora vōcre,
 oð ic þære lāfe lagosiða eft
 reorde under roderum rýman ville.
1340. Gevit þū nū mid hīvum on þæt hof gangan,
 gasta verode. ic þe gōdne vāt,
 fæsthydigne. þū eart freoðo vyrðe,
 ára mid eaforum. ic on andvlitan
 nū, ofer seofon niht, sigan lāte
1345. vællregn ufān vīdre eorðan.
 feóvertig daga fahðe ic ville
 on veras stēlan, and mid vægþreāte
 æhta and āgend eall ācvellan,
 þā beūtan beoð earcebordum,
1350. þonne sveart racu (82.) stīgan onginneð.
 Him þā Noe gevāt, svā hine nergend hēt,
 under earcebord eaforan lēdan,
 veras on vægþel, and heora vīf somed,
 and eall þæt tō fæslē freā ælmihtig
1355. habban volde, under hrōfgefōr,
 tō heora æt gifan; svā him ælmihtig

schriebene Form der Copula findet sich im Cædmon nur an folgenden Stellen: Z. 621. 1135. 1190. 1330. Ausserdem habe ich sie mir angemerkt aus Andr. Z. 1001. 1033. 1204. 1308. 1395. 1400. 1414. 1719. und Elene Z. 930. 976. 983. 1210. Es fragt sich, ob 'and' öfter ausgeschrieben vorkommt als 'ond.' — 1331. geteled rimes. — 1333. oðerra Jun. oðera. tvā Th. — 1335. væg-bórd. gelæde. — 1336. mere-flōd. nēsan = neósan (Z. 3403. II, 114. Andr. 310. 484. 830. 1025. Cod. Exon. 123, 12 504.) visitare, explorare. — 1337. fēd. vōcre. — 1338. lāfe. — 1339. rýman. — 1340. gevit. hīvum. hof. — 1341. gōdne vāt. — 1343. ára. andvlitan. — 1344. sigan lāte. — 1346. ic. — 1347. stēlan. — 1349. earce bōrdum. — 1351. nōe gevāt. — 1352. earce-bórd lēdan. — 1353. væg-þel Jun. — vīf Th. — 1355. hrōf-gefōr. æt. — 1356. vōrd abeād.

- veroda [68.] drihten, þurh his vord, ábeád.
 [69.] Him on hoh beleác heofonrices veard
 merehúses múð mundum sínum,
 1360. sígora valdend, and segnade
 earce innan ágenum spêdum
 nergend ússer. Noe hæfde,
 sunu Lamcches, syx hund vintra,
 þá he mid bearnum under bord gestáh,
 1365. gleáv mid geógoðe, be godes hæse,
 dugeðum dýrum. Drihten sende
 regn from roderum, and eác rúme lét
 (83.) villeburnan on voruld þringan
 of ádra gehvære. égorstreámas
 1370. svearte svôgan, sás úpstigon
 ofer stæðveallas. strang vâs and rêðe
 seðe* vâtrum veold, vreáh and þeahte
 mânfehðu bearn middangeardes
 vonnan vâge; vera éðelland,
 1375. hof-hergode. hygeteónan vræc
 metod on monnum. Mere svíðe gráp
 on fâge folc. feóvertig daga,
 nihta ôðer svilc, nið vâs rêðe,
 vælgrim verum. vuldorcyninges
 1380. ýða vræcon árleásra feorh
 of flæschoman. Flôd ealle vreáh,
 hreóh under heofonum, heábeorgas
 geond síðne grund, and on sund áhóf
 earce from eorðan, and þá æðelo mid,
 1385. þá segnade selfa drihten,
 (84.) scyppend ússer, þá he þæt scip beleác.

* Jun. p. 32.

1358. him. heofon-rices. — 1359. mere-húses múð. sínum. — 1361. ágenum.
 — 1362. nóe. — 1364. bórd. — 1367. rúme lét. — 1369. égorstreamas
 Jun. égor-streámas Th. — 1370. svôgan Th. svôgan, strepebant. —
 Cod. Exon 59, 10: 'svôgað vindas,' vom Heulen des Sturms gesagt. C.
 Z. 2551 vom Wüthen des Feuers. — sás úp. — 1373. mân-fehðu Jun.
 Th. — 1374. vâge. éðel-lánd. — 1375. hóf. — 1376. gráp. — 1378.
 rêðe. — 1380. árleasra. — 1381. flód. — 1382. heá-beorgas. heá-
 beorgas montes alti. Z. 3901. nochmals. — 1383. síðne. áhóf. —
 1384. mid.

- Siððan víde ráð volcnum under,
ofer holmes hrincg, hof-sélesté,
fór mid fearme. fære ne mōstn
1390. vægliðendum vætres brôgan
hæste hrinon; ac hie hâlig god
ferede and nerede. Fiftena stôd
deóp ofer dūnum sâdrence flôd
monnes elna. Þæt is mæro vyrð,
1395. þám æt niehstan væs nân tō gedále,
nymðe heó væs áhafen on þá heán lyft,
þá se égorhere corðan tuddor
eall ácvealde: buton [70.] þæt earcebord
heöld heofona freá, þá hine hâlig god
1400. éce upp forlêt, ed monne,
streánum stígan stíðferhð cyning :
- [71.] Þá gemunde god mereliðende,
(85.) sigora valdend, sunu Lameches,
and ealle þá vócre, þe he við vætre beleác,
1405. lifes leóhtfruma on lides bósme.
Gelædde þá vígend veroda drihten
vind ofer víd land. villflôd ongan
lytligan eft; lago ebbade

1387. víde ráð. — 1388. hóf. — 1389. fór Jun. fór..fære Th. — 1391. hæste violenter, ardent. Z. 2410. das Adjectiv. So Beov. Z. 2669: 'þurh hæstne háð.' ahd. haist, hast. Graff Spr. 4, 1062. goth. haifsts (ἔρις, ἐριθelia, ἄγων) gehören hierher. — hrinon. — 1392. stôd. dūnum. sâ-drence flôd. — 1395. nân to gedále. — 1396. áhafen. heán. — 1397. égor-here. — 1398. earce-bórd. — 1400. éce. Th. éd Jun. Th. ed, goth. id (in iddaljo und idveit) ahd. it-, ita-, (Graff Spr. I, 78. Gr. Gr. 2, 785. 798; 2, 702. 716.) in der Zusammensetzung, steht hier substantivisch in der Bedeutung von 'regeneratio, renovatio,' wie Z. 3638. edsceaft. Gr. D. M. I. Ausg. S. 476. N. edcerre II; Z. 452. edleán Z. 1518. Andr. Z. 1229. edneóv Z. 313. ednive Andr. Z. 1014. — Andr. Z. 783: 'edninga andveard cuman.' — Elene Z. 301: 'ednióvunga (gefremede) þurh þæt æðele spadl.' edvit Z. 2722. II, Z. 640. 683. edvitspræce Andr. 81. edring Cod. Exon. 373, 11. edvylm. Cod. Exon. 364, 19. edvenden (finis) Cod. Ex. 200, 14. — 1404. vócre. — 1405. lifes. lides. bósme. — 1407. vorde Jun. Th. vind, nach des Letztern Conjectur. — víd. villflôd ongan.

- svært under svegle; hæfde sóð metod
1410. eaforum êgstreám eft gecyrrred,
torhtryne regn gestilled.
Fôr fámig scip L. and C.
nihta under roderum, siððan nægled bord,
fâr sêleste, flód upáhóf,
1415. ôð þæt rimgetæl rêðre þrage
daga forðgevat. Þá on dúnnum gesæt
heáh mid hlæste holmærna mæst,
earc Noes, þe Armenia
(86.) hátene syndon. þær se hálga bád
1420. sunu Lameches sóðra geháta
lange þrage, hvonne him lifes veard
freá ælmihtig fréccenra siða
reste ágeafe, þære he rúme dreáh,
þá hine on* sunde, geond sidne grund
1425. vonne ýða vide bæron.
Holm væs heononveard, hæleð langode
vægliðende, svilce víf heora,
hvonne hie of nearve, ofer nægled bord,
ofer stréamstaðe stæppan môsten,
1430. and of enge út æhta lædan.
Þá fandode fród veard scipes,
hvæðer sincende sáflód þá gyt
være under volcnum. lét þá, ymb vorn daga

* Jun. p. 33.

1409. sóð. — 1410. ég-stream Jun. Th. — 1412. fôr fámig. — 1413. bórd.
nægled bord, clavatum tabulatum, Lye; nochmals Z. 1428. —
Cod. Exon. 439, 17: 'naca, nægled bord.' — 1414. fâr. flód up-
ahóf. — 1415. rim-getæl. — 1416. forð gevat. dúnnum. — 1417.
heáh. — 1419. bád. — 1421. lifes. — 1423. rúme. — 1424. sidne.
— 1425. vide bæron. — 1427. víf. — 1430. út. — 1431. þá Th.
forðveard Jun. Thorpe, welcher übersetzt: 'at the ship's prow,'
wie mir scheint, unrichtig, da forðveard nirgend diese Bedeutung
hat. Dem Zusammenhange angemessener ist fród veard scipes
prudens rector navis. Z. 2571: 'fród frungára.' Z. 2958: 'fród fædera
cyn.' Z. 1217: 'fród hæle.' Z. 4183: 'fród foremihtig folca ræsva.'
Der bei fród häufig sich findende Dativ (Z. 1068. 1189. 1737. 2167.
2339. 2347. 2375.) ist als Instrumentalis aufzufassen. Gr. Gr. 4, 750.
fandode tentavit, von fandian (Z. 2404: fandigan). Z. 3971: 'siððan
hie pone bryne fandedon.' S. das Substantiv fandung Z. 1447. —
1432. hvæðer Jun. hvæder Th. sá-flód. — 1433. være. lét.

- þæs þe heáh hlíoðo horde onfègon
1435. and æðelum eác eorðan tudres,
 sunu Lameches sveartne fleógan
 (87.) hrefn ofer heáhlód of huse út.
 Noe tealde, [72.] þæt he on neód hine,
 gif he on þære láde land ne funde
1440. ofer sid væter, sêcan volde
 on vâgþele eft. Him seó vên geleáh;
 ac se feónd gespearn fleótende hreáv,
 salvigfeðera sêcan nolde.
- He þá, ymb seofon niht, sveartum hrefne
1445. of earce forlêt æfter fleógan
 ofer heáh væter hásvæ culufrán
 ðn fandunga, hvæðer fámig sâ
 deóp þá gyta dæl anigne
 grénre eorðan ofgifen hæfde.
1450. heó vîde hire villan sôhte
 and rúme fleáh, nôhveðere reste fand,
 þæt heó for flóde fótum ne meahte
 land gespornan, (88.) ne on leáf treóves
 steppan for streámum; ac vâron steáþhleóðo
1455. bevrigen mid vætrum. Gevât se vîlda fugel
 on æfenne earce sêcan,
 ofer vonne vâg, vêrig sígan,
 hungri tó handa hálgum rince.
- Ðâ væs culufre eft of cōfan sended
1460. ymb vucan. vîlde seó vîde fleáh,
 ôð þæt heó rûmgál restestove

1435. eác. — 1437. heah-flód. huse út. — 1438. nóe. — 1439. láde. — 1440.
 sid. sêcan. — 1441. vâgþel, vâgþelu = brimpelu, sundþelu
 (Kemble Gloss. zu Beov. s. v. þelu) navis; þelu asser, tabulatum. Z.
 1353. 1491. Andr. Z. 1711. Vgl. Z. 1477: þellfæsten, arx e tabulatis
 compacta. — vên. — 1442. ác. hreáv. — 1443. sêcan. — 1447. fámig sâ.
 — 1449. grénre. — 1450. vîde. — 1451. rúme. — 1452. flóde. fótum.
 — 1454. ác. — 1455. gevât. — 1456. sêcan. — 1457. sígan. — 1458.
 hungri statt hungrið, mit Abwerfung des g. So dri für drig, mihti
 für mihtig. Rask A. S. Gr. p. 3. — rince. — 1459. eft. — 1460. ymb
 vucan. ymb bei Zeitbestimmungen häufig: Z. 4094. 4099.: 'ymb seofon
 vinter.' II, Z. 573: 'ymb áne niht.' Z. 2992: 'ymb tvá niht.' II, Z.
 427: 'ymb þreó niht.' — 1461. rum gál Jun. rûm-gál Th.

- fægere funde, and þá fótum stôp
 on beám hyre. gefeah bliðemôd,
 þæs þe heó gesette sviðe vërig
 1465. on treóves telgum. torhtum moste
 heó feðera onscêoc. gevát fleógan eft
 mid lácum hire. liðend brôhte
 elebeames twig án tô handa,
 (89.) grêne blæde. Þá ongeát hraðe
 1470. flótmonna freá, þæt væs frófor cumen,
 earfoðsiða bôt. Þá gyt se eádega ver,
 ymb vucan þridan, vilde culufan
 áne sende, seó eft ne com
 tô lide fleógan, ac heó land begeát,
 1575. grê*ne bearvas. nolde gladu áfre
 under salved bord syððan ætývan,
 [73.] on þellfastenne, þá hire þearf ne væs

* Jun. p. 34.

- Þá tô Noe spræc nergend ússer,
 heofonrices veard, hálgan reorde:
 1480. 'þe is êðelstól eft gerýmed,
 lisse on lande, lagosiða rest
 fæger on foldan. Gevit on freðo gangan
 út of earce (90.) and on eorðan bearm
 of þám heán hofe hîvan læd þú
 1485. and ealle þá vócre, þe ic vâgþreá
 on hliðe neredede, þenden lago hæfde
 þrymme geþeahhte þrida êðyl.'
 He fremede svá, and fréan hýrde;
 stáh ofer streámveall, svá him seó stefn bebeád,
 1490. lustum miclum, and álædde þá
 of vâgþele vráðra láfe.
 [74.] Þá Noe ongan nergende lác,
 ráðfast rêðran, and recene genam
 of eallum dæl æhtum sínum,

1462. fótum stóp. — 1463. bliðe-mód. — 1466. gevát. — 1468. án Th. —
 1469. blæde Jun. grêne blæde Th. — 1470. flót-manna. — 1471. bôt.
 þá. — 1473. áne. — 1476. ætývan. — 1478. nóe. — 1479. heofon-
 rices. — 1480. eðel-stól. éft. — 1483. út. — 1484. óf. heán-hofe.
 — 1485. vâg-þreá. — 1488. hýrde. — 1489. bebeád. — 1492. lác.
 — 1493. ráðfast. genám. — 1494. on Jun. Th. of Th. N.. dæl. sínum.

1495. þám þe him tō dugeðum drihten sealde,
gleáv tō þám gielde and þá gode selfum
torhtmōd hæle tiber onsægde,
cyninge engla. Hūru cūð dyde
nergend ūsser, þá he Noe
1500. gebletsade (91.) and his bearn somed,
þæt he þæt gyld on þanc ágifen hæfde,
and on geogoðháde gódum dādum
ær geearnod, þá him ealra vās
ára éste ælmihtig god,
1505. dómfast dugeða. Þá gyt drihten cvæð,
vuldres ealdor, vord tō Noe:
'týmað nú and tiedrað, tíres brúcað,
mid gefeán fryðo, fyllad eorðan,
eall geiceað. eóv is êðelstól,
1510. holmes hlæst, and heofonfugla,
and vildu deór on geveald geseald,
eorðe ælgréne, and eácen feoh.
Næfre ge mid blóde beódgereordu
unárlice eóvre þiceað,

1497. torhtmōd Th. — tiber onsægde sacrificavit; onsecgan ahd. insakēn immolare, litare (Graff Spr. I, 879. Gr. Gr. 2, 810.); tiber, tifer (II, 577) victima, hostia. onsecgan allein: 'ærpon hine deað onsægde' Cod. Exon. 171, 32. 'gif þu onsecgan nelt' Cod. Exon. 257, 23. tiber (tifer) onsecgan: Ps. 65, 12: 'ic on þin hūs hālig gange and þær tīdum þe tifer onsecge.' Z. 1801, 1881: 'tiber onsægde.' Cod. Exon. 254, 19: 'lác onsecge.' Cod. Exon. 257, 29. 30: 'þæt þu lác hraðe onsecge, sigortifre.' Das Ausführlichere sehe man in Grimm's D. M. II. Ausg. S. 33 ff. Z. 2846: 'onsecgan tō tibre.' So: 'lác (oblationem) onsægde' Z. 1786. 'gild onsægde, (lác geneáhe)' Z. 2836. Man beachte ferner folgende Wendungen: Ps. 95, 8: 'genimað eóv árlice lác.' Cædm. Z. 3343: 'æt niman (hālig tiber).' Z. 2884: 'hvār is þæt tiber, þæt þu torhtgode tō þám brynegielde bringan þencest?' Z. 972 f: 'hie þá drihten lác begen bróhton.' Z. 1492: 'þá Noe ongan nergende lác.' Z. 2852: 'me lác bebeodan.' Z. 2927: 'onbleot þæt lác gode.' Elene Z. 1137: 'lác veorðade (blissum hrémig).' — 1499. nóe. — 1500. Jun. læst 7 aus. — 1502. geogoð-háde. gódum dādum. — 1503. ár. — 1504. ára. — 1505. dómfast. — 1506. vórd tō nóe. — 1507. Vgl. Z. 196. u. ff. — nú.. tíres. — 1508. gefeán. — 1509. geiceað. eðel-stól. — 1510. heofon-fuglas Th. N. — 1512. ælgréne. — 1513. blóde. — 1514. unárlice.

1515. besmiten mid synne, sávl dreore.
 [75.] Ælc hine selfa árest begrindeð
 (92.) gástes dugeðum, þára þe mid gáres orde
 ððrum aldor ððþringeð. ne þearf he þy edleáne gefeón
 módgeþance; ac ic monnes feorh
1520. tó slagan sette sviðor micle,
 and tó brôðorbanan, þæs þe blóðgyte,
 vælfyll veres, vâpnum gespédeð,
 morð mid mundum. Mon væs tó godes
 anlícnesse árest gesceápen.
1525. ælc* hafað magvlyte metodes and englâ,
 þára þe healdan vilê hâlige þeávas
 veaxað and vridiað, vilna brúcað,
 ára on eorðan. Æðelum fyllað
 eóvre fromcynne foldan sceátas, * Jun. p. 35.
1530. teánum and tudre. Ic eóv treóva þæs
 míne selle, þæt ic on middangeard
 nâfre égorhere eft gelâde,
 vâter ofer vid land. (93.) ge on volcnum þæs
 oft gelôme andgiettâcen
1535. magon sceávigán, þonne ic scúrbogan
 míne iêve, þæt ic monnum þæs

1516. árest. — begrindan? privare Gr. Gr. 2, 807. — 1517. þære Ms. Jun.
 þára. gáres Th. — 1518. gefeón. — 1519. módgeþance. ác. — 1520.
 seðe Jun. Th., sette, nach meiner Vermuthung; vielleicht jedoch ist
 ásece 'requiro' das Richtigere. — 1521. blóð-gyte. — 1523. monn Jun.
 mon. — 1524. anlícnesse. árest. — 1526. hâlige þe ávas sacra instituta.
 þe áv ahd. dou (Gr. Gr. I, 367.) mos, ritus, consuetudo, institutum,
 ratio, lex. Z. 79: 'freoðopeávas.' Z. 4158: 'hæfde bêteran þeáv.' Z.
 4988: 'vildeóra þeáv.' Andr. Z. 25: 'svelc væs þeáv hira.' Andr. Z. 177:
 'svá is þære menigo þeáv.' C. Z. 1699: 'þeávum hydig.' Andr. Z. 462:
 'þeávum pancul.' Z. 2407: 'þeávum and geþancum.' Z. 2639: '(þære
 þe hér leófað) rihtum þeávum.' — 1527. vridað Jun. Th. Sonst
 vriðian germinare, crescere (Z. 1696. 1756. 1897.); allein auch
 Andr. Z. 635. steht 'vridað.' Andr. Z. 767.: 'vridode.' Beov. Z. 3479.
 unsere Verbindung: 'veaxeð and vridað.' Kemble Gloss. s. v. vridan.
 Verschieden hievon ist vriðian torquere, circumagere; mhd. ríden.
 Gr. Gr. 2, 16. I, 363. El. Z. 24: 'vriðene væhlencan' tortæ catenæ
 stragis. Grimm zu Andr. und El. II. cc. — 1528. ára. — 1530. míne.
 — 1532. égor here Jun. égor-here Th. — 1534. Jgiet Jun. Jgiet-
 tâcen. — 1535. scúrbogan Jun. scúr-bogan. — 1536. míne.

være gelæste, þenden voruld standeð.

- Ðá væs se snotra sunu Lamehes
of fære ácumen, flóde on láste,
1540. mid his eaforum þrim, yrfes hyrde,
and heora feóver víf. nênde væron
Percoba, Olla, Olliua, Olliuani;
værfæst metod vætra láfe.
Hæleð hygerófe hátene væron,
1545. suna Noes, Sem and Cham,
Jafeð þrida. From þám gumrincum
folc geludon, and gefylled veaerð
eall þæs middangeard monna bearnum :

- (94.) Ðá Noe ongan nivan stefne,
1550. mid hleómagum hám staðelian,
and tó eórðan him átes tilian.
Von and vorhte, vingearð sette,
seóv sáda fela, [76.] sôhte georne,
þá him vlítebeorhte væstmas bróhte,
1555. geártorhte gife, grêne folde.

- Ðá þæt geeóde, þæt se eádega ver
on his vícum veaerð vine druncen,
svæf symbelvérig, and him selfa sceáf
reáf of lice, svá gerysne ne væs.
1560. Læg þá limnacod. he lyt ongeát,
þæt him on his inne svá earne gelamp,
þá him on hrêðre heáfodsvima
on þæs hálgan hofe heortan clypte.
sviðe on slápe sefa nearvode,
1565. þæt he ne mihte, on gemynddrepem,
(95.) hine handum self mid hrægle vrýon
and sceome þeccan, svá gesceapu væron
verum and vífum, siððan vuldres þegn
ússum fæder and méder fyrene sveorde

1539. fære. flóde. — 1541. víf. nênde. — 1542. S. die Einleitung. — 1543.
láfe. — 1544. rófe. hátene. — 1545. nóes. sém. — 1547. geludon.
S. zu Z. 986. — 1549. nóe. — 1550. hám. — 1552. vin-gearð. —
1553. sáda. — 1555. gear-torhte. grêne. — 1557. vícum. vine. —
1559. lice. — 1568. vífum.

1570. on lāste beleác lifes eðel.
 Ða com ærest Cam instðian,
 eafora Noes, þær his aldr læg
 ferhðe forstolen. þær he freóndlice
 on his ágenum fæder áre ne volde
1575. gesceávia[n], ne þá sceonde húru
 hleómagum helan; ac he* hlihende
 brôðrum sægde, hú se beorn hine
 rêste on recede. [77.] Hie þá raðe stópon
 heora andvltan inbevrigenum
1580. under loðum listum, þæt hie leófum men
 geóce gefremede[n]. Góde vâron begen,
 (96.) Sem and Jafeð. [78.] Ða of slápe onbrægd
 sunu Lámehes, and þá sóna ongeat,
 þæt him cynegóðum Cham ne volde,

* Jun. p. 36.

1570. lifes. — 1571. 8á. ærest. — 1572. nóes. — 1574. ágenum. áre. —
 1576. ác. — 1578. rêste. stópon. — 1579. andvltan inbevri-
 genum, absoluter Dativ des Participiums, worüber man das Nâ-
 here in Gr. Gr. 4, 905. findet. — 1580. '(þæt hie) geóce gefre-
 meden, ut auxilium ferrent. Dieselbe Verbindung nochmals Z. 3751.
 und Beov. Z. 353. — 'geóca úser' adiuva, serva nos, Z. 3810.
 Das fem. geóc auxilium, solamen (s. Gr. zu Andr. S. 119.) kommt
 u. a. noch vor Elene Z. 1139: 'gnyrna tó geóce.' Andr. Z. 1566.
 f.: 'and ús þone hálgan helpe biddan geóce and frófre.' El. Z.
 1247: 'gamelum tó geóce.' — geóccend adiutor. Andr. Z. 901. El.
 Z. 681. und El. Z. 1077: gásta geóccend. — Das Adj. geócor 'for-
 tis, asper, rigidus' hat nichts Verwandtes. Cod. Exon. 164, 33:
 'geóngum geócor sefa' to the young man, his spirit sad Th. C.
 Z. 3728: 'geócre oncvæð' (harshly Th.) Z. 4133: 'geócróstne síð'
 a painful journey Th. — 1581. veron Jun. geóce. góde vâron. —
 1582. sé[m]. slápe. onbrægd experrectus est. El. Z. 75: 'he of
 slápe onbrægd;' von- onbregdan. Verschieden ist ábregdan,
 ábrægd, ábrugdon, ábroden, trahere, retrahere, extrahere,
 stringere (gladium); adimere. Z. 2925: 'ábrægd þá mid þy bille.' Z.
 2908: 'þú cvicne ábregd cniht of áde.' Z. 2631 ff.: 'þe ábregdan
 sceal þære dáde deað of breóstum sávle þine.' Z. 2271: '(hvonne
 of heortan hunger óððe vull)sávle and sorge somed ábregde.' Andr.
 Z. 865: 'ús of slápendum sávle ábrugdon.' C. Z. 2480: 'clommum
 ábrugdon.' Z. 3198: '(eóv is lâr godes) ábroden of breóstum.' Z.
 1986: 'handum brugdon (hæleð of scáðum hringmæled sveord).' —
 1583. lámehes. sóna. — 1584. cyne góðum. chám.

1585. þá him væs áre þearf, ænige cýðan
hyldo and treóva; þæt þám hálgan væs
sár on móde. ongan þá his selfes bearn
vordum vyrgean; cvæð, he vesan sceolde,
heán under heofnum, hleómaga þeov,
1590. Cham on eorðan. Him þá cvyðe syððan
and his fromcynne frécne sceódon.
Þá nyttade Noe siððan
mid sunum sínum sídan rices
þreó hund vintra þisses lifes,
1595. freó men æfter flóde and fiftig eác, þá he forðgevát.
siððan his eaforan eád bryttedon,
bearna strýndon. him væs beorht vela.
Ðá veað Jafeðe geogoð áfêded,
hyhtlic heorðverod heáfodmaga,
1600. (97.) suna and dôhtra. He væs selfa til,
heóld á rice, êðeldreámas,
bláð [79.] mid bearnum, ôð þæt breósta hord,
gást, ellor fús gangan sceolde,
tó godes dóme. Geómor siððan
1605. fæder flettgesteald freóndum dælde,
svásun and gesibbum, sunu Jafeðes.
Þæs teámes væs tuddor gefylled,
unlytel dæl eorðan gesceafta.
Svilce Chames suno cende vurdon,
1610. eaforan on êðle, þá yldestan
Chus and Cham hátene væron,

1585. áre Jun. Th. 1587. sár on móde. — 1588. vórdum. — 1590. cvyde Jun.
— 1591. scodon Jun. frécne scódon Th. sceódon. S. Gr. Andr. S. 93.
und die Anmerkung zu C. Z. 994. — 1592. nóe. — 1593. sínum. sídan
rices. — 1594. lifes. — 1595. flóde. gevát. — 1598. geogoð Jun.
geogod. — 1599. heorðverod familia, zusammengesetzt aus heorð
focus und verod (verud) turma, also eigentlich die Schaar, die
an Jemandes Herde sitzt, von ihm unterhalten wird. Z. 2070 noch-
mals 'hihtlic heorðverod.' Vgl. Z. 2034. — Cod. Exon. 352, 1: 'hyht-
lic is þæt heorðverud.' Aehnlich heorðgeneát consors foci. Beov.
Z. 520. — 1600. sunu Jun. — 1601. á Jun. á rice Th. — 1603. fús.
1604. tó godes dóme. — 1605. flettgesteald. S. Z. 1070. — dælde. —
1608. únlytel dæl. — 1611. chús ꝥ cham. hátene væron.

- ful frēolice feorh, frumbearn Chāmes.
 Chus wæs æðelum heafodvisa,
 vilna brytta and vorulddugeða
1615. brōðrum sīnum, botlgestreóna,
 fæder on lāste. siððan forðgevat
 Cham of lice, (98.) þā him cwælm gesceod,
 se magoræsva mægðe sinre
 dōmas sægde, oð þæt his dōgora wæs
1620. rīm āurnen. þā se rīne āgeaf
 eorðcunde eād, sōhte oðer lif.
 Fæderne brēðer frumbearn siððan,
 eafora Chuses, yrfestole veold,
 vidmære ver, svā ūs gevritu * secgeað,
1625. þæt he monocynnes mæste hæfde,
 on þām mældagum, mægen and strengo.
 Se wæs Babyłōnes brego, rīces fruma
 ærest æðelinga eðelþrym onhōf,
 rýmde and rārde. Reord wæs þā gieta
1630. eorðbūendum ān gemāne
- Svilce of Cāmes cneorisse vōc
 vermægða fela, of þām vid folc,
 cneorīm micel, (99.) cenned vāron.
 Þā veař Sēme suna and dōhtra,
1635. on voruldrīce, vorn āfēded

* Jun. p. 37.

1612. chāmes. — 1613. chūs. heafod- visa. — 1615. sīnum. — 1616. lāste.
 forð-gevat. — 1617. chām of lice. — 1618. sīnre. — 1619. dōmas.
 dōgor altn. doegr, semissis diei naturalis; 'worunter der zwölf-
 stündige Wechsel halber Tageszeiten verstanden wird' (Gr. zu Elene
 S. 154.); daher = diēs. Z. 2243. und Beov. Z. 175: 'dōgora ge-
 hvām.' II, Z. 583: 'dōgra gehvām.' II, 244: 'dōgra gehvilcne.' —
 Z. 2565. nochmals 'dōgora rīm' numerus dierum. dōgorrīmes
 Cod. Exon. 231, 16. dōgorrimum El. Z. 704. 779. — 1620. rīm āurn-
 nen Th. '(wæs) āurnen' elapsus erat, præterierat, von āyrnan, āarn,
 āurnon, āurnen, 'yrnan, irnan, eornan' currere, decurrere, fluere.
 Z. 138: 'him arn onlāst.' II, Z. 534: 'ealle urnon þær se ēca wæs.'
 Z. 211: 'lago yrnende.' — 1621. lif. — 1623. chūses. yrfe-stōle. —
 1624. vid-mære. — 1626. mæl-dagum. — 1627. rīces. — 1628. ærest.
 onhōf. — 1629. rýmde, s. Z. 1339. und Z. 1480. — rārde. — 1630.
 ān. — 1631. cāmes. vōc. — 1632. vid. — 1633. cneo-rīm. — 1634.
 sēme. — 1635. voruld-rīce.

freóra bearna, ær þon forðcure
vintrum vælreste verodes aldor.

On þære mægðe vâron men tile.

þâra ân vâs Eber hâten,
1640. eafora Sêmes. of þâm eorle vóc
unrim þeóða, þâ nú æðelingas
ealle eorðbúend [80.] Ebrêi hâtað.

Geviton him þâ eastan æhta lãdan,
feoh and feorme. folc vâs ânmod,
1645. rôfe rincas. sôhton rûmrê land,

ôð þæt hie becomon, corðrum miclum,
folc fêrende, þâr hie fæstlice
æðelinga bearn eard genâmon.

Gesetton þâ Sennar sídne and vídne

1650. leóða râsvan, leófum mannum heora,
geárdagum. (100.) grêne vongas
fægre foldan him forðvearde,
on þære dægtíde, duguðe vâron
vilna gehvilces veaxende spêd.

1655. Ðâ þâr mon mænig bæ his mægvine,
æðeling ânmod ôðerne bæd,
þæs hie him tô mârðe, ær seó mengeó eft
geond foldan bearn tôfaran sceolde,
leóða mægðe on landsócne,

1660. burh gevorhte and tô beácne torr
upârærde tô rodortunglum;

þæs þe hie gesôhton Sennera feld.

Svá þâ foremehtige folces râsvan

þâ yldestan oft and gelóme

1665. liðsum gevunedon, lârú sôhton

1637. vælreste sepulcrum; El. Z. 723. Cod. Exon. 164, 3. und 184, 10:
'vunian vælreste.' — 1639. án. éber hâten — 1640. sêmes. vóc.
— 1641. únrim. — 1642. ebrêi. — 1644. ânmod. — 1645. rôfe. rûmrê.
— 1649. sídne] vídne. — 1651. gear-dagum. — 1653. dæg-tíde. —
— 1655. mæg-víne. — 1656. ânmod Jun. Th. — 1657. ær. — 1659.
landsócne 'regionis investigatio.' Z. 1693. — Das einfache sócn
Beov. Z. 3551. ff.: 'ic þære sócne singales væg mōdceare micle.'
— 1661. up arærde Th.; richtig accentuirt Ps. 3, 4: 'drihten me
ævehte and me upp-árærde.' — 1665. lârú.

- veras tō veorce and tō vrōhtscipe,
 ôð þæt for vience and for vonhygdum
 cýðdon cræft heora. ceastre vorhton,
 and tō heofnum up (101.) hlādræ rārdon,
 1670. strengum stepton stānnene veall
 ofer monna gemet, mārða georne,
 hæleð mid honda. Þá com hālig god
 vera cneórisa veorc sceávigán,
 beorna burhfāsten and þæt beácen somed,
 1675. þe tō roderum up* rāran ongunnon
 Adames eáforan. and þæs unrādes
 stiðferhð cyning steore gefremede,
 þá he réðemód reorde gesette
 eorðbúendum ungelice,
 1680. þæt hie þære spræce spéd ne áhton.
 Þá hie gemitton mihtum spédge
 teoche at teorre, getalum myclum,
 veorces vísan, ne þær vermægða
 ánig viste, hvæt ôðer cvæð;
 1685. ne meah[S1.]te hie gevrðan veall stānenne
 up forðtimbran; ac hie earmlice
 heápum tóhlódon (102.) hleoðrum gedálda.
 væs ôðere ághvilc vorden
 mægburh fremde, siððan metod tóbræd,
 1690. þurh his mihta spéd, monna spræce.
 [S2.] Tóforan þá on feóver vegas
 æðelinga bearn ungeþeode
 on landsóene. him on láste bú
 stiðlic stāntorr and seó steápe burh,
 1695. samod sámvorht, on Sennar stód.
 Veox þá under volcnum and vriðade
 mægburg Sêmes, ôð þæt mon ávóc
 on þære cneórisse cynebearna rím,
 þancolmód ver, þeávum hydig.

1669. úp. rārdon. — 1675. úp. rāran. — 1676. únraðes. — 1678. hé réðe
 mód. — 1679. ungelice. — 1680. spræce (sic!) — 1683. vísan. —
 1686. úp. ác. — 1687. to hlódon. — 1688. ôðere. — 1691. toforan.
 — 1692. ungeþeode. — 1694. slán-torr. — 1695. sámvorht semi-
 structus. Gr. Gr. 2, 553. — stód. — 1697. avóc Jun. sêmes.. avóc
 Th. — 1698. rím.

* Jun p. 38.

1700. Vurdon þám æðelinge eaforan ácende
in Babilône bearn áfêded
freólicu tú; and þá frumgáran,
háleð higerófe, hátene vâron
Abraham and Aaron. Þám eorlum vâs
1705. freá engla bâm (103.) freónd and aldor.
Þá veað Aaron eafora fêded,
leóflíc on life, þám vâs Loth noma.
Þá magorincas metode geþungon
Abraham and Loth unforcúðlice,
1710. svâ him from yldrûm æðelu vâron
on voruldríce. forþon hie víde númâ
dugeðum démað drihta bearnum.
[83.] Þá þæs mâles vâs mearc ágongen,
þæt him Abraham idese bróhte,
1715. víf tô háme, þær he vic áhte,
fæger and freólic. Seó fæmne vâs
Sarra hátén, þæs þe ús secgeað béc.
Hie þá vintra fela voruld bryttedon,
sinc atsomme sibbe heóldon,
1720. geára mengeó. nôhvæðre gifeðe veað
Abrahame þá gýt, þæt him yrfeveard
vlítebeorht ides (104.) on voruld bróhte,
Sarra Abrahame, suna and dôhtra.
Gevát him þá mid enósle ofer Caldêa folc
* fêran mid feorme fæder Abrahames.
1725. snotor mid gesibbum sêcean volder
Canaanêa land. Hine cneóvmâgas
metode gecorene midstêdedon
of þære êðeltýrf Abraham and Loth.
1730. Him þá cynegóde on Carran

* Jun. p. 39. 1725.

1703. rófe. hátene. — 1704. ááron. — 1705. bâm Th. freod Ms. Jun. freond
Th. — 1706. ááron. — 1707. life. — 1709. unforcúðlice, sine fraude,
sincere. Andr. Z. 475: 'feorl unforcúð.' Das Gegentheíl forcúð
nequam. Gr. Gr. 2, 726. — eúðlice. Z. 2425: '(grétan) eúðlice,'
benigne salutare. Andr. 322: '(þæt he) oncnáve eúðlice,' im Ge-
gensatz zu 'mid oferhygdum.' — 1711. voruld-ric. víde. = 1712.
démað. — 1715. víf to háme. vic. — 1717. hátén. béc. — 1720. geára.
— 1721. gýt. — 1724. gevát. — 1728. gecórene. — 1730. cyne góde.

- æðelinga bearn eard genámon,
 veras mid vífum. on þám vícum his
 fæder Abrahames feorh gesealde.
 værfæst hæle vintra hæfde
1735. tvá hund teontig, geteled rime,
 and fife eác, þá he forðgevát,
 misserum fród, metodsceaft seón.
- Ðá se hálga spræc heofonrices veard
 tó Abrahame, éce drihten:
1740. 'gevít þú nú féran (105.) and þine fáre lédan,
 ceapas tó cnósle. Carram ofgif,
 fæderêðelstól. far, svá ic þe háte,
 monna leófófst, and þú mínum vel
 lárur hýre, and þæt land geséc,
1745. þe ic þe ælgréne ývan ville,
 bráde foldan. þú gebletsad scealt
 on mundbyrde míne lifigan,
 gif þe anig eorðbúendra
 mid veán gréteð, ic hine vergðo on
1750. míne sette and módhete,
 longsumne nið; lisse selle
 vilna væstme [84.] þám þe vurðiað.
 Þurh þe eorðbúende calle onfóð,

1732. vífum. vícum. — 1733. abrahámes. — 1735. geteled ríme. —
 1736. fife. forð gevát. — 1737. fród. seón. — Beov. Z. 2360. me-
 todsceaft seón 'Gott heimsuchen,' sterben. Gr. D. M. II. Aus-
 gabe S. 132. In seiner Grammatik (2, 521.) folgt Grimm eben-
 falls Lye und übersetzt metodsceaft durch deus, divinitas.
 Richtiger scheint es, mit Kemble, Gloss. Beov. s. v. scapan, das
 altsächsische metodgiscapu, metodogiscapu (Schm. Gloss. zum
 Heliand v. metod und (gi)scap) 'decretum' zu vergleichen und
 metodsceaft durch mors (τὸ πεπωμένον) wiederzugeben, wodurch
 freilich jenes 'Gott heimsuchen,' beseitigt wird. Unserer Annahme
 sind die folgenden Stellen günstig: 'metodsceaft bemearn' Z. 2147.
 '(calle vurd forsveóf mine magas) tó metodsceaft' Beov. Z.
 5626. Auch Ettmüller übersetzt metodsceaft durch 'Geschick,
 Missgeschick.' — 1738. heofon-ríces. — 1739. éce. — 1740. nú. þine
 fáre lédan. — 1742. eðel-stól. háte. — 1743. mínum. — 1744. lá-
 rum hýre. geséc. — 1745. ývan. — 1746. bráde. — 1747. míne. —
 1749. veán gréteð. — 1750. míne. mód-hete. — 1753. onfóð.

- folcbearn, freoðo and freóndscipe,
 1755. blisse minre and bletsunge
 on voruldrice. vriðende sceal
 mægðe þinre monrím vesan,
 sviðe under svegle (106.) sunum and dōhtrum,
 1760. ðð þæt fromcyme folde veorðeð,
 þeóðlund monig, þíne gefylled.
 [85.] Him þá Abraham gevát æhte lādan
 of Egipta êðelmearce
 gumcystum gōd, golde and seolfre,
 1765. sviðfeorm and gesælig, svá him sigora veard,
 valdend ússer, þurh his vord ábeád,
 ceapas from Carran. Sōhton Cananêa
 lond and leóðgeard. Þá com leóf gode
 on þá êðelturf idesa lādan,
 1770. svæse gebeddan and his suhtrian
 víf on villan. Vintra hæfde
 fif and hund seofontig, þá he faran sceolde,
 Carran ofgifan and cneóvmagas.
 Him þá fêran gevát fæder ælmihtiges
 1775. lāre gemyndig, land sceávia
 geond þá folcsceare, be freán hæse,
 Abraham * víde, (107.) ðð þæt ellenróf
 tō Siem com, síðe spêdig,
 cynne Cananêis. Þá hine cyning engla
 Abraham eivde selfa,
 1780. dōmfæst vereda, and drihten cvæð:
 'þis is seó eorðe, þe ic ælgrêne
 tudre þinum torhte ville
 væstmum gevló on geveald dón,

* Jun. p. 40.

1755. minre. — 1756. voruld-rice. — 1757. þinre. mon-rím. — 1760.
 þíne. — 1761. gevát. lādan. — 1763. gōd. — 1765. vord ábeád. —
 1766. cananêa. — 1768. lādan. — 1769. suhtriga (Z. 2024. 2065.),
 suhtria (Z. 1769.), und suhterga (Z. 1895.), fratruelis (Gr. Gr.
 2, 314. I, 342.) suhtorgefædera 'patruelis' Beov. Z. 2322. — Cod.
 Exon. 321, 15: 'suhtorfædran.' — 1770. víf. — 1771. fif. fāran. —
 1773. gevát. — 1774. lāre. — 1776. víde. ellenróf. — 1780. dōmfæst.
 — 1782. þinum. — 1783. gevló. dón. — gevló 'elegans, venustus,
 ornatus, decoratus; 'væstmum gevló fructibus ornatus.' Lye s. v.

- rúme rice.' Þá se rinc gode
 1785. vibed vorhte, and þá valdende,
 lifes leóhtfruman, lác onsægde,
 gásta helme. [86.] Him þá gyt gevát
 Abraham eastan eágum vlítan
 on lande cyst. lisse gemunde,
 1790. heofonveardes gehát, þá him þurh hálig vord
 sigora selfcyning sôð gecýðde,
 ôð þæt drihtveras duguðum gefóran,
 þær is botl velig (108.) Bethlem háten.
 beorn bliðemôd and his brôðor sunu
 1795. forð ofer fóran folcmæro land
 eastan mid áhtum, áfaste men,
 veallsteápan hleoðu, and him þá vic curon,
 þær him vlitebeorhte vongas gefúhton :
 Abraham þá ôðere siðe
 1800. vibed vorhte. he þær vordum god
 torhtum cigde, tiber onsægde
 his liffrean. him þæs leán ágeaf,
 nalles hneávlice, þurh his hand metend
 on þám gledstýde, gum cystum til.
 1805. Þær ræsborá þrage siððan
 vícum vunode and vilna breác,
 beorn mid brýde, ôð þæt bróhþreá
 Cananêa vearð cynne getenge,

1784. rúme rice. — vibed (Z. 1800. 1876.), veobedd (Z. 2835.), 'ara, altare;' vig, vih, viges idolum. Z. 3725: 'ne þysne vig vurðigean.' Z. 3719: 'þæt hie þæs viges vihte ne rôhton.' Dasselbe veoh gen. veos. Cod. Exon. 341, 28: 'voden vorhte veos.' Z. 3700: 'vurðe-don vihgyld.' Cod. Exon. 253, 14: veohveorðing. S. Gr. D. M. II. Aug. S. 58 u. ff. — 1786. lifes. lác. — 1787. gevát. — 1790. gehát. vord. — 1791. sôð. — 1792. gefóran. — 1793. botl vela Jun. Th. botl velig, ædes dives, Anspielung auf בֵּית הַלֶּחֶם 'Haus des Brotes.' — háten. — 1794. bliðe-môd. — 1795. fóran. — 1796. áfaste. — 1797. vic. — 1800. vordum. — 1802. lif-frean. leán. — 1803. hnearlice Jun. — hneávlice. hneáv parcus Gr. Gr. 1, 733. Z. 2817: 'þæt ic þe hneáv ne væs (landes and lissa).' — 1805. ræsborá bellator. Andr. Z. 139: 'rêðe ræsboran rihtes ne gymdon.' Andr. Z. 385: 'ricum ræsboran.' — 1806. vícum. — 1807. brýde.

1810. hunger se hearda hâmsittendum
(109.) vælgrim verum. Him þá vishydig
Abraham gevát on Egypte,
drihtne gecoren, drohtað sêcan;
fleah vârfæst veân, væs þæt vite tó strang.
Abraham maðelode, geseah Egypta
1815. hornsele hvite and heabyrig
beorhte blican. ongan þá his brýd freá,
vishydig ver, vordum laran:
'siððan Egypte eágum móton
on þinne vlite vlitan vlance monige,
1820. þonne æðelinga eorlas venað,
mæg ælfsçieno, þæt þú mín sie
beorht gebedda, þe vile beorna sum
him geágnian; ic me on ôgan mæg,
þæt me vráðra [89.] sum vâpnes ecge,
1825. for freóndmynde, (110.) feore beneóte.
Saga þú Sarra, þæt þú sie sveostor mín,
lices mæge, þonne þe * leóðveras
fremde fricgen, hvæt sie freóndlufu
ellþeódigra uncer tvêga
1830. feorren cumenra; þú him fæste hel
sôðan spræce. svâ þú mínum scealt
feore gebeorgan, gif me freoðo drihten,
on voruldrice, valdend ússer,
an, ælmihtig, svâ he ær dyde,

* Jun. p. 41.

1809. hám. — 1810. vis-hydig. — 1811. gevát. — 1812. gecóren. sêcan.
— drohtað sêcan, nochmals Andr. Z. 1539. und Cod. Exon. 227, 1.
drohtað 'sedes, deversorium, Aufenthaltsort;' sodann 'vita conditio,
ratio vivendi;' endlich 'conversatio, usus, consuetudo.' Andr. Z. 313:
'is se drohtað strang.' Cod. Exon 53, 28: 'væs se drohtað strong.'
Andr. Z. 1385: 'of dæge on dæg drohtað strengra.' Cod. Exon.
203, 22: 'deórmód drohtað.' Cod. Exon. 143, 4: 'duguð and droh-
tað.' Cod. Exon. 389, 20: 'drohtað bétan.' Andr. Z. 369: 'drohtað
ádreógan.' — 1813. veân. vite. — 1815. hvite. — 1816. blican.
brýd. — 1817. vis-hydig. vordum laran. — 1819. þinne. — 1820.
venað. — 1821. mín. — 1823. geágnian Th. on agen mæg Jun. — 1826.
mín. — 1827. lices Th. þon þe Jun. — 1829. uncer. — 1830. hél
Jun. Th. — 1831. sôðan spræce. mínum. — 1833. voruld-rice. —
1834. án. ær.

1835. lengran lifes, se ùs þás lade sceôp,
 þæt ve on Egiptum áre sceolde[n]
 fremena friclan, and ùs fremu sêcan.
 Þá com ellenrôf eorl siðian
 Abraham mid áhtum on Egipte,
1840. þær him foleveras fremde væron,
 vine uncûðe. vordum spræcon
 ymb þæs vifes vliete vlonce monige,
 (111.) dugeðum dealle. him drihtlicu mæg
 onvliete modgum mænegum þuhte
1845. cyninges þegnum. hie þæt cûð dydon
 heora folcfréan, and fæggero gyt
 for æðelinge idese sunnon;
 ac hie Sarran sviðor micle
 vynsumne vliete vordum heredon,
1850. ôð þæt he lædan hêht leóflíc víf tó
 his selfes sele. sinceas brytta,
 æðelinga helm, hêht Abrahame
 duguðum stêpan. Hvæðere drihten veað,
 freá, Faraone fâh and yrre
1855. for vífmyne. þæs vrâðe ongeald,
 hearde mid hîvum, hægstealdra vyn.
 Ongæt hvæðere gumena aldor,
 (112.) hvæt him valdend vræc vitesvingum.
 hêht him Abraham tó egesum geþreadne
1860. [90.] brego Egipto, and his brýd ágeaf,
 víf tó gevealde. hêht him vine ceósan
 ellor æðelingas, ôðre dugeðe.
 ábeád þá þeódcyning þegnum sínum,

1835. lifes. sceóp. — 1836. áre. — 1837. sêcan. — 1838. ellen-rôf. —
 1841. uncûðe. vórdum. — 1842. vifes. — 1843. mæg. — 1846. lyt
 Th. gyt Th. N. „The word lyt signifies, according to Lye vultus:
 he thus renders the passage ‘J fæggero lyt idese sunnon,
 pulchriorem vultum foeminæ sole.’ But I have no doubt that for
 lyt we ought to read gyt, and that sunnon is the pret. pl. of
 some verb unrecorded in A. S. probably cognate with the Islandic
 sanna comprobare, demonstrare, verum prædicare (aliquid), con-
 firmare.“ Thorpe ad h. l. — 1848. ác. — 1849. vórdum. — 1850.
 lædan. víf. — 1855. víf-myne. — 1859. tó. — 1860. brýd. — 1861.
 víf. — 1863. ábeád. sínum.

1865. ombihtscaelcum, þæt hie hine árlice,
ealles on sundne, eft gebróhten
of þære folcsceare, þæt he on friðe være.
Ðá Abraham áhte lādde
of Egypta êðelmeorce.
hie ellenrôfe idese feredon,
1870. brýd and begas, þæt hie tó Bethlem
on cūðe vic ceapas lāddon,
eādge eorðvelan, ôðre síðe,
víf on villan, and heora voruldgestreón.

- Ongunnon him þá bytlian (113.) and heora burh rāran,
1875. and sele settan, salo nivian.
Veras on vonge vibed setton,
neáh þám, þe Abraham áror rārde
his valdende, þá vestan com.

* Jun p. 42.

1880. Þær se eādga eft écan* drihtnes
nivan stefne noman veorðade.
tilmōdig eorl tiber onsægde
þeodne engla, þancode svīðe
lifes leóhtfruman lisse and ára :

- Vunedon on þám vicum, hæfdon vilna geniht
1885. Abraham and Loth, eád bryttedon,
ôð þæt hie on þám lande ne meahton leng somed
blādes brūcan and heora bêgra þær
áhte habban. ac sceoldon árfæste
þá rincas þý rúmor sécan
1890. ellor êðelseld. oft væron teónan
vārfæstra vera (114.) veredum gemāne
heardum hearmplega. Þá se hálga ongan,
ára gemyndig, Abraham sprecan
fægre tó Lothe: 'ic eom fædera þin

1864. árlice. — 1866. være. — 1869. ellen-rôfe. — 1870. brýd. tó. — 1873.
víf 7 villan; in N. víf on villan (vgl. Z. 1770. Z. 2081.) oder víf
7 vylna. — voruld-gestreón. — 1874. rāran. — 1877. áror rārde. —
1879. écan Jun. Th. — 1881. til-mōdig. — 1883. lifes. ára. — 1884.
vicum — 1888. ac. árfæste. — 1889. rúmor sécan. — 1891. vārfæstra.
— 1893. ára. sprécan. — 1894. þin.

1895. sibgebyrdum, [91.] þú mín suhterga,
ne sceolon unc betveónan teónan veaxan,
vróht vričian, ne þæt ville god;
ac vit synt gemagas. unc gemáne ne sceal
elles áviht, nymče eall tela,
1900. lufu langsumu. nú þú, Loth, geþenc,
þæt unc mōdige ymb mearce sittað,
þeóða þrymfæste þegnum and gesiðđum,
folc Cananéa and Feretia,
rōfum rincum. ne villað rúmor unc
1905. landriht heora; forþon vit lædan sculon
teón vit of þisse stove, and unc staðolvangas
(115.) rúmor sécan. ic rād sprece,
bearn Arones, bêgra uncer,
sōðne secge. ic þe selfes dóm
1910. life, leófa. leorna þe seolfa
and geþancmeta þine mōde,
on hvilce healfe þú ville hvyrft dón,
cyrran mid ceape. nú ic þe cyst ábeád.
Him þá Loth gevát land sceávigán
1915. be Jordane, grēne eorđan,
seó væs vætrum veaht and væstmum þeaht,
lagostreamum leoht and gelic godes
neorxnavage. on þæt nergend god,
for vera synnum, vylme gesealde
1920. Sodomán and Gomorran, sveartan lige.
Him þá eard geceás and éðelsell
sunu Arones on Sodoma byrig,
* * (116.) áhte síne,
beagas from Bethlem and botlgestreón,
1925. velan, vunden gold. vunode siðđan
be Jordane géara mænego,
þær folcstede fægre vāron,

1895. mín. suhterga. suhtriga. Z. 2024. Z. 2065. — 1896. né. — 1898. ác.
— 1901. mōdige. — 1904. rōfum. rúmor. — 1905. lædan. — 1907.
rúmor sécan. rād. — 1909. sōðne. dóm. — 1910. life. — 1911. þine
mōde. — 1912. dón. — 1913. ábeád. — 1914. gevát. — 1917. gelic.
— 1920. lige. — 1923. áhte síne. — 1924. botl-gestreón.

* Jun. p. 43.

1930. men árleáse, metode láðe. Væron Sodomisc* cynn synnum þriste, dādum gedvolene. drugon heora selfra écne unrād. æfre ne volde þám leódþeávum [92.] Loth onfón; ac he þære mægðe monvisan fleáh, þeah þe he on þám lande lifian sceolde,
1935. fācen and fyrene, and hine fægre heöld, þeávfast and geþyldig on þám þeódscipe, emne þon gelicost, lāra gemyndig, þe he ne cūðe, hvæt þā cynn dydon.
Abraham vunode éðeleardum
1940. Cananéa forð. hine cyning engla, (117.) metod moncynnnes, mundbyrde heöld, vilna væstmum and vorulddugeðum, lufum and lissum; forþon his lóf secgað vīde under volcnum vera encórisse,
1945. fullvona bearn. he freán hýrde éstum on éðle, þenden he eardes breáo hálig and higefród. Nāfre hleorlora æt edvihtan æfre veorðeð feorhberendra forht and ácol.
1950. mon for metode * * *
* * * þe him æfter á, þurh gemynda spéd, móde and dādum; vorde and gevitte, (118.) vīse þance, óð his ealdorgedál óleccan vīle :.
1955. Ðā ic aldor gefrægn Elamitarna, fromne folctogan, fyrd gebeóðan Orlahomar. him Ambrafel

1928. árleáse. láðe. — 1930. dādum. — 1931. écne unrād. — 1932. leoht. onfón Jun. loth onfón Th. — 1933. ác. mon-visan. — 1935. hine. — 1937. gelicost. lāra. — 1940. cananéa. — 1943. lóf. — 1944. vīde. — 1945. fulvona bearn 'baptizatorum filii' — hýrde. — 1947. higefród. — 1949. bérendra. ácol. — 1951. á Jun. Th. — 1952. móð Jun. móde 'dādum Th. — 1953. vórde. vīse. — 1954. gedál. — 1956. frómne. — 1957. órlahomar. 'Arioch, der König von Elassar, und Thideal, der König der Heiden' (Genes. XIV, 1) sind ausgelassen; gleichwohl heisst es Z. 1959: 'geviton hie feóver þā.'

- of Sennar, side vorulde, fôr on fultum. Geviton hie feôver þá þeôdcyningas, þrymme micle, sêcan sũð þanon Sodomian and Gomorran. þá væs gũðhergum be Jordane vera êðelland vide geondsended, folde feôndum. sceolde forht monig blâchleor ides bifiende gân on fremdes fæðm. feóllon vergend brýða and beaga bennum seóce. (119.) Him þá tó[93.]geânes, mid gũðþræce, fife fôran folccyningas sveótum sũðon. voldon Sodomie burh vráðum verian. þá vintra XII norðmonnum ær niede sceoldon gombon gielðan and gafol sellan, ôð þæt þá leóde leng ne voldon Elamitarna aldor sviðan folcgestreónum, ac him fromsvícon.
- Fôron þá tósomne, francan væron hlúde, vráðe vælherigas, sang se yanna fugelas under deóreðsceaftum, deávigfeðera hræs* on vënan. Hæleð onetton on mægenorðrum môdum þrydge, ôð þæt folcgetrume gefaren hæfdon (120.) sid tósomne, sũðan and norðan, helmum þeahhte. Þær væs heard plega,

* Jun. p. 44.

1958. side. — 1959. fôr. — 1961. sêcan. — 1963. vide. — 1965. ides. — 1967. brýða. — 1969. fôran. — 1972. ær. — 1976. ac. fôron. — 1977. hlúde. — 1979. deoreðsceaft hasta. deoreð 'jaculum' Gr. D. M. II. Ausg. S. 397. Dasselbe daráð in 'daráða láfa' Aepelst. Z. 106. Gr. Gr. 2, 603. dareð Gr. El. Z. 650: 'dareðlácendra deádra,' Cod. Exon. 358, 29: 'dareðlácende' dart-brandishing Th. daróð Gr. Gr. 2, 254. El. Z. 140: 'daroðasc flugon,' deareð El. Z. 37: 'deareðlácende.' — deávigfeðera 'roscidus pennas,' Beiwort des Raben; nochmals Z. 3002. Vgl. úrigfeðera. El. Z. 29. 111. und Erläut. S. 140. — deávig 'roscidus' Z. 3273: '(gũðcyste onþrang) deávig sceaftum.' — 1980. onvënan. onetton. — 1981. môdum. — 1983. sid. —

1985. vælgára vrixl, vígcyrm micel,
hlúd hildesvæg. handum brugdon
hæleð of scæðum hringmæled sveord,
ecgum dihtig. þær væs eáðfynde
eorle orlegceap, seðe ær ne væs
1990. niðes genihtsum. Norðmen væron
súðfolcum svíce; vurdon Sodomvare
and Gomorre, goldes bryttan,
æt þám lindcrôdan leófum bedrorene
fyrdgesteallum. geviton feorh heora
1995. fram þám folcstyre fleáme nergan,
seegum ofslegene. Him on svaðe feollon
æðelinga bearn ecgum ofþegde,
villgesiððas. (121.) hæfde vígsigor
Elamitarna ordes visa,
2000. veöld vælstove. gevát seó væpna láf
fæsten sêcan. fynd gold strudon,
âhudon þá mid herge hordburh vera
Sodoman and Gomorran. þá sæl ágeald
mære ceastra. mægð [94.] síðedon,
2005. fæmnan and vuduvan, freóndum beslagene,
from hleóvstóle. hettend læddon
út mid áhtum Abrahames mægð
of Sodoma byrig. Ve þæt sôð mægon
seegan furður, hvelc síððan veard,
æfter þám gehnæste, herevulfa síð,
2010. þára þe læddon Loth and leóða gôð,
súðmonna sinc. sigore gulpon:

Him þá secg hraðe gevát síðian

án gára láf, se þá gūðe genæs,

1985. hlúd hilde svæg — 1989. ár. — 1991. vurdon sódom-vare. —
1993. lind-cróðan. — lind-cróde (Gr. Gr. 1, 645. 2, 466.) vexillum.
Dasselbe lindgecród. Andr. Z. 1221: 'mid lindgecróde.' Erläuterungen
S. 129. — 1995. fleáme. — 1999. visa. — 2000. gevát. — 2001. sé-
can. — 2002. ahudan Ms. Jun. áhudan Th. áhýðdon Gr. Andr. und
Elene, p. 141. S. Z. 3044: 'heólstor áhýðan.' — 2004. mære. —
2006. hleov-stóle. — 2007. út. — 2011. gôð. — 2013. gevát. án
gára. genæs.

2015. (122.) Abraham sēcan, se þæt orlegveorc
þám Ebreiscan eorle gecŷðde,
forslegen sviðe Sodoma folc,
leóða duguðe and Lothes sið.
 Þá þæt invitspell Abraham sægdo
2020. freóndum sínum, bād him fultumes
vārfæst hæleð villgeþoftan,
Aner and Manre, Escol þridan;
cvæð, þæt him vāre veorce on mōde,
sorga sārōst, þæt his suhtriga
2025. þeóvnyd þolode. bād him þræcrōfe
þā rincas þas rād āhicgan,
þæt his hyldemæg āhred[ed] vurde,
beorn mid brýde. Him þā brōðor þrŷ,
æt spræce þære, spēdum miclum,
2030. *hāldon hygesorge heardum vordum,
ellenrōfe, and Abraham e
treóva sealdon, þæt hie his torn mid him
(123.) gevracon on vrāðum, ôððe on vael feallan.
 Þā se hālgā hēht his heorðverod
2035. vāpna onfōn. he þār vīgena fand
æscherendra XVIII.
and CCC. eac þeodne holdra,
þāra þe he viste þæt meahte vel āghvylc
on fyrd vegan fealve linde.
2040. him þā [95.] Abraham gevāt and þā eorlas þrŷ,
þe him ār treóve sealdon mid heora folcegetrume.
volde his mæg hūru Loth ālynnan of lāðscipe.
 Rincas vāron rōfe, randas vāgon
forð fromlice on foldvege.

2015. sēcan. — 2016. ebriscan Th. — 2020. sínum. bād. — 2021. vārfæst.
— 2024. sārōst. — 2025. bād. þræc-rōfe. — 2026. rād. — 2027.
āhred Th. āhreded Z. 2079. — 2028. brýde. — 2030. vórdum. —
2031. ellen-rōfe. — 2032. hím. — 2035. onfōn Jun. Th. — 2037.
þeonden Ms. Jun. Th. þeodne Th. N. — 2039. fealve linde 'flava
scuta.' Z. 3230: 'hvīte linde.' Beov. Z. 5216: 'geolve linde.' —
2040. gevāt. ār. — 2041. folcegetrum, neben folcgetrum Z. 1982.
oder ist 'folces getrume' zu lesen? — 2042. lāðscipe. — 2043. rōfe.
— 2044. frómlice.

2045. hildevulfas herevicum nēh
 gefaren hæfdon, þá he his frumgáran,
 vishydig ver, vordum sægde
 þáres afera, him væs þearf micel,
 þæt h[i]e on tvá healfe * * *
2050. (124.) grimme gūðgemôt gystum eóvdon,
 heardne handplegan. evæð, þæt him se hálga
 éce drihten eáð mihte
 æt þám spereniðe spède lānan.
 Þá ic neðan gefrægn under nihtscúvan
2055. hæleð tóhilde. hlýn veað on vícum
 scylda and scafta, sceótendra fyll,
 gūðflāna gegrind. gripun unſægre
 under sceátverum scearpe gāras,
 and feónða feorh feóllon picce,
2060. þær hlihende hūðe feredon
 secgas and gestiððas. Sigor eft áhvearf
 of norðmonna niðgeteóne,
 æstír vera. Abraham sealde
 vig tó vedde, nalles vunden gold,
2065. for his suhtrigan. slóh and fylde
 feónd on f[1]itte, (125.) him on fultum gráp
 heofonrices veard hergas, vurdon
 feóver on fleáme folceyningas,
 leóde rāsvan. him on lāste stóð
2070. hihtlic heorðverod, and hæleð lāgon
 on svaðe sáton, þá þe Sodoma
 and Gomorra golde berofan
 bestrudon stígvitum. Him þæt stíðe geald
 fædera Lothes. fleónde [vāron]
2075. Elamitarna aldorduguðe,

2046. gefāren. — 2047. vishydig. vórdum. — 2048. þāres. — 2049. Die an-
 geschlagene Alliteration ist nicht zu Ende geführt; es fehlt also der
 zweite Halbvers. — 2050. guð-gemót. — 2052. éce. — 2055. guð-
 flāna. unſægre. — 2060. hūðe. — 2061. secgas Jun. seccas Th. —
 2063. æstír Jun. æsc-lír Th. — 2066. fitte Jun. Th. feohte oder
 fyhte Th. N. — gráp. heofonrices. — 2069. stóð. — 2072. berófan.
 — 2073. stígvitum Jun. stíg-vitum Th. stíg-vicum Th. N. stíg-
 paðum?

- dóme bedrorene, ðð þæt hie Domasco
 [96.] unfeor vâron. Gevât him Abraham þá
 on þá vígróde viðertrod seón
 láðra monna. Loth vâs áhreded,
 2080. eorl mid* áhtum, idesa hvurfen,
 víf on villan. vide gesávon
 freora feorhbanan (126.) fuglas slítan
 on ecgvale. Abraham ferede
 súðmonna eft sinc and brýða,
 2085. æðelinga bearn, ðð Lenior mægeð
 heora magum. Næfre mon ealra
 lifigendra hér lytle verede
 on vurðlicor vígsið áteah,
 þára þe við svá miclum mægne gerâsde : .
2090. [97.] Þá vâs súð þanon Sodoma fole
 gûðspell vegan. hvelc gromra veaerð
 feónða fromlâd? gevât him freá leóða
 eorlum bedroren Abraham sêcan,
 freónða feásceaft. him fêrede mid
 2095. Solomia sinces hyrde.
 þæt vâs se mæra Melchisedec,
 leóða bisceop, se mid lâcum com
 (127.) fyrdrinca fruman fægre grétan,
 Abraham árlice, and him onsette
 2100. godes bletsunge and svá gyddode:
 'var þú gevurðod on vera rîme,
 for þæs eágum, þe þe æsca tír
 æt gûðe forgeaf, þæt is god selfa,
 seðe hehtendra herga þrymmas
 2105. on geveald gebræc and þe vâpnum lât
 rancstrâte forð rûme vyrcean,
 húðe áhreddan and hæleð fyllan.

* Jun. p. 46.

2076. dóme. — 2077. unfeor. gevât. — 2078. víg-róde. seón. — 2079. láðra.
 áhreded. — 2081. víf. vide. — 2084. brýða. — 2085. Lenior Jun.
 Th. Gomorra Th. N. — 2087. hér. — 2088. þon vurðlicor Jun. Th.
 áteah. — 2091. grómra. — 2092. from lād Jun. from-lād Th. gevât.
 leóða. — 2093. sêcan. — 2094. fesceaft Jun. — 2096. mæra. —
 2097. lâcum. — 2098. grétan. — 2099. árlice. — 2101. rîme. —
 2102. tír Jun. Th. — 2106. rûme. — 2107. áhreddan.

- On svaðe sæton; ne meahton siðverod
 gūðe spóvan, ac hie god flýmde,
 2110. se þe ætfeotan mid frumgárum
 við oferlægnes egsan sceolde
 handum sínum, and hálegu treów,
 seó þú við rodora veard rihte healdest.
 (128.) Him þá se beorn bletsunga leán
 2115. þurh hand ágeaf, and þæs hereteámes
 ealles teóðan sceat Abraham sealde
 godes bisceope. Þá spræc gūðeyning,
 Sodoma aldor, secgum befylded,
 2120. tó Abrahame, him væs ára þearf: —
 'forgif me mennem mīnra leóda,
 þe þú áhréðdest herges cræftum,
 vera vælcloμμum. hafa þe vunden gold,
 þæt ár ágen væs ússum folce,
 2125. [98.] feoh and frætva. lāt me freó lādan
 eft on êðel æðelīngā bearn,
 on vēste vīc, vīf and -cnihtas,
 earmē vyðevan. eaforan syndon deade,
 folegesīðas, nymðe feá áne,
 þe me mid sceoldon mearce healdan.
 2130. Him þá Abraham andsvarode
 (129.) ædre for* eorlum, elne gevurðod,
 dōme and sigore, drihtlice spræc:
 'ic þe gehāte, hāleða valdend,
 for þām hālgan, þe heofona is,
 2135. þisse eorðan āgend frēá,
 vordum mīnum: nis voruldfēoh, þe ic me āgan vīlle,
 sceat ne scilling, þæs ic onsceótendum,
 þeóden māra, þīnes áhréðde,
 æðelīngā helm, þý lās þú eft cvēðe,
 2140. þæt ic vurde villgesteallum

* Jun. p. 47.

2109. spóvan succedere. Andr. Z. 1544: 'fleáme spóvan.' El. Z. 916:
 '(ne mót anīge nū) rihte spóvan.' — ac. — 2112. sínum. — 2119.
 ára. — 2120. mīnra. — 2121. áhréðdest. — 2123. ár ágen. — 2126.
 vēste vīc. vīf. — 2128. áne Jun. Th. — 2132. dōme. — 2135. āgend.
 — 2136. vórdum mīnum. — 2137. nis. āgan — 2138. māra. þīnes.

- eádig on eorðan ærgestreónum
 Sodoma rice * * *
 ac þú móst heonon húðe lādan, þe ic þe æt hilde geslōh
 ealle, buton dāle þissa drihtvera,
2145. Aneres and Mamres and Escolles.
 nelle ic þā rincas rihte benāman;
 (130.) ac hie me fulleódon æt æscræce,
 fuhton þe æfter frōfre. Gevít þú ferian nú
 hām hyrsted gold and healsmægeð,
2150. leóda idesa, þú þe lāðra ne þearft
 hāleða hildþræce hvīle onsittan,
 norðmanna vīg. eácne fuglas
 under beorhhleoðum blódig sittað,
 þeódherga vael þicce gefylled.
2155. Gevát him þā se healdend hām siðian
 mid þy hereteáme, þe him se hālga forgeaf,
 Ebréa leód, árna gemyndig.
 Ðā gēn Abrahame eóvde selfa
 heofona heáheýning. hālige spræce
2160. trymede tilmōdigne and him tō reordode:
 [99.] 'mēda syndon micle þine; ne læt þú þe þin mōd
 āsealcan.
 vārfæst villan mīnes ne þearft þú þe viht ondrādan,
 þenden þú mine lāre læstest; (131.) ac ic þe lifigende hēr
 við veána gehvām vreó and scylde
2165. folmum mīnum. ne þearft þú forht vesān:.'
- Abraham þā andsvarode,
 dādrōf, drihtne sīnum, frægn hine dægrīme frōd:
 'hvæt gifest þú me, gāsta valdend,
 frēomanna tō frōfre, nú ic þus feásceaft eom?

2141. ón. ær-gestreonum. — 2142. rice. — 2143. ác. geslōh. — 2144.
 dāle. — 2146. ic. benāman. — 2147. ác. — 2148. nú. — 2149.
 hām. — 2151. hvīle. — 2152. vīg. eácne. — 2153. beorhhleoþum
 Jun. Th. burghleoðum Gr. Andr. Einleitung S.XXVI. — blódig. —
 2155. gevát. hām. — 2157. ebréa. árna. — 2158. gēn Jun. Th. —
 2160. him tō. — 2161. mēda. þina. þin mōd. — 2162. mīnes. —
 2163. mine lāre. ác. — 2165. mīnum. — 2166. þā. — 2167. dād-
 rōf. sīnum. dæg-rīme frōd.

2170. ne þearf ic yrfe-stól eaforan bytlian
 ænegum mínra; ac me æfter sculon
 mine voruldmagas velan bryttian.
 ne scealdest þú me sunu; forðon mec sorg dreceð
 [100.] on sefan sviðe. ic sylf ne mæg
- * Jun. p. 48. 2175. ræd áhyrgan. gæð geréfa mín
 fægen freóbearnum, fæste myn*teð in geþancum,
 þæt me æfter sie eaforan síne yrfeveardas;
 geseoð, þæt me of brýde bearn ne vócon.
 Him þá ædre god andsvarode:
2180. 'næfre geréfan (132.) rædað þine
 eafora[n] yrfe; ac þín ágen bearn
 frætva healdeð, þonne þín flæsc ligeð.
 sceáva heofon. hyrste gerim,
 rodores tungel, þá nú rúme heora
2185. vuldorfæstne vliete vide dælað,
 ofer brád brymu beorhte scinan.
 svile bið mægburh menigo þínre
 folcbearnum frome. ne læt þú þín ferhð vesan
 sorgum ásæled. gien þe sunu veorðeð,
2190. bearn of brýde, þurh gebyrd cumen,
 seðe æfter bið yrfes hyrde,
 góde mære. ne geómra þú;
 ic eom se valdend, se þe for vintra fela
 of Caldéa ceastre álædde
2195. feóvera sumne, gehêt þe folcstede
 vide tó gevealde. ic þe være nú,
 mago Ebréa, mine selle,
 (133.) þæt sceal fromcynne folde þine,
 síd land manig, geseted vurðan,
2200. eorðan sceatas oð Eufraten,

2170. ic. yrfe-stól. — 2171. mínra. ác. — 2172. mine. — 2173. forðon.
 — 2175. ræd áhyrgan. geréfa mín Th. gefera mín Jun. — 2177.
 sine. — 2178. brýde. vócon. — 2180. geréfan rædað þine. — 2181.
 ác þín ágen. — 2182. þín. — 2183. gerim. — 2184. nú rúme. —
 — 2185. vide. — 2186. brád. scinan. — 2187. þínre. — 2188. þín.
 — 2189. ásæled. gien. — 2190. brýde. — 2191. hyrde. — 2192. góde
 mære. — 2194. álædde. — 2196. vide. være nú. — 2197. ebréa.
 mine. — 2198. þine. — 2199. síd.

- and from Egypta ēðelmeorce,
svâ mid niðas två Nilus sceadeð
and eft vendeð sâ, vide rice.
eall þæt sculon ágan eaforan þine,
2205. þeóðlanda gehvile, svâ þá þreó vater
steápe stánbyrig streámum bevindað,
fámige flóðas, folemægða byht.
þá væs Sarran sár on móde,
þæt him Abrahame ánig ne veard
2210. þurh gebedscipe bearn gemáne
freólic tó frófre. [101.] Ongan þá ferhðcearig
(134.) tó vere sínum vordum mæðlan:
'me þæs forvyrnde valdend heofona,
þæt ic mægburge móste þínre
2215. rím miclian, roderum under,
eaforum þínum. nú ic eom orvéna,
þæt unc seó ēðylstæf áfre veorðe
gifeðe ætgædere. ic eom geomorfród.
Drihten mîn, dô svâ ic þe bidde.
2220. hér is fæmne, freólecu mæg,
ides Egyptisc, án on gevealde.
hát þe þá recene reste gestígan,
and áfanda, hvæðer freá ville
ánigne þe yrfevearda
2225. on voruld lætan þurh þæt víf cuman.'

2202. riðas Jun. niðas. nilus Th. — 2203. sâ. vide rice Th. 'ðð vendel sâ'
Th. N. — 2204. ágan. þine. — 2206. stán-byrig. — 2207. byht, von búan,
'domus.' Cod. Exon. 389, 26: 'ofer hæleða byht.' 404, 23: 'ofer vætres
byht' ofer the water's swell (?) Th. — fámige flóðas. — 2208. sár
on móde. — 2209. him. — 2210. gemáne. — 2212. sínum. vórdum. —
2213. forvyrnde denegavit, recusavit. Beov. Z. 852: 'þæt þú me
ne forvyrne.' Z. 2277: 'svâ he ne forvyrnde (voroldrædenne).'
Dasselbe vyrnan Gr. Gr. 2, 168. C. Z. 2980. vearn denegatio.
Beov. Z. 730. Gr. Gr. 2, 158. — 2214. þínre. — 2215. rím. — 2216.
þínum. nú ic. orvéna. — 2218. gifeðe concessus Gr. Gr. I, 336.
C. Z. 1720. Andr. Z. 489: 'ic væs on gifeðe iu and nú.' Andr.
Z. 1067: 'hvæt him gúðveorca gifeðe vurde.' Beov. Z. 596:
'svylcum gifeðe bīð.' S. die Erl. Grimm's zu Andr. Z. 489. —
geomor-fród. — 2219. mîn. — 2220. hér is. — 2221. án ón. —
2222. hát. — 2223. áfanda. — 2225. lætan. víf.

* Jun. p. 49.

- Þá se eádega ver idese lárúm
ge* þafode, héht him þeóvmennen
on bedd gán, brýde lárúm.
hire móð ástáh, þá heó væs magotimbre
2230. (135.) be Abrahame eácen vorden:
[102.] ongan æþpancum ágendfreán
halsfæst herian, hige þryðe væg,
væs láðvendo, lustum ne volde
þeóvdóm þolian; ac heó þriste ongan
2235. við Sarran sviðe vinnan.
Þá ic þæt víf gefrægn vordum cýðan
hire mandrihtne módes sorge;
sárferhð sægde and sviðe cvæð:
'ne fremest þú gerysnu and riht við me.
2240. þafodest þú géna, þæt me þeóvmennen,
siððan Agar þe idese láste
beddreste gestáh, svá ic béna væs,
drèhte dogora gehvám dædum and vordum.
unárlice þæt ágan sceal,
2245. gif ic mót for þe (136.) mine vealdan,
Abraham leófa. þæs sie ælmihtig
[drihtna] drihten dēma mid unc tvih.'

2226. lárúm. — 2228. gán. brýde lárúm. — 2229. móð. — 2231. óngan.
ágend-frean. — æþpanca 'tædium, aversio; invidia.' æþpanca Gr. Gr.
2, 708. æþpanca invidia, Gr. Gr. 2, 708. — Beov. Z. 999: 'micel
æþpanca.' Judith (Anall. A. S. 139, 20): 'ealle aþpancan,' wo
Kemble (im Gloss. s. v. 'þencean') ealde aþpancan, 'the old
disgusts' zu lesen vorschlägt. — 2234. ác. — 2236. víf. vórdum. —
2237. módes. — 2238. sár-ferhð. — 2241. ágar. — 2242. ic béna
væs. — béna supplex. Z. 2351: 'svá þú béna eart.' — Andr. Z. 348:
'svá ge bēnan sint.' Bēn, gen. bēne (fem.) 'Bitte, Gebet.' Gr. D.
M. II. Ausg. S. 27. — Z. 2520: 'þú scealt þære bēne (tíða veor-
ðan).' Andr. Z. 476: '(ic ville þe ánre nú géna) bēne biddan.' Z.
1028: 'senden hira bēne fore bearn godes.' Z. 1613. dieselbe Wen-
dung. El. Z. 1089: 'þine bēne onsend.' — 2243. drehta dogora
geham Jun. drehte.. dædum J vórdum. — drèhte vexavit. Z. 2173. —
2244. unárlice. ágan. — 2245. mót. mine. — 2247. [drihtna] von
Thorpe richtig ergänzt. S. Z. 634. Andr. 873. f.: 'heredon on hēhðo
hálgan stefne dryhtna dryhten.' — dēma. — twig Jun. tvih, statt
'tvám oder tvēgen.' Gr. Gr. 1, 261.

Hire þá ædre andsvarode
višhydig ver vordum sinum:

2250. 'ne forlæte ic þe, þen[103.]den vit lifað bú
árna leáse; ac þú þín ágen mōst
mennen áteón, svá þín mōd freoð:.'

Ðá veařð unbliðe Abrahames evēn
hire vorcþeove, vráð on móde.

2255. heard and hrēðe higeteónan spræc
fræcne on fæmnan. Heo þá fleón gevát
þreá and þeovdóm, þolian ne volde
yfel and ondleán, þæs þe ár dyde
tó Sarran; ac heo on sið gevát

2260. vésten sēcan. Þær hie vuldres þegn,
(137.) engel drihtnes án gemitte
geómormóde, se hie georne frægn:
'hvider fundast þú, feasceaft ides,
siðas dreógan? þec Sarre ah.'

2265. Heo him ædre andsvarode:
'ic fleáh veán, vana vilna gehvilces,
hlæfdigan hete, heán of vícum,
tregan and teónan. nú sceal tearig [104.] hleor
on véstenne vitodes bídan,

2270. hvonne of heortan hunger oððe vulf
sáyle and sorge somed ábregde.'

Hire þá se engel andsvarode:
'ne ceara þú feor heonon fleáme dælan
somvist incre; ac þú séce eft.

2275. earna þe ára, eaðmōd ongin
dreógan æfter dugeðum; ves drihtne hold.

2249. vis-hydig vér. vórdum sinum. — 2250. bú. — 2251. árna. ac þu þin
ágen. — 2252. áteon. þín mōd. — 2253. unbliðe. — 2254. móde. —
2256. fleón gevát. — 2257. þeovdóm. né. — 2258. ondleán. ár. — 2259.
gevát. 2260. vésten sēcan. — 2261. engel. án. — 2262. móde. — 2267.
hlæfdigan hete dominae odium. hlæfdige domina. Gr. Gr. I,
359. 1, 646. El. Z. 401. 655: 'hlæfdige mīn.' — S. noch hlæfdige,
hláford Gr. Gr. 2, 405. Z. 2289. 2307. — vícum. — 2269. véstenne.
bídan. — 2271. abregde. — 2273. heónon fleáme dælan. — 2274. incre.
ac þu séce. — 2275. ára. eaðmōd. — 2276. drihten Jun. Th.

- * Jun. p. 50.
- þú scealt, Agar, Abrahame sunu
 on voruld* bringan. ic þe vordum nú
 (138.) mínum secge, þæt se magoríne sceal
 2280. mid yldum vesan Ismahel háten.
 Se bið unhyre, orlæggífre,
 viðerbreca vera cneórissum,
 magum sínum. hine monige on
 vráðe vinnað mid vāpenþræce.
2285. of þām frumgárum fole ávæcniað,
 þeód unmæte. gevit þú þinne est
 valdend sécan. vuna þām þe ágon.
 Heó þá ædre gevát, engles lārum,
 hire hlāfordum, svā se hāлга bebeád,
 2290. godes árendgást, gleávan spræce.
 [105.] Ðá veař Abrahame Ismahel geboren,
 efne þā he on vorulde vintra hæfde
 VI. and LXXX. Sunu veóx and þāh,
 svā se engel ár, þurh his ágen vord,
 2295. fále freođoscealc, fæmnan sægde.
 [106.] Ðá se þeóden, ymb XIII. gear,
 (139.) éce drihten, við Abrahame spræc:
 'leófa, svā ic þe lāre, læst uncre vel
 treóvrádenne. ic þe on tíða gehvone
 2300. duguðum stēpe; ves þú dādum from
 villan mínes. ic þā vāre forð
 sōðe gelæste, þe ic þe sealde geó,
 frōfre tō vedde, þæs þín ferhð bemearn.
 þú scealt hālgian hīrēd þinne;
 2305. sete sigoras tācn sōð on gehvilcne
 vāpnedcynnes, gif þú ville on me
 hlāford habban, óððe holdne freónd

2277. ágar. — 2278. vórdum nú. — 2279. mínum secge. — 2281. unhyre.
 — 2283. mágum sínum. ón. — 2286. unmæte. þinne. — 2287. sécan.
 ágon. — 2288. gevát. lārum. — 2290. árendgast. — 2291. Ismahel
 Jun. ismaél gebóren Th. — 2293. veóx ʒ šáh. — 2294. ár. ágen
 vórd. — 2295. fále. fæmnan. — 2296. gear. — 2297. éce. spræc. —
 2298. lāre. — 2299. tíða. — 2300. dādum fróm. — 2301. mínes.
 vāre. — 2302. sōðe. — 2303. þín. bemeárn. — 2304. þinne. — 2305.
 tācn. sōð.

- þinum fromcynne. ic þæs folces beó
 hyrde and healdend, gif ge hýrað me
 2310. breósthýgdum, and bebodu villað
 mín fullian. sceal monna gehvile
 þære eneórisse cildisc vesan,
 væpnedcynnes þæs þe on voruld cymð,
 ymb seofon niht sigores tácne
 2315. (140.) geágnod me, óððe of eorðan
 þurh feóndscipe feor ádáled,
 ádrifen from duguðum. dóð svá ic háte.
 ic eóv treóvige, gif ge þæt tácen gegáð,
 sóð geleáfan. þú scealt sunu ágan,
 2320. bearn be brýde þínre, þone sculon burhsittende
 ealle Isaac hátan. ne þearf þe þæs eaforan sceomigan;
 ac ic þám magorince míne sylle
 godcunde gife, gástes mihtum,
 freóndspêd fremum. he onfôn sceal
 2325. blisse mínre and bletsunge,
 lufan* and lisse. of þám leóðfruman
 brád folc cumað, bregovearda fela
 rófe árisað, rices hyrdas,
 voruldcýningas, vide máre :'
 2330. [107.] Abraham þá ófestum legde
 hleór on eorðan, and mid husce bevand
 (141.) þá hleóðorcvydas on hige sínum,
 móðgeþance. he þæs mældæges
 self ne vènde, þæt him Sarra,
 2335. brýd blondenfeax, bringan meahte
 on voruld sunu. viste gearve,

* Jun. p. 51.

2308. þinum. — 2311. mín. — 2314. tácne. — 2315. geágnod. — 2316.
 feór ádáled. — 2317. ádrifen. dóð. — 2318. tácen gegáð. — 2319.
 geleáfan. ágan. — 2320. brýde þínre. — 2321. isaác. — 2322.
 ác. míne. — 2324. onfôn. — 2325. mínre. — 2327. brád. — 2328.
 rófe arisað. — 2329. máre Jun. vide máre Th. — 2331. huse Jun.
 Th. — huse contumelia. Gr. Gr. I, 341. 2, 277. S. Z. 2376. —
 2332. sínum. — 2333. móð-geþance. — þæs mældæges. Vgl. Z.
 1626: '(on þám) mældagum.' Z. 1713: '(þæs) mæles.' — 2334.
 vènde. — 2335. brýd. — 2337. víf.

þæt þæt viſ húru vintra hæfde
efne C. geteled rimes.

- He þá metode oncvæð, missarum fród:
2340. 'lifge Ismael lárur svilce,
þeóden, þinum and þe þanc vege
heardrædne hyge, heortan strange,
tô dreóganne, dâges and nihtes,
vordum and dâdum villan þinne.'
2345. Him þá fægere freá ælmihtig,
éce drihten, andsvarode:
'þe sceal vintrum fród on voruld bringan
Sarra sunu, sóð forðgân
(142.) vurd æfter þissum vordgemearcum.
2350. Ic Ismael êstum ville
bletsian nú, svá þú bêna eart,
þinum frumbearne, þæt feorhdaga
on voruldrice vorn gebide
tânur tudre. þú þæs tíða beó.
2355. hvædre ic Isace, eaforan þinum,
geóngum bearne, þám þe gên nis
on voruld eumen, villa spêdum,
dugeða gehvilcre on dagum ville
sviðor stêpan, and him sóðe tô
2360. môdes vâre mine gelæstan,
hâlige hige treáva, and him hold vesan.'
Abraham fremede, svá him se éca bebeád,
sette friðotâcn, be freán hæse,
on his selfes sunu. hêht þæt segn vesan
2365. heáh gehvilcne, þe his hina væs,
væpnedcynnnes, (143.) vâre gemyndig,
gleáv on môde, þá him god sealde

2338. rimes. — 2339. fród. — 2340. lárur. — 2341. þinum. — 2344. vórdum
J dâdum. þinne. — 2346. éce. — 2347. fród. — 2348. foð Jun. sóð
forðgân Th. — 2349. vurd Ms. Jun. vurd Th. vord-gemearcum. — 2350.
ic. — 2351. nú. bêna. — 2352. þinum. — 2353. — voruld-rice. gebide.
— 2355. hvædre Jun. hvædre ic. þinum. — 2356. nis. — 2359. stêpan.
sóðe. — 2360. môdes vâre mine gelæstan Th. gelætan Ms. Jun. —
2362. éca bebeád. — 2363. friðo-tâcn. freán hæse. — 2366. vâre. —
2367. môde.

- sôðe treóva; and þá [108.] seolf onféng
torhtum táce. á his tírmetod,
2370. dómfast cyning, dugeðum iécte
on voruldrice. he him þás vorhte tó,
siððan he on fære furðum meahte
his valdendes villan fremman.

- * * *
[109.] Þá þæt víf áhlôh vereda drihtnes
2375. nalles glædlice; ac heó, gearum fród,
þone hleóðorcvyde husce belegde
(144.) on sefan sviðe. sôð ne gelýfde,
þæt þære* spræce spêd folgode.

* Jun. p. 52.

- Þá þæt gehýrde heofona valdend,
2380. þæt on búre áhóf brýd Abrahames
hihtleásne hleahtor, þá cvæð hálig god:
'ne vile Sarran sôð gelýfan
vordum mínum; sceal seó vurd svá þeah
forðsteallian, svá ic þe æt frymðe gehêt.

2385. sôð ic þe secge, on þás sylfan tíd
of idese bið eafora væcned.
Þonne ic þás ilcan, óðre siðe,
víc geséce, þe beóð vorn gehát.

2390. mín gelæsted, þú on magan vlitest,
þín ágen bearn, Abraham leófa :

- Geviton him þá ædre ellor fúse
æfter þære spræce spêdum fêran
(145.) of þám hleóðorstede hálige gástas,
lástas legdon. him væs leóhtes mæg
2395. sylfa on gesiððe, óð þæt hie on Sodomian
veallsteápe burg vlitan meahton.

2368. sóðe. — 2369. táce Th. á his tír Jun. á his tír-metod Th. dóm-
fast. — 2371. voruld-rice. — 2372. fære. — 2373. Nach dieser
Zeile ist eine Lücke; es fehlt abermals ein Blatt in der Hand-
schrift. — 2374. víf. — 2375. ac.. fród. — 2377. sóð ne ge-
lýfde. — 2378. spêd. — 2379. gehýrde. — 2380. ahóf Jun. búre ahóf
brýd Th. — 2381. þá. — 2382. sóð gelýfan. — 2383. vórdum mínum.
— 2385. sóð. tíd. — 2388. víc. gehát. — 2389. mín gelæsted. —
2390. þín ágen. — 2391. ædre. fúse. — 2392. spêdum. — 2393. gástas.

- gesávon ofer since salo hlifian,
 reced ofer reáðum golde. Ongan þá rodera valdend
 árfæst við Abraham sprečan, sægde him unlytel spell:
2400. 'ic on þisse byrig bearhtm gehýre
 synnigra cyrm sviðe hlúdne,
 ealogálra gylp, yfele spræce
 verod under veallum habban. forþon værlogona sint
 folcefrena hefige. ic ville fandigan nú,
2405. mago Ebréa, hvæt þá men dôn.
 gif hie svá sviðe synna fremmað
 þeávum and geþancum, svá hie on þveorh sprecað
 fæcen and invit, þæt sceal vrecan
 svefyl [110.] and sveart lig (146.) sære and grimme,
2410. hát and hæste hæðnum folce :.'

- [111.] Veras básnedon viteloccas,
 veán under veallum; heora víf somed.
 duguðum vlance drihtne guldon
 gôð mid gnyrne, ôð þæt gásta helm,
2415. lifes leóhtfruma, leng ne volde
 torn þróvigean, ac him tó sende
 stiðmôð cyning strange tvêgen
 áras síne, þá on áfentíd
 síðe gesóhton Sodoma ceastre.
2420. Hie þá æt burhgeate beorn gemíttan
 sylfne sittan, sunu Arones;
 þæt þám gleávan vere geóonge þuhton
 men for his eágum. Áras þá metodes þeov
 gastum tógeánes, grétan eóde
2425. cuman cūðlice, cynna gemunde
 riht and gerisno, (147.) and þám rincum* beád

* Jun. p. 53.

2399. árfæst. spréčan. him únlytel. — 2400. ic. gehýre. — 2401. hlúdne.
 — 2402. spræce. — 2404. ic. nú. — 2405. ebréa. dón — 2408.
 invit. — 2409. lig. sære. — 2410. hate ʒ hæste Jun. hát ʒ hæste Th.
 — 2411. básnian exspectare. Gr. Gr. I, 359. Andr. und El. S.
 107. Andr. Z. 447: '(meotud mancynnes) básnode.' Z. 1066:
 'þanon básnode under burhlocan.' — vite-locas. — 2412. veán.
 víf. — 2414. gôð Jun. Th. — 2415. lifes. — 2416. ác. tó. — 2417.
 stiðmôð. — 2418. áras síne. áfen-tíd Th. áras Jun. — 2423. eágum
 arás. — 2424. togeánes. grétan.

- nihtheormunge. Him þá nergendes
 æðele ærendran andsvaerodon:
 'hafa árna þanc, þára þe þú unc bude.
 2430. vit be þisse stráte stille þencað
 sæles bídan, siððan sunne eft
 forð tó morgen metod upforlát.'
 [112.] Ðá tó fótum Loth [on foldan]
 þám giestum hnáh and him georne beað
 2435. reste and gereorda and his recedes hleóv,
 and þegnunge. Hie on þanc curon
 æðelinges ést, eódon sóna,
 svá him se Ebrisca eorl visade,
 inunder edoras. Þær him se æðela geaf,
 2440. gleávferhð hæle, giestliðnyse
 fægre on flette, óð þæt forðgevát
 áfenseíma. Þá com æfter niht
 on lást dæge, lagustreámas vreaáh,
 (148.) þrym mid þýstro þisses lifes,
 2445. sæs and vid land, comon Sodomvare
 geónge and ealde gode unleófe,
 corðrum miclum, cuman ácsian,
 þæt hie behæfdon herges mægne
 Loth mid giestum. hêton lædan út
 2450. of þám heán hofe hálige áras,
 veras tó gevalde. vordum cvædon,
 þæt mid þám hæleðum hæman volden
 unscmlice. árna ne gýmden.

2429. árna Jun. Th. únc. — 2430. stráte. — 2431. sæles bídan. — 2432.
 tó. úp. — 2433. fótum. Vgl. II, Z. 535: 'feóllon on foldan and
 tó fótum hnigon.' Andr. Z. 918: 'feóll þá tó foldan.' — 2437. ést.
 — 2439. in-undor Jun. — 2441. flet, altn. flet, ahd. flezi, atrium,
 ædes, Gr. Gr. I, 333. 2, 453. 3, 429. Graff Spr. 2, 453; ahd. auch
 'flazzi, fleizzi' Spr. 3, 777. 778. Beov. Z. 2043. — Cod. Exon. 437, 3.
 und 438, 24: 'on flet-beran.' — In der Zusammensetzung: flett-
 gesteald C. Z. 1070. 1605. Gr. Gr. 2, 453. 2, 527. flettþaðas
 C. Z. 2723. Gr. Gr. 2, 453. fletreste Gr. Gr. I. c. und 2, 514.
 Beov. — gevát. — 2442. áfen-scíma. — 2444. lifes. — 2445. sæs
 J síd. — 2446. unleofe. — 2447. ácsian. — 2449. lóth. út. —
 2450. áras Jun. Th. — 2451. cvæðon Jun. vórdum cvædon Th. —
 2453. árna Jun. únscmlice, árna ne gýmden.

- [113.] Þá áráðs hraðe, seðe oft ráð ongeat,
 2455. Loth on recede; eóde lungre út.
 spræc þá ofer ealle æðelinga gedriht
 sunu Arones, snytra gemyndig:
 'hêr syndon inne unvenne två
 dōhtor mine. dōð svá ic eóv bidde,
 2460. ne can þára idesa ovðer gieta
 þurh gebedscipe beorna neávest,
 (149.) and gesvicað þære synne. ic eóv sylle þá,
 ár ge sceonde við gesceapu fremmen,
 ungifre yfel, yldabearnum.
 2465. onfôð þæm fæmnum; låtað frið ágan
 gistas mine, þá ic for god ville
 gemundbyrdan, gif ic môt, for eóv.'
 [114.] Him þá seó mænigeó, þurh gemáne vord,
 árleáse cyn, andsvarode:
 2470. 'þis þinceð gerisne and riht micel,
 þæt þú þe áferige of þisse folcesceare.
 þú þás verþeóde vræccan låste,
 freónda feásceaft, feorran gesóhtest,
 þine þearfende. vilt þú, gif þú móst,
 2475. vesan ússer hêr aldordêma
 leóðum láreov?' — Þá ic on Lo^{*the} gefrægn
 hæðne heremæcgas handum grípan,
 fáum folmum. him fylston vel
 (150.) gystas sine, and hine of gromra þá,
 2480. cuman árfæste, clomnum ábrugdon,

* Jun. p. 54.

2454. arás. rád. — 2455. lungre adv. 'confestim.' Gr. Gr. 2, 135. Es kommt ziemlich häufig vor; z. B. Z. 470. Andr. Z. 518. 614. 1043. 1421. El. Z. 30. — út. — 2457. árones. — 2458. hêr. únvenne. — 2459. míne. dōð. — 2462. gesvicað. íc. — 2463. ár. — 2464. úngifre. — 2465. onfôð Th. agon Ms. Jun. ágan Th. — 2466. gistas míne Th. gode Jun. — 2467. íc. môt. — 2468. gemáne vórd. — 2469. árleáse. — 2471. á ferige Jun. Th. — 2474. þine. — 2475. hêr aldordêma. — 2476. láreov. — 2477. hándum grípan. — 2478. fáum folmum 'hostilibus manibus.' fáum dat. pl. von fáh hostilis, für fáhum. S. Z. 62. — folm oder folme subst. fem. 'manus, palma.' Gr. Gr. I, 338. vgl. 78. 2, 148; bei Cædmon nur im Dat. plur. S. Z. 980. 1007. 1092. 2165. 2807. 2900. 3166. 3325. 3336. II, 715. — 2479. síne. grómra þá. — 2480. ár fæste Jun. árfæste Th.

- inunder edoras, and þá ófstlice
 ána gehvilcum ymbstandendra
 folces Sodomæ fæste forsæton
 heáfodsienne. Vearð eal here sóna
2485. burhvarena [115.] blind; ábreca ne meahton
 rêðe móde reced æfter gistum,
 svá hie fundedon; ac þær frome væron
 godes spellbodan. hæfde gist mægen,
 stíðe strengeó; styrnde sviðe
2490. verode mid vité. Spræcon vordum þá
 fæle freoðoscealcas fægre tó Lothe:
 [116.] 'gif þú sunu áge, óððe svásne mæg,
 óððe on þissum folcum freónd anigne
 eác þissum idesum, þe ve hér onvlitað,
2495. álæde of þysse leóðbyrig, þá þe leófe sien
 (151.) ófestum miclum, and þín ealdor nere,
 þý læs þú forveorðe mid þyssum værlogan.
 Unc hit valdend héht, for vera synnum,
 Sodomæ and Gomorra sveartan lige,
2500. fýre, gesyllan and þás folc sleán,
 cynn on ceastrum, mid cvealmþreá,
 and his torn vrecan. Þære tíde is
 neáh gefrunge. gevit þú nergean þín
 feorh foldvege; þe is freá milde.'
- * * *
2505. [117.] Him þá ædre Loth andsvarode:
 'ne mæg ic mid idesum aldornere míne
 svá feor heonon (152.) fêðegange
 siðe gesécan. git me sibblufan
 and freóndscipe fægre cýðað,

2481. in- under Jun. in under Th. — 2482. ána. — 2483. forsæton. —
 2486. móde. — 2487. ac. fróme væron. — 2490. vité. vórdum. —
 2491. tó lóthe. — 2492. áge. — 2494. eác. hér. — 2495. álæde. —
 2496. þín. — 2497. vær-logan. — 2499. lige. — 2500. sleán. — 2501.
 cvealm-þreá. — 2502. tíde. — 2503. þín. — Nach Z. 2504. Lücke. Ein
 Blatt ist ausgeschnitten. — foldveg terra. Gr. Gr. 2, 537. C. Z. 2044.
 2867. Andr. Z. 206: 'on foldvege.' El. Z. 215: '(and þá his módor
 hét) féran foldvege folca preáte.' Andr. 775: 'foldveg tredan
 (gréne grundas).' — 2506. ic. míne. — 2508. gesécan.

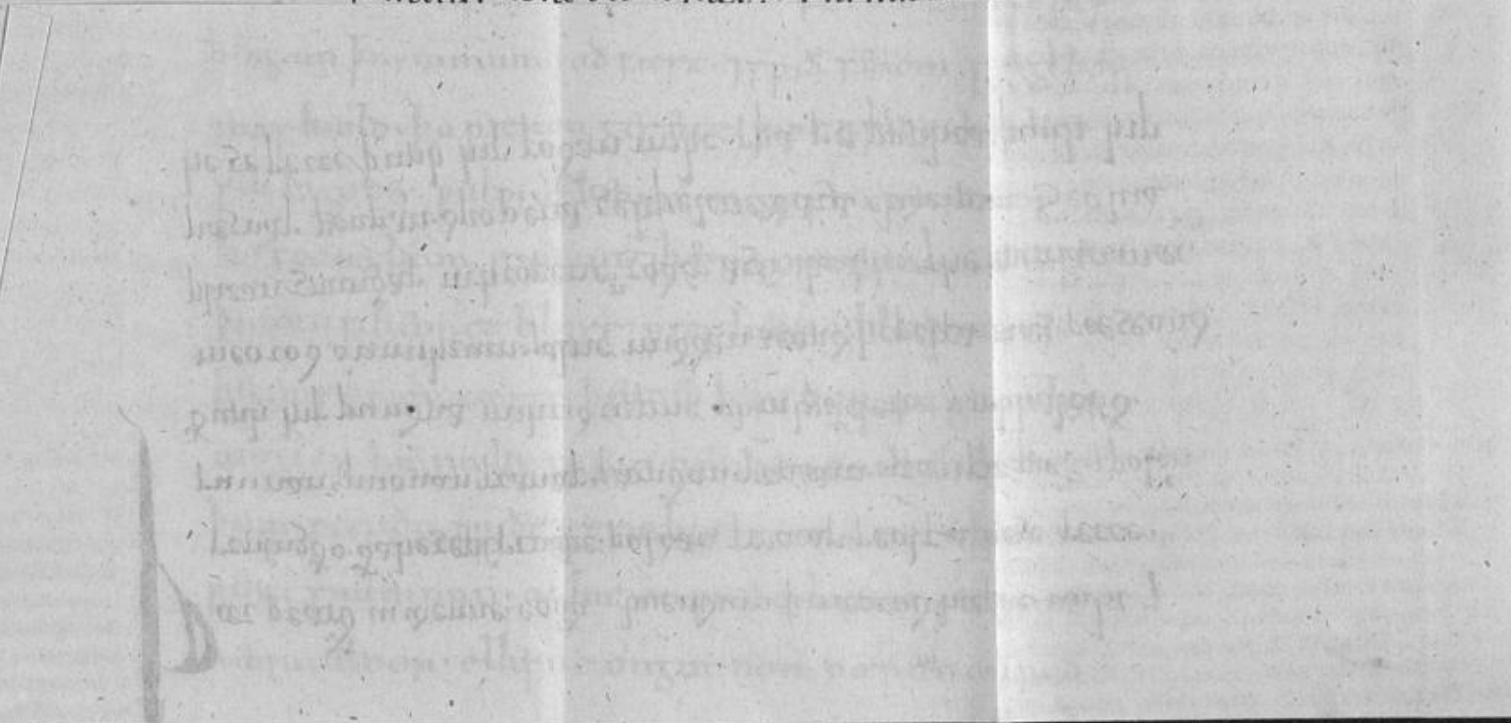
2510. treóve and hylde tiðiað me.
ic vát heáhburch hêr áne neáh,
lytle ceastre. lýfað me þær
áre and reste, þæt ve aldornere
on Sigor úp sécan mōten.
2515. gif git þæt fæsten fyre villað
steápe forstandan, on þære stove ve
gesunde magon sáles bidan,
feorh generigan.' — Him þá freóndlice
englas árfæste andsvaredon:
2520. 'þú scealt þære bène, nú þú ymb þá burh sprycst,
tiða veorðan. teng recene tō
þám fæstenne. vit þe friðe healdað
and mundbyrde. ne mōten vyt
on vārlogum vrecan torn go*des,
- * Jun. p. 55.
2525. svebban synnig cynn, árðon þú on Sægor þin
(153.) bearn gelæde and brýd somed.'
þá onette Abrahames mæg
tō þám fæstenne. fêðe ne sparode
eorl mid idesum, [118.] ac he ófstum forð
2530. lástas legde, óð þæt he gelædde
brýd mid bearnum under burhlocan
in Sægor his, þá sunne úp,
folca friðcandel, furðum eóde.
[119.] þá ic sendan gefrægn svegles aldor
2535. svefl of heofnum and sveartne lig
verum tō vîte, veallende fyr,
þæs hie on árdagum drihten týndon
lange þrage; him þæs leán' forgeald
gásta valdend. gráp heáhþreá
-
2510. tiðian, getiðian, 'computem facere, annuere.' tið, tiða compos,
mit dem gen. Z. 2354. 2521. — 2511. ic vát. hér áne. — 2513. áre
Jun. — 2514. úp. sécan. — 2515. fyre. — 2517. bidan. — 2519. ár-
fæste Jun. Th. — 2520. spryst Jun. — 2521. tō. — 2524. vār-logum.
törn. — 2525. þin. — 2526. gelæde. brýd. — 2528. tō. — 2529. ac.
2531. brýd. — 2532. his. úp. — 2535. svefl sulphur; verschieden
von súsl supplicium, tormentum. Gr. Gr. 1, 244. D. M. I. Ausg. S.
465. súsel II, Z. 41. 64. súsl Z. 4037. 4137. 75. II, Z. 694. 714.
725. Z. 42: 'súsle geinmod.' II, Z. 52: 'súsle begrorenne.' Andr. Z.
1379. und El. Z. 771: 'súsle gebunden.' — lig. — 2536. vîte. fyr.
— 2537. árdagum. týndon. — 2539. gráp.

S IS RIHT MICELDÆT

ƿe ƿodhƿa ƿeand. ƿeƿeƿa ƿuldor ƿemung.
ƿondum hƿugth. modum lufi. hƿe mægna
ƿƿed. hƿeƿod ƿalƿu hƿe h ƿeclƿeƿa. ƿƿe ƿe lmi hƿe.
nƿe hƿe ƿƿuina ƿeƿe. or ƿe ƿe ƿe. n ƿe ƿe ƿe cymƿ.
eƿe ƿe d ƿe hƿe. a ƿe h ƿe u ƿe. or ƿe h ƿe u ƿe. 1

23

S IS RIHT MICELDÆT

pe nod þia peand. pe pēda puldopcmung.
 pondum hēugth. modum lufiā. heft mægna
 rped. hæfod ælru hæh gþcæpca. pnta telnuhtg.
 næf him fruma æfre. on gþ on dth. uetru ande cymb.
 etean dpuhtg. ac he bid ū rice. of þi hēw fth rto luf
 hāgum þnymnum. god færc. 7 p p d fthom 7 p eglbor
 may hēw. þap æron gþ ūce. p w e 7 p r d e. þun h g e
 p t a l o g o d g. puldop bānnum. garca p t u r d u m.
 hæf don glām jorāum. 7 hēw na on w p r u n n u m. ærgla
 þnātaf. bēw r t e b l i p p e. p t e f h e o r a b l e d m i c e l.
 þ e g n u f þ r y m f æ r t e. þ e w d t a h e p e d o n. 7 æ g d o n l u f
 a m l o f. h e w n a l t f p n t a n. d t a n d o n d j u h c h n i f d u g e
 þ u m. p æ r o n p r i d e g e r i e l i g e. r y n n a n e c u f o n. p i
 n t a p n a n n u m. a c h u e o n p r i d e l i f d o n. e t e t n i d
 h e w n a a l d o n. e l l g n e o n g u n n o n. n æ r y a n o n p o d e

28

213

Pæt peard uidenne eond buendum þ meotod hæpde miht 7
 rērligdo. dā he zep l p t a d e. p o l d a n p r e a t a f. p e o l f a h e z e p e t t e.
 p u n n a n p n o u a n p r a n a f 7 e o n d a n p r e a d a u c o n f æ p æ t 7 p o l e n
 d u p h h y p u n d r a m i h t. d e o p n e y b m l y o d e n e y m b h a l d e d.
 m e o t o d o r a m i h t u m. p a l n e m i d d a n z e a n d. h e p e l f a m æ s. p e e s e o n d
 p l i t a n g n u n d a f m h e o p e n e z o d g. a s t n b e a r n a. 7 h e a n m a n m æ s.
 p æ s n a f p r e u p a n. d r o p e n a z e l i p e l e n e d a z a e u d e p u m S e o l u a
 h e z e p e t t e. þ u p h h y p o d a n m i h t. p p a p e p y n h t a. þ u n h h y p

